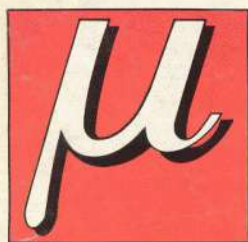
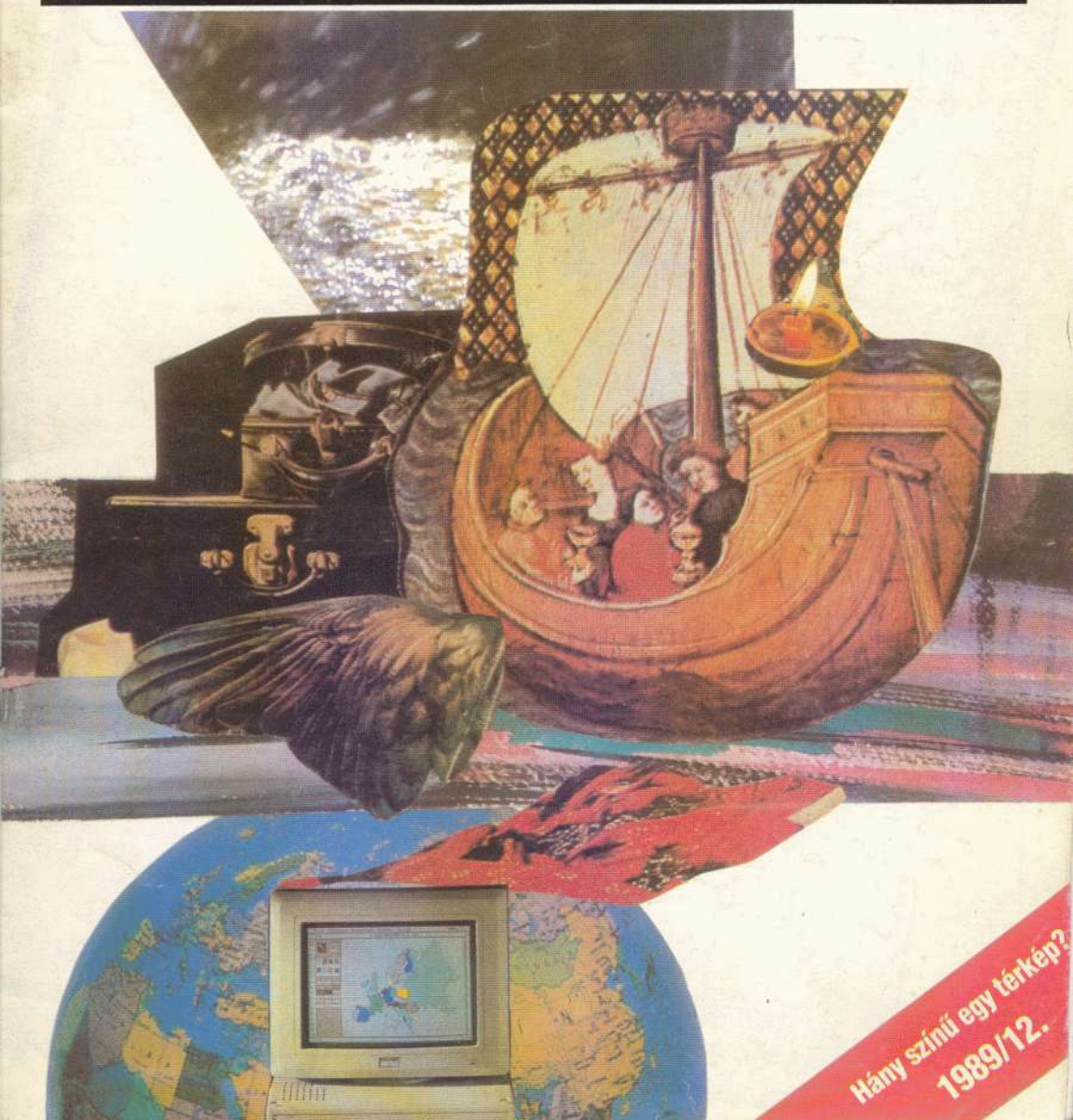

Ára: 30 Ft

mikro számítógép magazin

Hány színű egy térkép?
1989/12.

Sci-L

IBM/AT-, 386- KOMPATIBILIS PROFESSZIONÁLIS SZEMÉLYI SZÁMÍTÓGÉPEK

AJÁNLATUNKBAN

P-16/CA-286 AT alapkonzfiguráció

80286; 6/10 MHz
640 kbájt RAM
32 Mbájt (ST238)+csatoló
HERCULES csatolókártya
Monokróm monitor, 12"
1,2 Mbájt floppy
Billentyűzet
Soros-párhuzamos interfész
Ár: 150 000,- Ft + ÁFA

P-16/CA-286 AT alapkonzfiguráció

80286; 6/10 MHz
1 Mbájt RAM
32 Mbájt (ST238)+csatoló
HERCULES csatolókártya
Monokróm monitor, 12"
1,2 Mbájt floppy
Billentyűzet
Soros-párhuzamos interfész
Ár: 158 000,- Ft + ÁFA

KONFIGURÁCIÓNKÉNT 1 db OPEN ACCESS PROGRAMCSOMAGOT BIZTOSÍTUNK!**P-16/CA-286 AT ALAPKONFIGURÁCIÓ**

80286; 10/20 MHz
2 Mbájt RAM
HERCULES csatolókártya
Monokróm monitor, 12"
Billentyűzet (101 gombos)
CDC 94205-51 winchester (40 Mbájt, 28 ms)
+ csatoló
Soros-párhuzamos interfész
Ár: 220 000,- Ft + ÁFA

P-132-386 ALAPKONFIGURÁCIÓ

80386; 20/25 MHz
4 Mbájt RAM
80 Mbájt winchester
Monokróm monitor, 12"
Billentyűzet (101 gombos)
Torony kivitel
HERCULES kártya
Soros-párhuzamos interfész
Ár: 349 000,- Ft + ÁFA

Garancia nélküli reklámáraink:

TRS aszinkron terminál + kábel
TRS mátrixnyomtató + kábel (132 kar/sor)
RANK XEROX 4045 lézernyomtató
UNIBOARD billentyűzet (101 gombos)
TAXAN KPL-710 A/3-as plotter
SECONIC SPL-450 A/3-as plotter
A/3 digitalizáló tablet
ARCHIVE FASTTAPE 60 Mbájt belső streamer + csatoló
60 Mbájt streamer-kazetta
OLIVETTI DY-450 szalagmechanika
EPSON MX-100 festékkazetta
ACER LP-75 festékkazetta
RIBBON N-15 festékkazetta

9 000,- Ft
14 500,- Ft
290 000,- Ft
4 900,- Ft
99 000,- Ft
99 000,- Ft
110 000,- Ft
69 000,- Ft
1 000,- Ft
1 000,- Ft
650,- Ft
1 900,- Ft
1 500,- Ft
+ÁFA

BŐVÍTÉSI LEHETŐSÉGEINKRŐL KÉRJÉK ÁRJEGYZÉKÜNKET!

**SZÁMÍTÁSTECHNIKAI INFORMATIKAI
FEJLESZŐ LEÁNYVÁLLALAT**

1011 Budapest, Iskola u. 10.
Telefon: 1-154-065
1-350-180/180, 181, 182, 184

Telefax: 35 39 15
Telex: 22 4599

mikro számítógép magazin

A NEUMANN JÁNOS SZÁMÍTÓGÉPTUDOMÁNYI TÁRSASÁG LAPJA

A szerkesztőbizottság
vezetője:
Kovács Győző

A szerkesztőség
munkatársai:
Bakos Tamás
(programozástechnika)

Broczkó Péter
(hírek)

Kis János
Kovács Győző
(levelezés)

Nagy Imre
(tanuljunk együtt)

Petróczy Judit
(könyvek)

Pinke György
(Enterprise)

Soltészné Vizi Zsuzsa
(tervezőszerkesztő)

Szebenszki Sándor
Tamásné Lakó Erika

Terebessy Ákosné
Varga János
(olvasószerkesztő)

Címképünk:
Velekey József Lajos
munkája

**μ mikro számítógép
magazin**

Felelős szerkesztő:
Könyves Tóth Pál

Szerkesztőség:
1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon: 115-4250

Levél cím:
1371 Budapest Pf. 433

Kiadja:
MTESZ Neumann János
Számítógéptudományi
Társaság
1054 Budapest, Báthori u. 16.

Levél cím:
1368 Budapest 5. Pf. 240

Telefon: 132-9349

Felelős kiadó:
Tóth Istvánné ügyvezető
főtitkárhelyettes

Terjeszti a Magyar Posta
Előfizethető a hírlapkezesítő
hivataloknál
és a Posta Hírlap-előfizetési
és Lapellátási Irodáján
(1900 Budapest XIII.,
Lehel u. 10/A)
vagy átutalással a 215-96 162
pénzforgalmi jelzőszámra.

Megjelenik havonta.
Egy szám ára 30,— Ft
Előfizetési díj:
egy évre 360,— Ft
félfévre 180,— Ft
Külföldön terjeszti
a Kultúra,
1389 Budapest, Pf. 149
és a Magyar Média
1932 Budapest, Pf. 279
88-1135

89-2735 - Révai Nyomda,
Budapest
Felelős vezető:
Horváth Józsefné dr.

INDEX: 25 629
ISSN 0236-6088

TARTALOM

- 2 Megnyílt a kiállítás!
- 9 DOS-trükkök
- 11 Feladatok — megoldások
- 20 Adom a magyarzatot!
- 34 A versenyképesség építőkövei
- 37 Az Amiga programozása assembly nyelven I.
- 42 A Solarsoft kínálatából
- 44 Programtermék — Ismét egy tesztgeneráló program
- 45 Adok — veszek — cserélek

TANULJUK EGYÜTT!

3

- 3 A Pascal rejtelmei
- 6 Nem vész el, csak átalakul

CSIPEGETŐ

13

- 13 ELITE
- 14 Meghalt C Plus/4?
- 14 Cracker copy — jó célra
- 15 Tökéletes karakterkészlet C Plus/4-re
- 15 The Final Cartridge III.
- 16 Piaci pillanatfelvétel II.
- 16 TOP-lista

PROGRAMOZÁSTECHNIKA

17

- 17 BASIC-bővítések Commodore 16-ra
- 18 Hány színű egy térkép?
- 21 Programozási fogások és melléfogások

ENTERPRISE

22

- 22 Válaszoltak a tulajdonosok
- 23 Videomonitorként Junoszt
- 24 Az Enterprise nyolc királynője
- 25 Mi a manó?

PÉCÉZZÜNK!

26

- 26 PATHMINDER
- 31 PC-vizsgáló áramkör
- 32 Egy másik kulcs...
- 33 SCRATCH: képernyőszerkesztő és batch programozást segítő program

SAKK

43

- 43 Mobilitási függvények

KÖNYVEK — HÍREK — ÉRDEKESSÉGEK

46

AZ OLVASÓ ÍRJA

48

A végül is tető alá került kiállítás a „30 éves a magyar számítógép” elnevezést viseli. Valószínűleg véletlenül maradt el a kiállítás nevéből két fontos szó, hogy „első” és hogy „elektronikus”, tudniillik az első magyar, számítógépek nevezhető eszközt *Kozma László* akadémikus, műegyetemi tanár tervezte és építette 1955-ben, sokkal előbb, mint mi az M—3-at. Sajnos, ez a gép elsősorban oktatási célokat szolgált, és nagyon kis hatással volt a tudományi életre, és méginkább sajnós, hogy gyakorlati alkalmazására *Kozma* professzor erőfeszítései ellenére szinte egyáltalán nem került sor.

Az első, valóban sokak által, sokféle feladat megoldására használt és elektronikus alkatrészekből épült számítógép az 1959. január 21-én átadott M—3 volt, ezért javasoltam az NJSZT elnökségének, valamint az Országos Műszaki Múzeumnak, hogy ezt a napot válasszuk a magyar számítástechnika „születésnapjának”, és ünnepeljük meg egy jubileumi kiállítás megrendezésével.

Megnyílt a kiállítás!

Nem először írok szerkesztőségi cikket a számítástechnika-történetről, a számítógép-múzeumról, de írtam már — nem is olyan régen — jubileumi kiállításról is. Most azért — még utólagra — megosztanám a legutóbbi élményemet a szeptember 15-i jubileumi kiállítás megnyitásának örömteli pillanatáról.

Nagy helyi és szakmai összefogásból jött létre ez a nagyon szép számítógép-történeti bemutató, amelyre sikerült *Heinz Zemanek* professzort, a nagyon sokak által jól ismert tudóst, a világ első, teljesen félvezetőkből összeállított számítógépének, a MAILÜFTERL-nek a tervezőjét és építőjét is meghívunk. A kiállítás jellemzője az kell hogy mondjam *Zemanek* professzornak egy tréfásnak tűnő, de végül is nagyon komolyan gondolt megjegyzését. Szerinte ugyanis ebben az évben három nevezetes számítógép-történeti kiállítás nyílt vagy fog nyílni a világban. Az egyik a müncheni Deutsches Museumban, a másik itt nálunk, Nyíregyházán, a harmadik pedig az év vége felé Washingtonban, a Smithsonian Múzeumban. Az első, Nyíregyháza végül is nem került túl rossz sorsára.

Érdekes és már csak nálunk található tárgyakat mutatunk be, mint az M—3 meglévő darabjait, *Kozma* professzor gépének, a MESZ 1-nek szencziáción megtervezett vezérlőpultját és az egyik szekrényét, egy valószínűleg már sehol sem látható összeállított az URAL—2-szekrényéből, RAZDAN-elemeket, egyes darabokat az „újabb” gépekből, mint az ELLIOT 803-asból, a KFKI ICT 1905-öséből, a TPA 1001-es gépből, a SZTAKI GD—71-es grafikus megjelenítőjét, az EMG 836-os számítógépet, de még az SZKI—VIDEOTON kooperációban készült els R10-esből is darabokat, és persze még sok minden mást. Az az igazság, hogy mindent fel sem tudnék sorolni, hiszen a katalógus szerint összesen 62 beces elemként gyártottunk be a kiállítás látogatóinak.

Ennek a kiállításnak lelke van, amelyet lehet, hogy csak én érzek, hiszen majdnem minden kiállítási tárgyhoz emlékem fűződik, és persze azt remélem, hogy ez az érzelmi kötődés majd a látogatókban is kialakul, ha szép lassan, komótosan végigsétálnak a termen, és jó alaposan megérik ezeket az öreg berendezéseket. Beszélgettem a megnyitásra előjött néhány, középiskolások látódiákkal, akik nem akartak hinni a szemüknek, amikor elmondtuk nekik, hogy az ötvenes és a hatvanas években is ilyen „óriási” teljesítményű gépekkel voltak felszerelve a hazai komoly kutatóintézetek, és ezekkel a gépekkel kellett népgazdasági szintű tervezési vagy éppen bonyolult műszaki feladatokat megoldani. Nehezen viseltem volna el, ha ezek a gyerekek kinevetnek, ezért azt már el sem mertem mondani, hogy az

„A jövőnk helyes megítéléséhez nincs más út, csak az előző fejlődési folyamatok tanulmányozása és a múlt feltárt irányzatainak a kiterjesztése a jelenre. A helyesen értékelt történelem a legjobb felkészülés a jövőre, és egy gondosan létrehozott múzeum meglátogatása az előfeltétele a jövőbe tekintő szellemi kirándulásnak, amely elengedhetetlenül fontos minden sikeres tervezéshez. Ezért igen fontos tényező a számítógép-múzeum, amely híd az informatika korába vezető úton. A számítástechnika gyors változásai feltárják azokat a konstansokat, amelyek a haladás sínjei.”

(Részlet Heinz Zemanek professzornak a nyíregyházi kiállítás katalógusába írt előszavából)

Erzsébet-híd méretezését annak idején az M—3-as gépen ellenőrizték, amelyet ma még az általános iskolás gyerekek sem fogadnának el, ha véletlenül valaki meg akarná ajándékolni őket egy ilyen teljesítményű számítógéppel.

A kiállítás megnyitóján Dömölki Bálint elnököltével egy miniszterpótlumot is szerveztünk, ahol *Zemanek* professzor, dr. Muszka Dániel és jómagam tartottunk előadást a számítástechnikai múlt egy-egy, általunk átélt fejezetéről. Talán ez a délutáni összejövetel volt az egyetlen disszonáns akkordja ennek a valóban emlékezetes napnak, és az egyetlen nem jól szervezett esemény, mert talán huszan jötték el meghallgatni *Zemanek* professzor előadását. Nyíregyházán — ha jól számolom — legalább három főiskola van, tehát főiskolai hallgatók is vannak, sőt azt is el tudom képzelni, hogy a hallgatók egy részét még a számítástechnika is érdekli. Sajnos úgy látszik, a szervezők ezeknek a hallgatóknak az érdeklődését nem tudták felkelteni, hogy egy ilyen pártatlan lehetőséget, mint egy délutáni beszélgetést *Heinz Zemanek*kal kihasználjanak. Nem tartom nagy valószínűséget, hogy hasonló találkozóra lesz még lehetőség.

Nagyon örültem, hogy a Compepo, nevezetesen *Ihrig Péter* igazgató a lehetőleg rövid határidő ellenére a kiállítás megnyitására megjelentette a képes katalógust, ami nagyon hasznos kiadvány, de nem pótolhatja a szakszerű „tárlatvezetést”.

Végül még egy fontos dologról kell szólni, az informatikai vagy ha úgy tetszik, számítástechnika-történeti múzeumról. Valami olyasmire gondolok, mint a müncheni Deutsches Museum, de még jobban összezvedve a dolgokat, ami nem lesz nehéz, mert — ezt már említettem — a gyűjteményünk nagyon gazdag és különleges. A mai modern múzeumok ma már nemcsak régiségeket állítanak ki, de bemutatják a legkorszerűbb gépeket is, sőt a látogatóknak megengedik, hogy ezeket a gépeket kipróbálják, dolgozzanak rajtuk, és így ismerjék meg az esetleges jövőbeni munkaeszközök működését. Egy olyan múzeumról álmodom, amelyhez a történelmi berendezéseket bemutató kiállítotermek mellett tágas mikroszámítógép-terem, sok-sok terminál, egy szép szoftver- és számítógépes tananyag (courseware) könyvtár, klubhelyiség, de számítógéppel felszerelt mintautó is tartozik.

A nyíregyházi, szabolesi vezetők nagyon szeretnék, ha a kiállítás befejezése után (1991 őszén tervezük bezárni) már meg lehetne nyitni a végleges múzeumot, ahol részben a most bemutatott, részben pedig a ma még a raktárban tárolt anyagokat lehetne kiállítani. Ha valami miatt nem sikerülne Nyíregyházán megfelelő épületet találniuk, akkor sajnós valahol másutt kell elhelyezést keresniük.

A kiállítás ebben az évben főleg szombaton és vasárnap lesz nyitva, az igazi „szezont” majd tavasszal kezdődik, hiszen a Sóstói Parkot, ahol a kiállítóterem is van, akkor látogatók igazán a nyíregyháziak és természetesen a környékiek is. Az tervezük, hogy a szomszédos volt KISZ-iskolában, több turusbán számítástechnika-történeti tábor szervezzünk középiskolásoknak, főiskolásoknak és egyetemistáknak, akik részben előadásokat hallgathatnak a korai számítástechnikáról, részben, ha sikerül megszervezni, a gyakorlatban is megismerhetik, hogyan is ment az ötvenes évek számítástechnikája.

Itt hívnam fel az ország iskoláinak is a figyelmét erre a pártatlan lehetőségre, arra kérve a számítástechnikát szerető tanárokat, hogy az iskolai kirándulásokat szervezzék Szabolesba, ahol a diákokkal együtt nemcsak a hazai számítástechnika elmúlt harminc évének történetét tanulmányozhatják, de a környékén pártatlan szépségű templomokat is találhatnak, nem beszélve a nyíregyházi skanzenről vagy a felső Tisza csodálatos vidékéről, ami egészen biztosan megérkezi, egy többnapos kirándulást is. Ha ilyen szándékuk van, azt tanácsolom, hogy a Városi Tanács művelődési osztályát hívják fel, vagy a megyei NJSZT-szervezetet; nem hiszem, hogy ne állnának készséggel az iskolák rendelkezésére.

Végülölvassa ezt az írást, végül szeretnék köszönetet mondani a Megyei Tanács, a megyei NJSZT és más szervezetek vezetőinek és munkatársainak azért a segítségért, amit nyújtottak. Utólagra hagytam a megemlékezést a kiállítás szponzorairól, akik a kiszállításához, az installáláshoz, a feliratok elkészítéséhez és minden egyéb kiadásunkhoz a szükséges anyagokat biztosították. Nagyon sok „kérő” levelet küldtem ki, de csak nagyon kevesen válaszoltak, még kevesebben adtak. Akik adtak, azoknak az intézményeknek a neve kerüljön a „virtuális dicsőség-táblára”, és fogadják köszönetemet:

Compogran, Eszterlanc Rt., Micro (H) Systems, Művelődési Minisztérium, NJSZT, SZÁMALK, SZTAKI, VIDEOTON, X-BYTE Kiszolgáltatók.

A lehetőleg, hogy bármelyik intézmény neve a „táblára” felkerüljön, még mindenki részére fennáll. További pénzbeli és más adományokat a kiállítás gazdálkodására ezután is szívesen elfogadjuk, az adományozók értesítését az NJSZT titkársága örömmel várja. A pénzbeli küldeményeket közérdekű felajánlásként az NJSZT 232—90171 2494 MNB számlaszámra kérjük átutalni. Végül a kiállítást valamennyi kedves olvasónak figyelmébe is ajánlom: egy kellemes nyíregyházi kirándulást és egyben érdekes kalandozást az elmúlt harminc év számítástechnikai emlékei között. Kérem, érezzék jól magukat, ezt kívánja kedves mindnyájuknak:

Kovács Győző

A PASCAL REJTELMEI

16. Hang

A Turbo Pascalban összesen két eljárás van, amely a hangképzést befolyásolja. Az **f** frekvenciájú hang bekapcsolására a

```
sound (f),  
kikapcsolására a
```

```
nosound  
eljárás szolgál. Az f-nek integer kifejezésnek vagy konstansnak kell lennie, értéke a frekvenciát Hz-ben adja meg. A hang kitartásának hosszát a delay eljárás segítségével állíthatjuk be. Ennek szintaxisa:
```

```
delay (t),  
ahol a t (ez integer konstans vagy kifejezés) a késleltetés hosszát adja ms-ban. Például a  
begin  
  sound (440);  
  delay (1000);  
  nosound  
end;
```

programrészlet egy normál „a” hangot szólaltat meg kb. 1 másodpercre.

Az 50. ábrán látható programlista különböző skálák megszólaltatására alkalmas. Alaphangként a normál „a” hangot ($f=440$ Hz) használja. Erre épülve egy egyoktávós, 12 fokú (dodekafon), egy dúr és egy moll skálát állít elő. A program nem a hangképzés problémái miatt lett megtehetően terjedelmes, hanem mert igyekeztünk olyan példát bemutatni, amely egyrészt még néhány be nem mutatott Pascal-lehetőséget is tartalmaz, másrészt menüje félig-meddig professzionális kivitelű.

A könnyebb megértéshez sorra vesszük a program egyes — részben vagy egészen újtonságnak tekinthető — részeit.

A kezdetnél lévő konstansdeklarációk a menü elemeinek színeit és a menüelemekben lévő szövegeket tartalmazzák. A menü (lásd a menü eljárást) 5 elemből áll. Ebből 4 passzív, ezek a képernyőn fehér alapon kék betűkkel jelennek meg. Az aktív menüelem kék alapon fehér karakterből áll. A fehér háttér színkonstansza 7, a kék karaktereké 1, az aktív menüelemnél a színkonstanszok: 1, illetve 7. A deklarációban egy menüállapothoz összesen 10 szín tartozik, ezeket tartalmazza a konstansdeklaráció egy sora. Mivel összesen 5 menüállapot van (az 5 menüelem kijelölésének megfelelően), ilyen sorból a deklarációban 5 szerepel.

A **hangok** eljárás az oktáv 13 hangját számítja ki. A zenében járhatlanok számára ennek elvét is röviden elmondjuk. Az oktáv hangközfelosztását (440 Hz és 880 Hz) úgy kell elvégezni, hogy a frekvenciák hányadosából (ez jelenleg 2) tizenkettedik gyököt vonunk (ennek a műveletnek az eredménye a **hangok** konstans); majd az egyes hangok frekvenciáit az előzőből úgy számítjuk ki, hogy a konstanssal megszorozzuk.

A **szól** eljárás a hangok frekvenciáinak kiírását és a hangok megszólaltatását végzi. Mivel a frekvenciaértékek real típusúak, a **sound** eljárásban paraméterként viszont integer adatnak kell szerepelnie, a **trunc** függvénnyel elvégezzük a real-integer konverziót. (A **trunc** a számból elhagyja a tört részt. Real-integer konverzióra egy másik függvény is létezik: a **round**, ez a kerekítés szabályainak megfelelően működik.

A következő eljárások, a frekvencia, a dodekafon, a dúrskála és a mollskála különböző magyarázatot nem igényelnek, legfeljebb csak annyit, hogy a frekvenciaértékeket képernyőablakba írják ki.

A **cím** eljárás a programlejélc előállítását végzi.

A **menu** eljárás a menü megjelenítésére és a menüelemek közötti váltásra szolgál (a menüben válogatni csak lefelé mozgatással lehet; erre bármelyik kurzorvezérlő billentyű és az ESC alkalmas, ezek kódja ugyanis decimális 27). A kiválasztott funkciót Enterrel lehet meghívni (# 13).

A főprogram lelke a **case of..end** szerkezet. Ez végzi a menüben szereplő lehetőségeknek megfelelő eljárások hívását. A programban itt-ott fellelhető, látszólag semmilyen szereppel nem bíró **textcolor (f)** utasítások a Pascal-kurzor láthatatlanná tételére szolgálnak.

És ami kimaradt...

Bár olvasóinkat kerek egy éven át „gyötörtük” a Pascallal és annak kapcsán a strukturált programozásra szoktatással, nagyon sok dologról nem esett szó. Ezek közül izelítől most néhányat röviden összefoglalunk, a többire viszont sajnos már nem kerül sor.

Elsőnek a szövegkezelésről és az ahhoz kapcsolódó dolgokról szólnunk. Ezt a területet az eddigiekben egyáltalán nem érintettük. A sztringekkel végzett műveletekhez a Pascal is ad segítséget, négy standard eljárást és négy standard függvényt.

A **delete(sztring,pozíció,darab)** eljárás a sztringből a megadott pozíciótól kezdődően a megadott darabszámú karaktert törli. A sztringbe beszúrni az **insert(sztring1,sztring2,pozíció)** eljárással lehet. Az eredmény: a sztring2-be a megadott karakterpozíció elé beillesztődik a sztring1. Az **str(paraméter,sztring)** a paraméterként megadott kifejezés értékét alakítja sztringgé. A paraméter a formázott kivitelnél (**write**, **writeln**) ismertetett formájú is lehet. Az eljárás integer és real értékekre egyaránt érvényes. A **val(sztring,változó,hibahely)** a sztringet numerikus adattá konvertálva, a változóba helyezi el. A hibahely azt adja meg, hogy az átalakítás során a sztring hányadik karaktere volt illegális (nem konvertálható). A változó integer vagy real, a hibahely csak integer típusú lehet.

A **copy(sztring,pozíció,darab)** függvény a sztringből a megadott pozíciótól a megadott darabszámú karaktert másolja át az új sztringbe. A **concat(sztring1,sztring2,...)** az új sztringben összefűzi a zárójelben felsoroltakat. Az az új sztring hosszabb, mint 255 karakter, hibajelzés keletkezik, és az összefűzés természetesen érvénytelen. A **length(sztring)** a sztring karaktereinek számával tér vissza. Az eredmény integer típusú. A **pos(sztring1,sztring2)** a sztring1 első előfordulásának helyét adja meg a sztring2-ben. Az eredmény integer típusú. Ha a sztring1 nem része a sztring2-nek, az eredmény 0.

A következőkben néhány standard eljárást sorolunk fel. A **circol** a kurzorpozíciótól törli a sort. A **delline** törli azt a sort, amelyben a kurzor található; a kurzorpozíció alatti sorok egyvel fejlebb kerülnek. Az **insline** egy üres sort szúr be az elé a sor elé, amelyben a kurzor van. A további sorok egyvel lejjebb kerülnek. Ezzel az eljárással egyszerűen megvalósítható a levélés scroll.

A standard függvények közül a fontosabbakat felsoroljuk, a nevek szinte önmagukért beszélnek:

abs(kifejezés)
 sin(kifejezés)
 cos(kifejezés)
 arctn(kifejezés)
 ln(kifejezés)
 exp(kifejezés)
 frac(kifejezés) (törtrész-függvény)
 int(kifejezés)
 chr(kifejezés) (a kifejezés csak integer lehet)
 random (real véletlenszám, értéke 0 vagy annál nagyobb és 1-nél kisebb)

random (kifejezés) (a kifejezés csak integer lehet, az eredmény integer véletlenszám, értéke 0 vagy annál nagyobb és a kifejezés értékénél kisebb)

A nyelvi elemek bemutatását ezzel be is fejeztük. Azok kedvéért, akik a teljességre töreksenek, felsoroljuk azokat a fontosabb dolgokat is, amelyekről nem volt, és a sorozat keretében már nem is lesz szó. Ezek a következők:

- a **set** halmaz, a **record** és **pointer** (mutató) típusok, illetve az ezekhez kapcsolódó műveletek;
- kapcsolat a DOS-szal;
- gépi kódú programok illesztése és hívása;
- az ún. heap memória;
- a hosszú programoknál jól használható overlay (rátöltő) technika;
- a felhasználó által definiálható függvények (ezek készítése gyakorlatilag azonos az eljárások készítésével);
- néhány egyéb standard eljárás és függvény.

Futási és I/O hibajelzések

A fordítás közben felfedezett hibákról a fordító szöveges üzeneteket küld. Ezek a számítástechnikával foglalkozók számára — ha másképpen nem is, de szótárral biztosan — megérthetőek. A futási és I/O hibák viszont csak egy kétkarakteres hibakódként jelentkeznek. Ezeket — legálábbis a legfontosabbakat — fel kell sorolni, illetve a felsoroláshoz némi magyarázatot kell fűzni.

Futási hibajelzések:

- 01 Lebegőpontos túlszordulás
- 02 Osztás 0-val
- 03 Negatív szám az sqrt függvény argumentumában
- 04 Negatív szám vagy 0 az ln függvény argumentumában
- 10 sztringhossz-hiba
- 11 Hibás sztringindex (kívül az 1..255 tartományon)
- 90 Indextartomány határának túllépése tömbök esetén
- 91 Kilépés a megadott tartományból a felsorolási, intervallum stb. (ún. skalár) típusoknál
- 92 A trunc és a round függvény eredménye az integer tartományon kívüli

I/O hibajelzések:

- 01 A fájl nem létezik
- 02 A fájl nincs megnyitva olvasásra
- 03 A fájl nincs megnyitva írásra
- 04 A fájl nincs megnyitva
- 20 Meg nem engedett fájlművelet logikai készüléken
- 91 Keresés a fájlvég-jel (EOF) után
- 99 „Váratlan” fájlvég (a fájl fizikai vége EOF nélkül, a fájl hibás, olvasási kísérlet az utolsó EOF után stb.)
- F0 Írasi hiba a lemezen
- F1 A könyvtár megtelt
- F2 A fájl mérete túl nagy
- FF A fájl eltűnt. Kísérlet egy fájl lezárására, amely nincs a könyvtárban (tipikus hiba: futás közbeni lemezcseré)

Végezetül minden olvasóknak sok sikert kívánok:

Nagy Imre

50. ábra

```

program skala;
const c:array[1..5] of
  array[1..10] of integer=
    ((1,7,7,1,7,1,7,1,7,1),
     (7,1,1,7,7,1,7,1,7,1),
     (7,1,7,1,1,7,7,1,7,1),
     (7,1,7,1,7,1,1,7,7,1),
     (7,1,7,1,7,1,1,7,7,1));
m:array[1..5] of string[20]=
  ('A hangok frekvenciái',
   'Dodekafon skála',
   'A-dur skála',
   'A-moll skála',
   'Kilépés');

label ide;
var alaphang,hangkoz:real;
    i,j:integer;
    ch:char;
    hang:array[1..13] of real;
    h:array[1..9] of real;

procedure hangok;
begin
  alaphang:=440.0;
  hangkoz:=exp(ln(2.0)/12);
  hang[1]:=alaphang;
  for i:=1 to 13 do
    begin
      hang[i+1]:=hang[i]*hangkoz
    end
end;

procedure folytat;
begin
  writeln;
  writeln('Folytatás bármely billentyű');
  read(kbd,ch);clrscr
end;

procedure szol;
begin
  write(h[i]);writeln(' Hz');
  sound(trunc(h[i]));delay(500);
  nosound
end;

procedure frekvencia;
begin
  window(44,1,71,18);
  clrscr;writeln(m[1]);writeln;
  for i:=1 to 13 do
    begin
      write(hang[i]);
      writeln(' Hz')
    end;
  folytat;
  textbackground(0);
  clrscr;window(1,1,79,24)
end;

procedure dodekafon;

```



```
begin
window(44,1,71,18);
clrscr;writeln(m[j]);writeln;
for i:=1 to 13 do
begin
h[i]:=hang[i];
szol
end;
folytat;
textbackground(0);
clrscr;window(1,1,79,24)
end;
```

```
procedure durskala;
begin
h[1]:=hang[1];
h[2]:=hang[3];
h[3]:=hang[5];
h[4]:=hang[6];
h[5]:=hang[8];
h[6]:=hang[10];
h[7]:=hang[12];
h[8]:=hang[13];
window(44,1,71,13);
clrscr;writeln(m[j]);writeln;
for i:=1 to 8 do
szol;
folytat;
textbackground(0);
clrscr;window(1,1,79,24)
end;
```

```
procedure mollskala;
begin
h[1]:=hang[1];
h[2]:=hang[3];
h[3]:=hang[4];
h[4]:=hang[6];
h[5]:=hang[8];
h[6]:=hang[9];
h[7]:=hang[11];
h[8]:=hang[13];
window(44,1,71,13);
clrscr;writeln(m[j]);writeln;
for i:=1 to 8 do
szol;
folytat;
textbackground(0);
clrscr;window(1,1,79,24)
end;
```

```
procedure kilepes;
begin
textbackground(0);textcolor(14);
clrscr;writeln('Program vége');
halt
end;
```

```
procedure cim;
begin
clrscr;
```

```
textbackground(7);textcolor(4);
writeln(' Hangdemo ');
writeln(' Alaphang: normál a ');
writeln(' ');
j:=1
end;
```

```
procedure menu;
begin
gotoxy(1,4);
repeat
for i:=0 to 4 do
begin
textbackground(c[j,2*i+1]);
textcolor(c[j,2*i+2]);
writeln(m[i+1]);
end;
read(kbd,ch);
if ch=#27 then
begin
j:=j+1;
if j=6 then j:=1
end;
gotoxy(1,4);
until ch=#13;
end;
```

```
{FOPPROGRAM}
begin
clrscr;textcolor(0);
cim;
hangok;
ide:=menu;
case j of
1:frekvencia;
2:dodekafon;
3:durskala;
4:mollskala;
5:kilepes
end;
textcolor(0);
goto ide
end.
```

HIBAIGAZÍTÁS

Az 1989/6. számban megjelent, Más billentyűzet XT-AT-n című cikkem programlistájában sajnálatosan benne maradt egy hiba, ami a szürke „+” és „-” billentyűk alkalmazását nehezé-
kessé teszi. Ez elkerülhető, ha három sort kihagyunk a programból. Ezek: az első oszlop utolsó és a második oszlop első két sora.

(CMP AL,32
JC KERES
MOV AH,0)

Minden felhasználótól elnézést kérek!

Krizsák László

Az ékezetes Easy Script konverziója

Nem vész el, csak átalakul

A számítógépes környezetben felhalmozódott információbázis tetemes részét alkotják a szövegszerkesztő programokkal készített és tárolt szövegek. Viszont éppen e programok népszerűsége sokféle-séget is eredményezett. Szerzőnk a sokféleségből származó egyik jellegzetes probléma áthidalását tűzte ki célul és oldotta meg az itt közölt programmal.

A szövegszerkesztő programok használatának — tapasztalatom szerint — az egyik jellegzetessége, hogy az alkalmazók általában ragaszkodnak kedvenc szerkesztőjükhöz, nem szívesen tanulják meg egy másikat a használatát. Különösen igaz ez a C64-re készült különböző „magyarított” Easy Script-változatokra, ahol a programok készítői — még az írógép-szabványokra is hivatkozva — furfangosnál furfangosabb helyekre dugták el az ékezetes karaktereket. Ha az alkalmazó hozzájut valamilyen idegen formájú szöveges fájlhoz (leíráshoz, dokumentációhoz stb.), és azt nemcsak nyomtatni, hanem módosítani, javítani is kívánja, akkor két lehetőség között választhat. Az egyik, hogy izzadságszomok árán eredeti szövegszerkesztőjével dolgozza fel a szöveget — ez sokszor gyakorlatilag a teljes fájl újírását jelenti —, a másik, hogy konvertálja saját megszokott szövegszerkesztőjére.

Ez utóbbi megoldást alkalmazni szándékozik segítségére dolgoztam ki és kívánom közzétenni a mellékelt programot, amely a hozzám eljutott három magyarított Easy Script-változott szöveg-fájllainak konverziójára alkal-

mas. (Az itt nem említett negyediket, az Easy Novót a Magyar Easyvel kompatibilisnek találtam.)

A program végrehajtja az ékezetes karakterek és a formátumkezelő utasítások konverzióját. A sikeres konverzió alapfeltétele, hogy az eredeti szöveg az eredeti szövegszerkesztővel nyomtatható legyen! De ez még nem garancia a konvertált szöveg azonnali nyomtathatóságára a Texterre konvertálás esetén, mert abból néhány utasítás a „magyarítás” során kimaradt (olyanok, mint a CH, LF, PT, LP); igaz, hogy ezekre elméletileg nincs is szükség. Ilyen esetekben a szövegbe utólag bele kell javítani. A másik probléma a szimpla és a dupla idézőjelek kérdése. Az ABC Doku nem ismeri a szimpla idézőjelet, helyére ékezetes karakter került. A Magyar Easy dupla idézőjelet után ékezetes magánhangzók helyett zagyaságokat nyomtat. Ezt a Texterrel úgy védtek ki, hogy a képernyőn még megjelenik ugyan a kettős idézőjelet, de nyomtatásra már csak mint szimpla kerül. Az említettek miatt előfordulhat, hogy „körbe konvertálás” esetén a szimpla idézőjelek eltűnnek, és helyüket duplák foglalják el.

En a Texter MPS 802-es változatát használom MPS

```
100 REM -- EASY SCRIPT TIPUSU --
110 REM -- SZÖVEGFAJLOK --
120 REM -- KONVERTALO PROGRAMJA --
130 REM -- (C) 1988. KERY LASZLO --
140 REM * ELSO BLOKK *
150 DATA160,0,169,163,141,192,199,141
160 DATA193,199,169,39,141,46,199,141
170 DATA84,199,185,8,197,240,6,32,210
180 DATA255,200,208,245,160,0,185,117
190 DATA197,240,6,32,210,255,200,208
200 DATA245,169,1,133,96,32,110,196
210 DATA32,228,255,201,0,240,249,201
220 DATA17,240,10,201,145,240,20,201
230 DATA13,240,30,208,235,230,96,165
240 DATA96,201,7,208,224,169,1,133
250 DATA96,208,218,198,96,165,96,201
260 DATA0,208,210,169,6,133,96,208
270 DATA204,169,147,32,210,255,169
280 DATA18,32,210,255,162,3,160,6,24
290 DATA32,240,255,165,96,32,150,196
300 DATA162,8,160,3,24,32,240,255,169
310 DATA192,133,97,169,198,133,98,32
320 DATA161,196,170,32,207,255,201
330 DATA13,240,8,157,213,198,232,224
340 DATA16,144,241,224,0,208,3,76,0
350 DATA192,169,44,157,213,198,232
360 DATA169,83,157,213,198,232,169
370 DATA44,157,213,198,232,169,82,157
380 DATA213,198,232,142,234,198,169
390 DATA235,133,97,169,198,133,98,32
400 DATA161,196,170,32,207,255,201
410 DATA13,240,8,157,4,199,232,224
420 DATA16,144,241,224,0,240,133,169
430 DATA44,157,4,199,232,169,83,157
440 DATA4,199,232,169,44,157,4,199
450 DATA232,169,87,157,4,199,232,142
460 DATA25,199,162,0,189,213,198,221
470 DATA4,199,208,10,201,44,240,3,232
480 DATA208,241,76,98,192,162,26,160
490 DATA199,169,1,32,189,255,169,1
500 DATA162,8,160,15,32,186,255,32
510 DATA192,255,32,174,196,173,234
520 DATA198,162,213,160,198,32,189
530 DATA255,169,3,162,8,160,3,32,186
540 DATA255,32,192,255,32,174,196,169
550 DATA0,133,48,133,52,169,16,133
560 DATA49,133,53,162,3,32,198,255
570 DATA160,0,32,207,255,145,52,230
580 DATA52,208,2,230,53,36,144,80,241
590 DATA32,204,255,169,3,32,195,255
600 DATA169,1,32,195,255,165,96,201
610 DATA3,144,6,201,5,144,5,52373
620 REM * MASODIK BLOKK *
630 DATA176,6,76,237,193,76,97,194
640 DATA201,5,208,51,169,66,133,54
650 DATA169,199,133,55,169,47,133,56
660 DATA169,199,133,57,169,137,133
670 DATA84,169,199,133,85,169,163,133
680 DATA86,169,199,133,87,169,85,133
690 DATA88,169,199,133,89,169,111,133
700 DATA90,169,199,133,91,76,215,194
```


710 DATA169, 47, 133, 54, 169, 199, 133, 55
720 DATA169, 66, 133, 56, 169, 199, 133, 57
730 DATA169, 85, 133, 84, 169, 199, 133, 85
740 DATA169, 111, 133, 86, 169, 199, 133
750 DATA87, 169, 137, 133, 88, 169, 199, 133
760 DATA89, 169, 163, 133, 90, 169, 199, 133
770 DATA91, 169, 34, 141, 84, 199, 76, 215
780 DATA194, 201, 1, 208, 56, 169, 179, 141
790 DATA192, 199, 169, 28, 133, 54, 169, 199
800 DATA133, 55, 169, 66, 133, 56, 169, 199
810 DATA133, 57, 169, 85, 133, 84, 169, 199
820 DATA133, 85, 169, 111, 133, 86, 169, 199
830 DATA133, 87, 169, 137, 133, 88, 169, 199
840 DATA133, 89, 169, 163, 133, 90, 169, 199
850 DATA133, 91, 76, 215, 194, 169, 179, 141
860 DATA193, 199, 169, 66, 133, 54, 169, 199
870 DATA133, 55, 169, 28, 133, 56, 169, 199
880 DATA133, 57, 169, 137, 133, 84, 169, 199
890 DATA133, 85, 169, 163, 133, 86, 169, 199
900 DATA133, 87, 169, 85, 133, 88, 169, 199
910 DATA133, 89, 169, 111, 133, 90, 169, 199
920 DATA133, 91, 76, 215, 194, 201, 3, 208
930 DATA56, 169, 179, 141, 192, 199, 169
940 DATA28, 133, 54, 169, 199, 133, 55, 169
950 DATA47, 133, 56, 169, 199, 133, 57, 169
960 DATA85, 133, 84, 169, 199, 133, 85, 169
970 DATA111, 133, 86, 169, 199, 133, 87, 169
980 DATA85, 133, 88, 169, 199, 133, 89, 169
990 DATA111, 133, 90, 169, 199, 133, 91, 76
1000 DATA215, 194, 169, 179, 141, 193, 199
1010 DATA169, 47, 133, 54, 169, 199, 133, 55
1020 DATA169, 28, 133, 56, 169, 199, 133, 57
1030 DATA169, 85, 133, 84, 169, 199, 133, 85
1040 DATA169, 111, 133, 86, 169, 199, 133
1050 DATA87, 169, 85, 133, 88, 169, 199, 133
1060 DATA89, 169, 111, 133, 90, 169, 199, 133
1070 DATA91, 169, 34, 141, 46, 199, 169, 255
1080 DATA133, 50, 169, 15, 133, 51, 100737
1090 REM * HARMADIK BLOKK *
1100 DATA32, 28, 196, 144, 3, 76, 150, 195
1110 DATA201, 128, 240, 6, 32, 54, 196, 76
1120 DATA223, 194, 32, 28, 196, 144, 3, 76
1130 DATA150, 195, 201, 42, 240, 14, 205, 192
1140 DATA199, 208, 221, 173, 193, 199, 160
1150 DATA0, 145, 50, 240, 212, 32, 28, 196
1160 DATA144, 3, 76, 150, 195, 141, 189, 199
1170 DATA32, 28, 196, 144, 3, 76, 150, 195
1180 DATA141, 190, 199, 160, 5, 173, 189, 199
1190 DATA209, 84, 240, 6, 136, 16, 249, 76
1200 DATA85, 195, 173, 190, 199, 209, 86, 240
1210 DATA6, 136, 16, 233, 76, 85, 195, 32, 71
1220 DATA196, 32, 28, 196, 144, 3, 76, 150
1230 DATA195, 201, 13, 240, 6, 32, 54, 196
1240 DATA76, 64, 195, 76, 223, 194, 160, 25
1250 DATA173, 189, 199, 209, 84, 240, 7, 136
1260 DATA192, 5, 208, 247, 240, 17, 173, 190
1270 DATA199, 209, 86, 240, 7, 136, 192, 5
1280 DATA208, 230, 240, 3, 32, 71, 196, 32
1290 DATA28, 196, 144, 3, 76, 150, 195, 201
1300 DATA13, 240, 14, 201, 59, 240, 10, 201

1310 DATA58, 240, 9, 32, 54, 196, 76, 118, 195
1320 DATA76, 223, 194, 76, 11, 195, 169, 195
1330 DATA133, 97, 169, 199, 133, 98, 32, 161
1340 DATA196, 133, 204, 32, 228, 255, 201
1350 DATA0, 240, 249, 165, 207, 208, 252, 169
1360 DATA1, 133, 204, 162, 26, 160, 199, 169
1370 DATA1, 32, 189, 255, 169, 1, 162, 8, 160
1380 DATA15, 32, 186, 255, 32, 192, 255, 32
1390 DATA174, 196, 173, 25, 199, 162, 4, 160
1400 DATA199, 32, 189, 255, 169, 3, 162, 8
1410 DATA160, 3, 32, 186, 255, 32, 192, 255
1420 DATA32, 174, 196, 169, 0, 133, 50, 169
1430 DATA16, 133, 51, 162, 3, 32, 201, 255
1440 DATA160, 0, 177, 50, 32, 210, 255, 230
1450 DATA50, 208, 2, 230, 51, 165, 50, 197
1460 DATA52, 208, 239, 165, 51, 197, 53, 208
1470 DATA233, 32, 204, 255, 169, 3, 32, 195
1480 DATA255, 32, 174, 196, 169, 1, 32, 195
1490 DATA255, 76, 0, 192, 230, 50, 208, 2, 230
1500 DATA51, 165, 50, 197, 52, 208, 8, 165
1510 DATA51, 197, 53, 208, 2, 56, 96, 160, 0
1520 DATA177, 50, 24, 96, 160, 18, 209, 54
1530 DATA240, 4, 136, 16, 249, 96, 177, 56
1540 DATA160, 0, 145, 50, 96, 177, 88, 141
1550 DATA189, 199, 177, 90, 141, 190, 199
1560 DATA198, 50, 165, 50, 201, 255, 208, 2
1570 DATA 149867
1580 REM * NEGYEDIK BLOKK *
1590 DATA198, 51, 160, 0, 173, 189, 199, 145
1600 DATA50, 230, 50, 208, 2, 230, 51, 173
1610 DATA190, 199, 145, 50, 96, 165, 96, 72
1620 DATA162, 1, 198, 96, 208, 5, 169, 18, 32
1630 DATA210, 255, 32, 136, 196, 232, 224
1640 DATA7, 208, 239, 104, 133, 96, 96, 138
1650 DATA72, 10, 24, 105, 6, 170, 160, 6, 24
1660 DATA32, 240, 255, 104, 170, 189, 250
1670 DATA196, 133, 97, 189, 1, 197, 133, 98
1680 DATA160, 0, 177, 97, 240, 6, 32, 210, 255
1690 DATA200, 208, 246, 96, 162, 1, 32, 198
1700 DATA255, 32, 207, 255, 201, 48, 208, 3
1710 DATA76, 204, 255, 72, 169, 13, 32, 210
1720 DATA255, 32, 210, 255, 32, 210, 255, 104
1730 DATA32, 210, 255, 32, 207, 255, 201, 13
1740 DATA208, 246, 32, 204, 255, 169, 3, 32
1750 DATA195, 255, 169, 1, 32, 195, 255, 169
1760 DATA0, 133, 204, 32, 228, 255, 201, 0
1770 DATA240, 249, 165, 207, 208, 252, 169
1780 DATA1, 133, 204, 104, 104, 76, 0, 192
1790 DATA255, 0, 22, 48, 79, 107, 138, 166
1800 DATA0, 198, 198, 198, 198, 198, 198, 13
1810 DATA14, 147, 17, 32, 32, 32, 32, 32, 32
1820 DATA197, 65, 83, 89, 32, 211, 67, 82, 73
1830 DATA80, 84, 32, 32, 84, 73, 80, 85, 83
1840 DATA85, 32, 83, 90, 79, 86, 69, 71, 69
1850 DATA75, 13, 13, 32, 32, 32, 32, 32, 32
1860 DATA32, 32, 32, 32, 75, 79, 78, 86, 69
1870 DATA82, 84, 65, 76, 79, 32, 80, 82, 79
1880 DATA71, 82, 65, 77, 74, 65, 13, 13, 32
1890 DATA32, 32, 32, 40, 67, 41, 32, 49
1900 DATA57, 56, 56, 46, 77, 65, 74, 85, 83


```

1910 DATA32,49,50,46,32,203,197,210
1920 DATA217,32,204,65,83,90,76,79,13
1930 DATA0,164,164,164,164,164,164,164,164
1940 DATA164,164,164,164,164,164,164,164
1950 DATA164,164,164,164,164,164,164,164
1960 DATA164,164,164,164,164,164,164,164
1970 DATA164,164,164,164,164,164,164,164
1980 DATA164,164,164,164,164,164,17,17,17
1990 DATA17,17,17,17,17,17,17,17,17
2000 DATA17,17,163,163,163,163,163,163,163
2010 DATA163,163,163,163,163,163,163,163
2020 DATA163,163,163,163,163,163,163,163
2030 DATA163,163,163,163,163,163,163,163
2040 DATA163,163,163,163,163,163,163,163
2050 DATA163,163,163,163,163,163,163,32
2060 DATA32,32,32,32,32,194625
2070 REM * OTODIK BLOKK *
2080 DATA67,82,83,82,32,76,69,45,70
2090 DATA69,76,32,45,45,62,32,86,65
2100 DATA76,65,83,90,84,65,83,13,32
2110 DATA32,32,32,32,32,82,69,84,85
2120 DATA82,78,32,32,32,32,32,32,45
2130 DATA45,62,32,69,82,86,69,78,89
2140 DATA69,83,73,84,69,83,0,77,65,71
2150 DATA89,65,82,32,69,65,83,89,32
2160 DATA45,45,62,32,84,69,88,84,69
2170 DATA82,146,13,13,0,84,69,88,84
2180 DATA69,82,32,32,32,32,32,32,45
2190 DATA45,62,32,77,65,71,89,65,82
2200 DATA32,69,65,83,89,146,13,13,0
2210 DATA77,65,71,89,65,82,32,69,65
2220 DATA83,89,32,45,45,62,32,65,66
2230 DATA67,32,68,79,75,85,146,13,13
2240 DATA0,65,66,67,32,68,79,75,85,32
2250 DATA32,32,32,45,45,62,32,77,65
2260 DATA71,89,65,82,32,69,65,83,89
2270 DATA146,13,13,0,84,69,88,84,69
2280 DATA82,32,32,32,32,32,32,45,45
2290 DATA62,32,65,66,67,32,68,79,75
2300 DATA85,146,13,13,0,65,66,67,32
2310 DATA68,79,75,85,32,32,32,32,45
2320 DATA45,62,32,84,69,88,84,69,82
2330 DATA146,13,13,0,146,193,32,70,79
2340 DATA82,82,65,83,70,73,76,69,32
2350 DATA78,69,86,69,58,32,0,0,0,0
2360 DATA0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
2370 DATA0,0,0,0,13,13,32,32,193
2380 DATA32,67,69,76,70,73,76,69,32
2390 DATA78,69,86,69,32,46,46,58,32
2400 DATA0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
2410 DATA0,0,0,0,0,0,0,0,73,0,96,105
2420 DATA97,106,98,107,99,108,100,109
2430 DATA101,110,102,111,103,112,104
2440 DATA113,39,176,221,177,178,182
2450 DATA175,164,186,165,222,171,168
2460 DATA183,39,191,181,179,219,34,176
2470 DATA174,177,178,182,161,171,175
2480 DATA164,186,221,168,191,183,170
2490 DATA165,180,181,39,80,78,72,70
2500 DATA76,67,76,82,83,74,80,84,76

```

```

2510 DATA80,70,77,79,82,67,86,72,72
2520 DATA83,76,80,76,83,66,68,84,75
2530 DATA72,77,77,80,85,76,76,78,35
2540 DATA80,65,70,65,78,80,76,82,65
2550 DATA70,84,80,83,77,70,76,76,67
2560 DATA66,74,83,83,80,83,85,79,76
2570 DATA77,86,74,75,70,70,70,83,76
2580 DATA80,76,90,83,76,74,75,72,77
2590 DATA77,84,75,72,72,83,35,68,75
2600 DATA69,75,82,69,66,74,65,70,84
2610 DATA80,0,0,0,163,163,0,13,13,13
2620 DATA13,32,32,32,193,90,32,65,84
2630 DATA75,79,68,79,76,65,83,32,75
2640 DATA69,83,90,33,13,32,32,32,203
2650 DATA69,82,69,77,32,65,32,67,69
2660 DATA76,76,69,77,69,90,84,32,33
2670 DATA32,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
2680 DATA 230908
2690 K=12*4096: S=0: D=0
2700 FOR I=K TO K+373: READ B: S=S+B
2710 POKE I,B: NEXT I: K=I
2720 READ C: D=D+1: IF C <> S THEN2860
2730 FOR I=K TO K+360: READ B: S=S+B
2740 POKE I,B: NEXT I: K=I
2750 READ C: D=D+1: IF C <> S THEN2860
2760 FOR I=K TO K+377: READ B: S=S+B
2770 POKE I,B: NEXT I: K=I
2780 READ C: D=D+1: IF C <> S THEN2860
2790 FOR I=K TO K+383: READ B: S=S+B
2800 POKE I,B: NEXT I: K=I
2810 READ C: D=D+1: IF C <> S THEN2860
2820 FOR I=K TO K+550: READ B: S=S+B
2830 POKE I,B: NEXT I: K=I
2840 READ C: D=D+1: IF C <> S THEN2860
2850 SYS 12*4096
2860 PRINT"HIRA A(Z)"D"■. BLOKKBAN!"

```

1000-es nyomtatóval a következőkben felsorolt több előnyös tulajdonsága miatt. Egy oldalra 81 sor fér el, és az ékezetek külön nyomtatása ellenére is gyorsabb, mint amikor minden ékezetes karakternek külön „nekifut” a nyomtatófeje. Az is fontos szempont, hogy NLQ-módban csak a „két pont” ékezet nem NLQ, és az alatta lévő karakterek azok. Ez a tény már nem annyira zavaró, mint amikor az egész ékezetes karakter nem NLQ, és ráadásul még ki is lóg a sorból.

A konverter használatáról — egyszerű kezelhetősége miatt — csak annyit, hogy ha a forrásfájl nevéhez nem írunk semmit, akkor a menühöz jutunk vissza, és ha a célfájl neve azonos a forrásfájl nevével (vagy üres), a forrásnév beviteléhez kerülünk.

A program assembly nyelven készült, de gyakorlati okokból nem assembly listán mellékelem. Ennek a listának a hossza ugyanis több, mint nyolc sűrűn nyomtatott oldal lenne. Közlére megfelelőbbnek tartom a hexdump listát vagy a program „datásított” változatát. Azért döntöttem ez utóbbi lehetőség mellett, mert a BASIC program bevitelétől a háltervezővel és kivétel a háttértárra is egyszerűbb. A DATA sorokat blokkokba szerveztem és védőinformációval láttam el, így a bevitel során esetleg elkövetett hibák fellelmezése és javítása is egyszerűbb. A BASIC program természetesen RUN-nal indítható, a konverterre való áttérést az 1360-as sorban lévő SYS 12X4096 utasítás végzi el.

Kéry László

Akik olvasták a Mikroszámítógép Magazinban megjelent Vigyázat! Tolvaj! című cikket, azok számára szolgálak két újabb kiegészítéssel.

A legtöbb másoló az olvasási hibákat (20, 21, 22, 27, 29) könnyen másolja. A DOS egyik hibája lehetőséget biztosít néhány másolóprogram életének a megnehezítésére. Azok a másolóprogramok, amelyek a szinkronjelek felismeréséhez a szinkronérzékelő vonalat (syncron detect line, \$1C00 7. bit) használják, és az eltelt idő méréséről megfeledkeznek, egy olyan szinkronjelsorozat esetén, amely a teljes sávot betölti, végtelen ciklusba kerülnek. Tehát ha az első sávra ilyet teszünk, akkor ott meg is halnak. Olyan másolók is megfeledkeznek erről, mint például az ULTRABYTE! (1. lista).

A szinkronjelek felírását a \$FDA3 DOS ROM-rutin végzi. Hatását a program segítségével is megfigyelhetjük (2. lista).

A DOS felépítése lehetővé teszi olyan hiba szimulálását is (25 write error), amely csak fizikai lemezhiba esetén fordulhatna elő. Ez a hiba nem a lemez olvasásakor, hanem annak írásakor jelentkezik. A DOS minden adatblokk felírása után visszaolvassa és összehasonlítja az adatokat a pufferben lévővel. Eltéréskor ezt a hibát kapjuk.

Minek köszönhetjük ezt a lehetőséget? Nézzük meg egy adatblokk felírásának folyamatát. A header azonosítása után a header gapet (9 bájtt) átolvassa, csak ezután kapcsol írásra, és újra felírja az adatblokk-szinkronjeleket is. A header gap tartalma tehát érintetlen marad! Olvasáskor viszont a header azonosítása után azonnal szinkronjelet keres. Ha tehát a header gapbe egy szinkronsorozatot írunk, akkor olvasáskor (a kiírás ellenőrzésekor) a DOS az eredeti helyett ezt a sorozatot fogja az adatblokk szinkronsorozataként érzékelni. Így ellenőrzéskor természetesen hiba lép fel. Ez a legtöbb másolónak szintén problémát okoz (3. lista).

2. lista

```

10 OPEN 15,8,15
20 OPEN 2,8,2,"#"
30 PRINT#15,"U1 2 0 1 0"
40 INPUT#15,EN$,EM$,T,S
50 PRINT EN$ "EM*T" "S
60 CLOSE 2
70 CLOSE 15

```

DOS- trükkök

EREDETI

/	Header-szinkron	Header	GAP	Adat-szinkron	Adatok
---	-----------------	--------	-----	---------------	--------

MÓDOSÍTOTT

/	Header-szinkron	Header	GAP	+Szinkron	GAP	Adat-szinkron	Adatok
						Adat-szinkron	Adatok

1. lista

0000		.OBJ	M			0051	BCC	NX1
0001						0052	INC	\$FD
0002	DK	=	\$0600			0053	CLC	
0003	DV	=	\$0630			0054	LDA	\$FE
0004	DS	=	\$060E			0055	LDX	\$FF
0005	CK	=	\$C000			0056	ADC	#\$1E
0006	TRACK	=	1			0057	STA	\$FE
0007						0058	BCC	NX2
0008						0059	INC	\$FF
0009		*	CK			0060	CFX	\$FB
0010	S	LDA	\$#DRIVE			0061	BCC	START
0011		LDY	\$#DRIVE			0062	CMP	*02
0012		STA	\$FC			0063	BCC	START
0013		STY	\$FD			0064		
0014		LDA	\$#DK			0065	LDA	#0
0015		LDY	\$#DK			0066	JSR	\$\$\$B1
0016		STA	\$FE			0067	LDA	\$\$\$F
0017		STY	\$FF			0068	JSR	\$\$\$03
0018		LDA	\$#DV			0069	LDA	#\$M
0019		LDY	\$#DV			0070	JSR	\$\$\$F8
0020		STA	\$02			0071	LDA	#\$-
0021		STY	\$FB			0072	JSR	\$\$\$F8
0022						0073	LDA	#\$E
0023	START	LDA	#0			0074	JSR	\$\$\$F8
0024		JSR	\$\$\$B1			0075	LDA	#\$DS
0025		LDA	\$\$\$F			0076	JSR	\$\$\$F8
0026		JSR	\$\$\$03			0077	LDA	\$#DS
0027		LDA	#\$M			0078	JSR	\$\$\$F8
0028		JSR	\$\$\$F8			0079	JSR	\$\$\$FAE
0029		LDA	#\$-			0080	JSR	\$\$\$F8
0030		JSR	\$\$\$F8			0081	RTS	
0031		LDA	#\$W			0082		
0032		JSR	\$\$\$F8			0083		
0033		LDA	\$FE			0084	DRIVE	=
0034		JSR	\$\$\$F8			0085		*
0035		LDA	\$FF			0086	JSR	\$\$\$DA3
0036		JSR	\$\$\$F8			0087	JSR	\$\$\$E00
0037		LDA	#\$1E			0088	LDA	#1
0038		JSR	\$\$\$F8			0089	JMP	\$\$\$099
0039						0090		
0040		LDY	#0			0091	DSTART	
0041	SEND	LDA	(\$FC),Y			0092	LDA	\$TRACK
0042		JSR	\$\$\$F8			0093	STA	\$0C
0043		INY				0094	LDA	#0
0044		CPY	#\$1E			0095	STA	\$0D
0045		BCC	SEND			0096	LDA	#\$E0
0046		JSR	\$\$\$FAE			0097	STA	\$03
0047		CLC				0098	LDA	\$03
0048		LDA	\$FC			0099	BMI	WAIT
0049		ADC	#\$1E			0100	RTS	WAIT
0050		STA	\$FC			0101		.END

3. lista

```

10 OPEN 15,8,15
20 OPEN 2,8,2,"#"
30 PRINT#2,"TESZT"
40 PRINT#15,"U2 2 0 35 10"
50 INPUT#15,EN$,EM$,T,S
60 PRINT EN$ "EM$T" "S
70 CLOSE 2
80 CLOSE 15

```

A tesztelés a 4. listán látható programmal végezhető.

Mivel minden másoló működése a szinkronjelek érzékelésén alapul, ezért a kísérletező kedvűeknek a szinkronjelek nélküli adattárolást javasoljuk, mert ez még minden ismert másoló ellen hatásosnak bizonyult.

Bakos Imre—Kelemen Róbert

4. lista

```

0000          .OBJ M
0001 ;
0002 DK      =      $0600
0003 DV      =      $0700
0004 DS      =      $0629
0005 CK      =      $C000
0006 TRACK   =      35
0007 SECTOR  =      10
0008 ;
0009          **= CK
0010 ;
0011 S
0012 LDA     #<DRIVE
0013 LDY     #>DRIVE
0014 STA     $FC
0015 STY     $FD
0016 LDA     #<DK
0017 LDY     #>DK
0018 STA     $FE
0019 STY     $FF
0020 LDA     #<DV
0021 LDY     #>DV
0022 STA     $02
0023 STY     $FB
0024 ;
0024 START   LDA     #8
0025 JSR     $FFB1
0026 LDA     #$6F
0027 JSR     $FF93
0028 LDA     #"M"
0029 JSR     $FFA8
0030 LDA     #"- "
0031 JSR     $FFA8
0032 LDA     #"W"
0033 JSR     $FFA8
0034 LDA     $FE
0035 JSR     $FFAB
0036 LDA     $FF
0037 JSR     $FFA8
0038 LDA     #$1E
0039 JSR     $FFA8
0040 ;
0041          LDY     #0
0042 SEND     LDA     ($FC),Y
0043 JSR     $FFA8
0044          INY
0045 CPY     #$1E
0046 BCC     SEND
0047 JSR     $FFAE
0048 CLC
0049 LDA     $FC
0050 ADC     #$1E
0051 STA     $FC
0052 BCC     NX1
0053 INC     $FD
0054 CLC
0055 NX1     LDA     $FE
0056 LDX     $FF
0057 ADC     #$1E
0058 STA     $FE

```

```

0059          BCC     NX2
0060          INC     $FF
0061 NX2     CPX     $FB
0062          BCC     START
0063          CMP     $02
0064          BCC     START
0065 ;
0066          LDA     #8
0067 JSR     $FFE1
0068 LDA     #$6F
0069 JSR     $FF93
0070 LDA     #"M"
0071 JSR     $FFA8
0072 LDA     #"- "
0073 JSR     $FFA8
0074 LDA     #"E"
0075 JSR     $FFA8
0076 LDA     #<DS
0077 JSR     $FFA8
0078 LDA     #>DS
0079 JSR     $FFA8
0080 JSR     $FFAE
0081 JSR     $FFAB
0082          RTS
0083 ;
0084          ;
0085 DRIVE   =      *
0086 ;
0087          JSR     $FE10
0088 LDA     #$FF
0089 STA     $1C08
0090 LDA     $1C0C
0091 AND     #$1F
0092 ORA     #$C0
0093 STA     $1C0C
0094 LDX     #5
0095 LDA     $FF
0096 WRITE1  BVC     WRITE1*
0097          CLV
0098 STA     $1C01
0099          DEX
0100          BNE     WRITE1
0101 WRITE2  BVC     WRITE2
0102          JSR     $FE00
0103 LDA     #1
0104 JMP     $F959
0105 ;
0106 DSTART  LDA     #TRACK
0107          STA     #0C
0108          LDA     #SECTOR
0109          STA     #0D
0110          LDA     #$E0
0111          STA     #03
0112 WAIT   LDA     #03
0113          BMI     WAIT
0114          RTS
0115 ;
0116          .END

```


Sorozatunkat elsősorban középiskolásoknak szánjuk, de reméljük, hogy minden olvasónknak tanulási lehetőséget és szórakozást nyújt.

A feladatok a Nemes Tihamér országos számítástechnikai verseny színvonalának felelnek meg. Minden esetben olyat választunk, amely röviden, gyorsan megoldható, de a megoldáshoz ötletre van szükség. A megoldást mindig a következő számban közöljük.

Mivel változatosságra törekszünk, különböző programozási nyelveket használunk. Az is előfordul, hogy egy feladatra több programnyelven is közlünk megoldást, ezzel is elősegítve az ismeretszerzést.

A szerkesztőség várja a versenyzők leveleit. A legötletesebb program beküldését könyvtalvánnyal jutalmazzuk. Ne feledjenek azonban a programhoz leírást is mellékelni!

18. feladat:

Kétféltváltozós függvény

Írjon programot, amely kirajzolja egy kétféltváltozós függvény grafikonját a 4. ábrán láthatóhoz hasonló módon! A függvény tesztelőleges, a (0..1,0..1,0..1) tartományra normalizált kétféltváltozós függvény lehet.

Megoldás

Ahhoz, hogy háromdimenziós ábrát ki tudjunk rajzolni a kétféltváltozós képernyőn, először ki kell tölteni a tengelyeket. Az 1. ábrán látható a választott koordináta-rendszer, a tengelyek iránya, a $z=0$ alapsík és néhány pont képe. Ha ezt az ábrázolási módot választjuk, akkor a három dimenzióból két dimenzióba való transzformáció könnyen elvégezhető:

$$\begin{aligned} XX &= 1+x-y \\ YY &= (1-x)+(1-y) + \\ &+ ZRel*(1-z) \end{aligned}$$

ahol x, y, z tér-, XX és YY pedig síkbeli koordináták. $ZRel$ — a z irányú nyújtás — értékének helyes megválasztásával a kép valóságshűsége még tovább javítható. A közölt programban $ZRel=1$.

A koordináta-rendszer kitévése után rátérhetünk a függvény ábrázolására. Egy kétféltváltozós függvény képe egy görbefelület. Ezt jól láthatóan úgy ábrázolhatjuk, hogy bevonalazzuk két irányból, hasonlóan az 1. ábrán látható alapsík ábrázolásához.

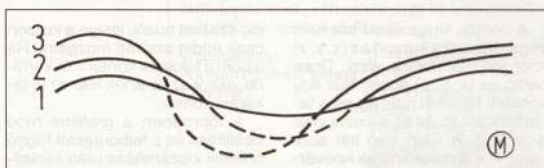
Ha ennyi ismeret alapján megrajzoljuk a függvényt, akkor a Ma-

gazin hátsó belső borítóján látható 2. ábrához juthatunk. Bár ez már a függvénynek egy ábrázolása, de mivel a takart vonalak is látszanak, nem túl szemléletes.

Hogyan tudnánk eltüntetni a takart vonalakat? Először vizsgáljuk meg, hogy egy vonal mikor látható! Tegyük fel, hogy a 3. ábrán látható 1. és 2. görbe van előrébb! Ekkor a 2. görbe szaggatott vonallal rajzolt szakasza nem látható. Hasonlóan, ha a 3. vonal az 1. és a 2. mögött van, akkor annak a szaggatott vonallal rajzolt szakasza takart. A takarás megállá-

ezért csak olyan függvények ábrázolhatók, amelyek képére ráálunk. Ha az ábrázolt tartományt egy kicsivel nagyobbra választottuk volna, akkor ennél a függvénynél ez a hiba egyáltalán nem jelentkezne. Egy bonyolultabb algoritlussal eldönthető az is, hogy mikor láthatunk a sík alá. Ehhez az alsó takarási kontúrt is tárolni kellene. A közölt program az egyszerű algoritmust használja.

Ezek után vizsgáljuk meg az IBM PC-re Turbo Pascal 5.0 nyelven megírt program működését!

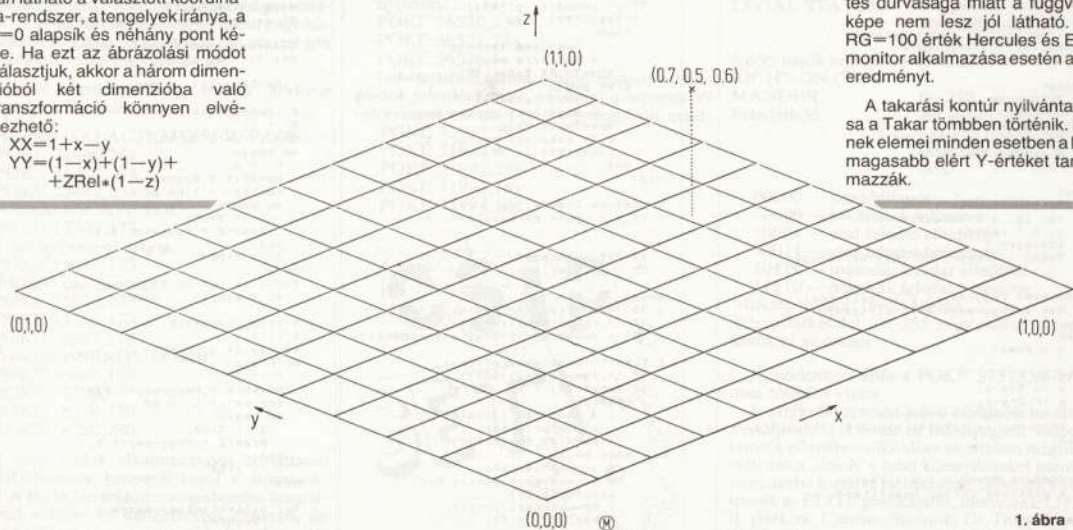
3. ábra

pitása tehát igen egyszerű: mindig csak a takarási kontúrt kell nyilvántartani. Ha a görbe ez alá megy, akkor nem látszik.

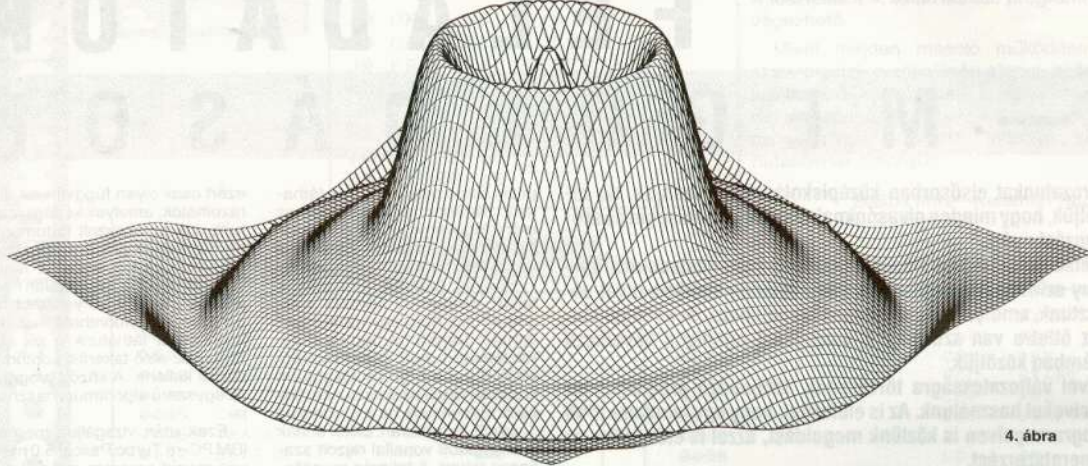
Ily módon juthatunk a 4. ábrán látható végleges képhez. Ha összehasonlítjuk a 2. és 4. ábrát, rögtön feltűnik ennek az egyszerű takarásvizsgálati módszernek a hibája: nem lehet a sík alá látni,

A program elején, a grafikus mód beállításához szükséges változók definiálása után következik RG konstans. Ez határozza meg a görbe ábrázolásához használt vonalak számát. Túl nagy érték választása esetén a rács túl sűrű lesz, a kép zsúfolttá válik, és a futási idő is megnövekszik; túl kis felbontás mellett viszont a közeli-tes durvasága miatt a függvény képe nem lesz jól látható. Az RG=100 érték Hercules és EGA monitor alkalmazása esetén ad jó eredményt.

A takarási kontúr nyilvántartása a Takar tömbben történik. Ennek elemei minden esetben a legmagasabb elért Y-értéket tartalmazzák.

1. ábra

4. ábra

A pontok kirajzolását két rutin végzi. MoveP a kurzort az (x, y, z) koordinátájú pontra viszi, Draw pedig az (x, y, z) pontig húz egy vonalat. Mindkét rutin figyeli a takarási kontúr, és az alá nem viszi a kurzort. A rutin első két sora végzi el a térkoordináták konvertálását síkbeli koordinátákká a már ismertetett módon. Ezután annak vizsgálata történik, hogy a pont a már meglévő takarási kontúr alá kerülne-e. Ha a pont ez alá kerülne, akkor a vonalat csak ed-

dig szabad húzni, illetve a kurzort csak eddig szabad mozgatni. Ha a pont a takarási kontúr fölé kerülne, akkor ez az érték lesz az új takarási kontúr.

A főprogram a grafikus mód beállítása és a felbontástól függő értékek kiszámítása után inicializálja a takarási kontúr tartalmazó tömböt, majd az Y irányú vonalak megrajzolása következik. A függvény értékeit csak a csomópontokban számoljuk, és a közbenső szakaszon egyenes vo-

nalszakaszokkal közelítünk. Ez a számítás időigényét jelentősen csökkenti, és ha jól választottuk meg a felbontást, akkor a képen még nem okoz zavaró torzítást.

Az Y irányú vonalak megrajzolása után következik az X irányú vonalaké. Ez előtt a takarási kontúr újra be kell állítani.

A program végén a gép billentyűnyomásra vár, majd a grafikus módból való visszatérés látható.

19. feladat:

Keresztreferencia-készítés

Írjon programot, amely beolvasson egy assembly nyelvű programlistát, és keresztreferenciát készít róla, azaz kiírja az összes felhasználott címke definiálásának helyét, és felsorol minden címkére való hivatkozást. Ügyeljen arra, hogy a program gyors legyen, és nagy számú címke esetén is működjön, a rendelkezésre álló memóriát hatékonyan használja.
Pintér Gábor

```

program fuggv3D;
uses
  Graph, Crt;
var
  { Grafikus mód. }
  Gd, Cm : integer;
  c       : char;
  { Felbontástól függő értékek: }
  MX, MY : integer;
  MaxX, MaxY : integer;
const
  { Felbontás: }
  RG=100;
  { Lépesköz: }
  DX=1/(RG*1); DY=1/(RG*1);
  { Z irányú rovidülés: }
  ZRel=1.0;
var
  { Futo változók: }
  ix, iy, iz : integer;
  X, Y, Z : real;
  { Eltakart }
  Takar : array [-RG..RG] of integer;
function Fuggveny(x,y : real):real;
{ Est a függvényt kell kirajzolni. }
var
  d : real;
begin
  x := 2*x-1;
  y := 2*y-1;
  d := 5*(sqrt(x*x+y*y));
  Fuggveny := (sin(d)-sin(3*d))/3+sin(5*d)/5/0;
end;
procedure MoveP(x,y,z : real);
{ A grafikus cursor beállítása. }
var
  XX, YY : integer;
  TT : integer;

```

```

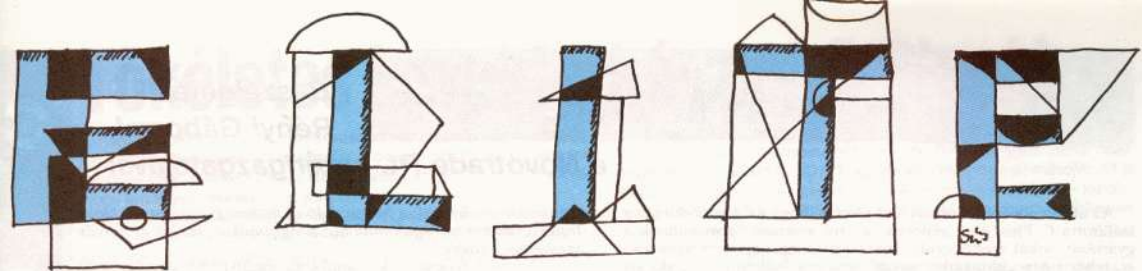
begin
  { 3D -> 2D transzformacio: }
  XX := round(MX*(1+x-y));
  YY := round(MY*(2+ZRel-x-y-z*2Rel));
  { Takart vonal vizsgálata }
  TT := round((x-y)*RG);
  if Takar[TT] < YY
  then
    { A pont nem lathato:
      A kontura megy: }
    MoveTo(XX,Takar[TT])
  else begin
    { A pont lathato:
      A számított pontra megy: }
    MoveTo(XX,YY);
    { Új takarási kontúr: }
    Takar[TT] := YY;
  end;
end;
procedure Draw(x,y,z : real);
{ (x,y,z) pont kirajzolása. }
var
  XX, YY : integer;
  TT : integer;
begin
  { 3D -> 2D transzformacio: }
  XX := round(MX*(1+x-y));
  YY := round(MY*(2+ZRel-x-y-z*2Rel));
  { Takart vonal vizsgálata }
  TT := round((x-y)*RG);
  if Takar[TT] < YY
  then
    { A pont nem lathato:
      A konturig húz: }
    LineTo(XX,Takar[TT])
  else begin
    { A pont lathato:
      A számított pontig húz: }
    LineTo(XX,YY);
    { Új takarási kontúr: }
    Takar[TT] := YY;
  end;
end;

```

```

begin
  { Grafikus mód. }
  Gd := Detect;
  InitGraph(Gd, Cm, '');
  { Felbontástól függő értékek: }
  MaxX := GetMaxX;
  MX := trunc(MaxX/2);
  MaxY := GetMaxY;
  MY := trunc(MaxY/(2*ZRel));
  { Takarási kontúr kezdőérték: }
  for ix := -RG to RG
  do Takar[ix] := MaxY;
  { Y irányú vonalak: }
  Y := 0;
  for iy := 1 to RG
  do begin
    MoveP(X,Y,Fuggveny(X,0));
    for iz := 1 to RG
    do begin
      Y := Y+DY;
      Draw(X,Y,Fuggveny(X,Y));
    end;
    X := X+DX;
  end;
  for ix := -RG to RG
  do Takar[ix] := MaxY;
  { X irányú vonalak: }
  Y := 0;
  for iy := 0 to RG
  do begin
    X := 0;
    MoveP(X,Y,Fuggveny(0,Y));
    for ix := 1 to RG
    do begin
      X := X+DX;
      Draw(X,Y,Fuggveny(X,Y));
    end;
    Y := Y+DY;
  end;
  { Var billentyűnyomásra }
  c := ReadKey;
  CloseGraph;
end.

```

Az ELITE című kiváló űrhajós játék valószerűleg sokaknak szerzett örömet és bosszúságot egyaránt. Most néhány tippet adok a játékhöz könnyítéssel – vagy éppen nehezítéssel – a C64-tulajdonosoknak, és egyben betekintünk a játék háromdimenziós grafikájának rejtelmeibe.

Először a játékot kevésbé ismerőknek adok egy kis tájékoztatást a végrehajtott feladatokról és a játék kezeléséről. Ez természetesen nem részletes leírás, hiszen inkább a csemegék-re, finyenségekre kívánok kitérni.

A játék lényegében két feladatra tagolódik:

1. el kell érni az ELITE-minősítést;
2. el kell látogatni a 3. galaxis ARREDI nevelő bolygójára.

A hosszú utazások során a harcok mellett kereskedéssel növelhetjük vagyontunkat. Az így megszerzett pénzből vásárolhatunk árut, üzemanyagot, fegyvereket és a hajóra kiegészítő berendezéseket, amelyek megkönnyítik a feladatok teljesítését.

Vigyázzunk! A galaxisokban kíméletlen háború folyik a thargoidok és az emberek között az Univerzum feletti uralomért. A thargoidok és emberek ezért kölcsönösen megsemmisítik egymás hajóit, bárhol is találkoznak. A thargoidok némi előnyre tettek szert a hipertérbeni utazás terén, így egy-egy utazás kellemetlen meglepetéssel végződhet. A thargoidokon kívül állandó veszélyt jelentenek a bolygók körül cirkáló életvidám kalózok. Ezek szintén figyelemzetés nélkül lőnek mindenre, ami mozog.

A különböző bolygókban eltérő társadalmi berendezkedésű, fejlettségű lakosságot találunk. A velük folytatott kereskedelem nagy körülmények között kíván. Különösen az anarchista bolygókkal veszélyes kereskedni.

Először nézzünk néhány „trainer” kódot a nehézségek leküzdésére:

- Állandó GALACTIC HYPERSPACE:
POKE 31440,234
POKE 31441,234
POKE 23442,234
- Állandó ESCAPE POD:
POKE 12705,173
- Végtelen számú rakéta:
POKE 14010,173
- Állandó üzemanyag:
POKE 31976,173
POKE 12733,173
POKE 8977,173
- Állandó ENERGY BOMB:
POKE 36086,173
POKE 8278,5
POKE 8279,150
POKE 8280,280

A fenti kódot alkalmazásával korlátlanul kereskedhetünk keresztül-kasul a galaxisokban. A korlátlan számú energiabomba használatánál a fény- és hangeffektus elmarad, de minden más hajó megsemmisül a hajó körzetében.

Ezekben a kódokon kívül létrehozhat néhány extrát is:

- Új lézer a bányászlézer erejével és a katonai lézer gyorsaságával:
POKE 45041,234
- Sérthetetlen pajzs:
POKE 34021,173
POKE 34003,173
- Nagy fokozatú hajtómű:
POKE 7976,56
POKE 7977,38
POKE 7978,150
POKE 7979,56
POKE 7980,38
POKE 7981,150
POKE 7982,234
POKE 7983,234
POKE 7989,24
POKE 7990,102
POKE 7991,150
POKE 7992,24
POKE 7993,102
POKE 7994,150
- CORIOLIS bázis felrobbantása lézerrel, energiabombával:
POKE 8283,58
POKE 8541,234
POKE 8542,234

Természetesen vannak olyanok is, akik már túl könnyűnek találják a játékot, és félre is tették. Rájuk is gondoltam néhány olyan POKÉ-t, amely nehezíti a feladatok végrehajtását:

- Thargoid-anyahajók bukkannak fel léptenyomon:
POKE 36520,234
POKE 36521,234
POKE 36526,1
- Lehetetlenné válnak a hiperugrások a thargoid jelenléte miatt, valamint a hipertérből való visszatérés után 6–8 anyahajó vár majd:
POKE 31912,29
POKE 31924,4
POKE 31992,234
POKE 31993,169
POKE 31994,128

Aki ezek után is képes az ELITE-minősítést elérni, az valóban legény az űrhajóján.

Valószerűleg sokaknak megtetszett a játék háromdimenziós grafikája, kitűnő ábrázolásmódja miatt. A forgatódosok és nagytitkosok szintén elismerésre méltók. A 37277-es, illetve a 37304-es címekre 1–33 értékeket írva (a 2 kivételével) feltűnnek a képernyőn a játékbán szereplő tárgyak három dimenzióban forgatva. A 37281-es címen pedig a tárgyak nagytitkos arányát adhatjuk meg a 0–255 közötti tartományban. A növekedés utolsó, legnagyobb fázisa a 0 értéknél következik be.

Végül szólnunk néhány szót a kimentett állás fájlfelepítéséről, változtatásáról és a benne tárolt értékek jelentéséről.

Üzemanyag: 0–255 fényévre
Aktuális galaxis száma: 1–0
Lézerek: 151 Military, 143 Beam, 15 Pulse, 50 Ming, 183 a fent ismertetett „hibrid” lézer

Raktár telítettség: 0–255 tonna
E. C. M. SYSTEM: 255
FUEL SCOOP: 255
ENERGY BOMB: 127
EXTRA ENERGY UNIT: 1 normál, 2 flotta
DOCKING COMPUTER: 255
GALACTIC HYPERSPACE: 255
LITTLE TRUMBLE
JUMPLES: 0–255, 0–255
MISSILE: 0–255 db
LEGAL STATUS: 0-CLEAN
40-OFFENDER
80-FUGITIVE
0–255

Kilótt hajók száma: RIGHT ON COMMANDER: 0–255
Feladat kód: Az alsó 5 bit jelzi egy-egy feladat teljesítését az alábbi módon.

00000 – kezdőállapot
10000 – kis állatok teljesítve
10001 – első feladat elindítva
10011 – első feladat befejezve
10110 – második feladat elindítva
11110 – második feladat befejezve
Minden áruból: 0–255 lehet.
Kézpénzkészlet: 0–255 négy bajton helyezkedik el az összes.

A módosított állás a POKÉ 37373,96 kód után tölthető vissza.

A játékról szívesen adok bárkinek további felvilágosítást. Lemez és felblyegzett választórként ellenében elküldöm az általam megírt változatot, amely a fenti könnyítéseket menürendszerbe foglalva tartalmazza. Szívesen leveleznek az ELITE grafikájáról, illetve az ELITE II. játékról. Címem: Szolnok, Dr. Durst János út 23. 5000.

Bálint József

Meghalt a Plus/4?

Beszélgetés
Rényi Gáborral,

a Novotrade Rt. vezérgazgatójával

Az utóbbi időben elterjedt az a rémhír, hogy a Commodore cég leállította C Plus/4-es gépének, a „rút kiskacsá” sorozatának a gyártását. Sokak szerint ezután már nem is fogják gyártani a Plus/4-et, tehát a gép „klinikai halott”-nak minősíthető. Van, aki azt hallotta, hogy a gép hamarosan meg fog jelenni holland exportból, ezúttal floppyval együtt. Nos, elérkezett az idő, hogy véget vessünk ennek a bizonytalanságnak, és utánanézzünk, mi is az igazság. Erről kérdeztük Rényi Gábort.

— A Commodore Plus/4 gyártását körülbelül két évvel ezelőtt beállította a Commodore cég, de időnként a régi alkatrészekből még összeraktak néhány gépet, ebből volt az utóbbi két évben rak-tári készlet.

— Ezek után, hogy a gép gyakorlatilag meghalt, várhatunk-e Nyugatról és a Novotrade Rt.-től új szoftvert, hardverkiegészítőket, könyveket?

A programfejlesztés és a könyvkiadás megszűnőben van a Plus/4-hez, úgy értékeljük, hogy ezek a gépek kifutottak. Ezt erősíti meg az utóbbi év tapasztalata is: az általunk fejlesztett számítógépprogramok egyre kevesebb, szinte elenyésző számban kelnek el. A könyvek iránti érdeklődés teljesen visszaesett. Úgy érezzük, hogy a Plus/4-esben rejülő piaci lehetőségeket teljesen kimerítettük. Több száz programot fejlesztettünk, elég sok könyvet csináltunk, különféle kézikönyveket adtunk ki hozzá. Tudomásom szerint Nyugaton sem készülnek ma már hozzá programok.

— Mint tudjuk, az iskolák jelentős részét is ezzel a géppel látták el, éppen a gép előnyös tulajdonságai és olcsósága miatt. Ha ma kellene abban a kérdésben dönteni, hogy milyen gépekkel lássák el az iskolákat, előfordulhatna, hogy más döntés születne?

— Az az igazság, hogy a „szegény ember” — azaz a kevés pénzzel rendelkező hazai iskolarendszer — vízzel főz. Mi kénytelenek voltunk már akkor is abból kiindulni, hogy nagyon kevés a rendelkezésre álló pénz, viszont sok gyereket, nagyon sok iskolát, nagyon sok osztályt kell ellátnunk. Mai eszünkkel, vagy az 1989-es tudásunkkal én úgy gondolok, hogy az iskoláknak Amigát vagy Atari 520 ST-t, esetleg IBM XT-t javasolnánk inkább. Hozzáteszem, hogy az Atari ST és az Amiga eddig COCOM-listán volt, az IBM XT ára pedig viszonylag magas volt az elmúlt években, és ezzel a géppel elsősorban az ipar, a kereskedelem és az államigazgatás igényeinek kielégítése volt a fő cél.

— Mindezeket tudva, továbbra is megoldott-e a Plus/4 és tartozékainak alkatrészellátása és szervize?

— Én úgy tudom, hogy a Plus/4-es alkatrészellátásával nincsenek gondok.

— Térjünk vissza az iskolákhoz! Tudjuk, hogy az iskolák jelentős része ezt a géptípust használja az oktatáshoz, nyilvánvaló, hogy

folyamatosan keresik a hozzá való oktatóprogramokat. A Novotrade továbbra is forgalomba hoz programokat iskolák és magán-személyek részére?

— Az újabb fejlesztések — amibe mi igazán pénzt, eszközt, munkát fektetünk — megszűnőben vannak, tehát valószínű, hogy újabb programok nemigen lesznek. Viszont továbbra is árusítjuk azokat a programokat, amelyeket eddig is forgalmaztunk, ha pedig egy fejlesztőcsoport kidolgoz valamilyen új programot, s szeretné, ha mi forgalmaznánk, ez elől nem fogunk elzárkózni.

— Ön miben látja annak az okát, hogy a C64-es sikeres, a Plus/4-es pedig megbukott a piacon?

— Nem nevezném bukásnak a Plus/4-es esetét. Az a számítógép, amelyből eladtak 300 000 darabot, nem bukott meg. Ha úgy tetszik, a Plus/4-es világméretben nem tartozik ugyan a legnagyobb sikerek közé, de szeretnék én olyan magyar vállalatot látni, amely 300 000 darab számítógépet el tudott adni a világban. Ráadásul úgy, hogy olyan missziót teljesített vele, miszerint rengeteg gyerek számára biztosította a kezdő számítógépet. Tehát aki ezzel a géptípussal kezdett és megtanul rajta dolgozni, az vágyik majd egy nagyobb teljesítményűre, egy gyorsabbra. Úgy hiszem, hogy az iskolák sem gondolják, hogy számítógépesítésüket befejezték azzal, hogy vettek egy C Plus/4-es-t. Ennek a gépnek van erkölcsi és fizikai kopása is. Meggyőződésem, hogy 4—5 évig az iskolákban és az oktatásban még alkalmazhatók lesznek. Utána gondolkodni kell, hogy milyen új gép kerüljön be az oktatásba, amely az 1989-es — vagy 1994-es — technológiánál felel meg, és nem az 1980-asnak. Mindenki tudja, hogy ebben a szakmában tíz év száz évnél felel meg az ipari fejlődés szempontjából. Tehát ha tíz évvel ezelőtti technika dolgozunk, azt jelenti, hogy az átlagos elmaradásunk legalább száz év. Azt kell megfontolni, hogy az iskolákba milyen új technikát hozzunk be, amely felülmúlja az IBM PC/XT vagy AT technológiáját, és ugyanakkor árban elfogadható az iskoláknak.

— Ha a gépet esetleg mégis újra gyártanák, vállalná-e a Novotrade az újabb importot?

— A kérdés teljesen illuzorikus, mert a Commodore már régen eldöntötte, hogy ezt a géptípust nem gyártja tovább, nem is foglalkozik vele. Sőt, azon spekulál, hogy a C64 gyártását is be fogja fejezni az elkövetkezendő években, mert ma már az is lefutott technológia. Tehát a Commodore-nál a C64-es és a Plus/4-es helyét az Amiga 500-as fogja elfoglalni. Ma már a nyugat-európai piacon majdnem hasonló árkatóriájában lehet kapni egy kvázi 32 bites, sokkal nagyobb felbontóképességű, sokkal gyorsabb, kiváló hanggal rendelkező, a mai követelményeknek megfelelő számítógépet.

B. P.

Cracker copy — jó célra

Szokásunkkal ellentétben ezúttal egy cracker programot közlünk, amely alkalmas ugyan a legtöbb, gyári védelemmel ellátott kazetta másolására, de „békés”, legális célokra történő használatával is sokak számára könnyíti meg a munkát. A másolóshoz két gép, két magnó és egy Serial kábel szükséges.

Kössük össze az általunk használt két gépet a Serial kábelrel. Ezzel a kábelrel köthetjük össze a gépünket egy printerrel vagy floppyval is. Ezt a műveletet egyébként a gépek kikapcsolt állapotában illik végezni. Ezután kapcsoljuk be mindkét gépet. Amelyiknek a magnójában a feltöltendő kazetta van, abba az 1. listán látható programot, amelyikben pedig az üres kazetta van, abba a 2. listán látható programot gépeljük be. Mindkét programot MONITOR üzem-

módban kell begépelni! Ha készen vagyunk, indítsuk el mindkét programot G033C utasítással. Amelyik magnóról másolunk, azon a PLAY gombot, amelyre másolunk (üres kazetta), azon a

PLAY és a RECORD gombot nyomjuk le, mégpedig egyszerre. Ekkor végbe-megy a másolás, és kipróbálhatjuk frissen szerzett programunkat.

Bedő Balázs

1. lista

```
* 033C A5 00 LDA #00
* 033E 09 40 ORA #40
* 0340 85 00 STA #00
* 0342 78 SEI
* 0343 A9 0B LDA #0B
* 0345 8D 06 FF STA #FF06
* 0348 18 CLC
* 0349 A5 01 LDA #01
* 034B 0A ASL
* 034C 0A ASL
* 034D 49 40 EOR #40
* 034F 85 01 STA #01
* 0351 4C 48 03 JMP #0348
```

2. lista

MONITOR

```
PC SR AC XR YR SF
; FF00 00 00 FF 00 F8
```

```
* 033C 78 SEI
* 033D A9 0B LDA #0B
* 033F 8D 06 FF STA #FF06
* 0342 A9 00 LDA #00
* 0344 85 01 STA #01
* 0346 4C 46 03 JMP #0346
```


Tökéletes karakterkészlet C Plus/4-re

Ha a C Plus/4-en új karakterkészletet használunk, azt tapasztaljuk, hogy hiba esetén a képernyőn érdekes, absztrakt karakterek jelennek meg. Ilyenkor csak a RESET vagy az \$FF12—\$FF13 címek újbóli feltöltése jelenthet megoldást.

Ennek oka a következő. Amikor hibás utasításhoz ér a gép, a hibaüzenet kódszámát az akkumulátorba teszi, és elugrik a \$8683-as címre. Itt végrehajtódik egy JSR SC7C9 utasítás (VIDEO-RESET). Nézzük meg, hogy mi történik:

C7E3 A0 12 FF LDA \$FF12:	kiolvasás
C7E6 09 04 ORA +S04:	2. bit magasra
C7EB 80 12 FF STA \$FF12:	beírás
RTS	

Az \$FF12 regiszter második bitje azt határozza meg, hogy ROM-ban vagy RAM-ban van a karaktergenerátor helye. A VIDEO-RESET minden egyes hibaüzenetnél ROM-ra állítja. Viszont az \$FF03-on lévő regiszter nem lesz alaphelyzetben, pedig ez határozza meg a karakterkészlet helyét. Így a ROM-ban keresi az általunk — mondjuk — \$1000-re helyezett karakterkészletet, és mivel ez a terület a RAM, következménye a képernyőn látható, modern művészek által is megcsodált összevisszaság. Eddig a magyarázat, de hol a megoldás?

A megoldás a következő. A ROM-ba természetesen nem írhatunk, de a párhuzamosan alatta húzódó RAM-ba igen! Tehát csak egyszerűen a \$D000—\$D7FF-ig terjedő RAM-ba kell másolni. Ez a látszatnál sokkal egyszerűbben történik. Ha — mondjuk — karakterkészletünk \$1000—\$17FF-ig terjed, akkor a következőképpen másolhatunk gépi kódban:

```
T 1000 17FF D000
```

Ennek a parancsnak látszólag semmi hatása nincs, hiszen ha a D000-tól kezdődő területet megvizsgáljuk, akkor a gyári karakterkészletet látjuk. Ez annak a következménye, hogy a ROM van felülre lapozva. Annak ellenére, hogy nem látható, az alatta levő RAM-ban megtalálható a mi karakterkészletünk. Erről egyszerűen meggyőződhetünk, ha az \$FF12-es regiszter 2. bitjét alacsonyra (0) állítjuk. Ez a következő programmal érhető el gépi kódban:

```
LDA $FF12  
EOR +S04  
STA $FF12
```

Így már az új karakterkészletet használhatjuk. Mikor „X” parancssal átélünk BASIC-be, akkor is végrehajtódik egy VIDEO-RESET, de most már nem telik meg a képernyő különböző értelmezhetetlen karakterekkel, hanem a ROM-karaktereket láthatjuk. Ha újra az általunk tervezett karakterkészletet akarjuk látni, akkor csak a fent említett programot kell használni.

Bessenyei György

THE FINAL CARTRIDGE III.

C64, C64C vagy C-128 típusú gépünk a FINAL CARTRIDGE III. (továbbiakban FC) használatával egy új 64 kb-ot, a memóriát csak kis részben igénybe vévő, sokoldalú rendszerrel bővíthetjük. A GEOS-hoz hasonló menüvezérelt ablaktechnika kényelmessé és gyorsá teszi a sokféle funkció használatát. Az FC-vel a BASIC-bővítő a játéktérre át a saját- és lemezmemória-trükkökig sok — eddig csak bonyolult rutinok és programok segítségével elvégezhető — feladatot kényelmesen megoldhatunk.

A kártya operációs rendszere alapvetően egy főmenüből (DESKTOP) és a belőle elágazó, illetve egymásból hívható almenüből áll. A DESKTOP INFO két almenüt tartalmaz, amelyben a kártya tervezőinek nevét — DESKTOP almenü —, illetve az aktuális verziószámot — VERSION almenü — tudjuk meg. Ez utóbbi azért lényeges, mert a kártya állandó fejlesztés alatt van. Például a jelenleg kapotokban még nincs kifejlesztve a DLINK és TLINK almenühöz tartozó szoftver, így egy ezek nem is használhatók, de erről majd később.

A SYSTEM almenüből kiléphetünk BASIC-be, ami már természetesen nem a jó öreg V2.0-ás, hanem egy bővített változat. Az új utasítások és parancsok általában azok, mint a többi hasonló bővítésben (például SIMON'S BASIC-ben) eltekintve néhány extrától. Ilyen például a MEM parancs, amely a BASIC memóriá részletes felosztását mutatja meg, vagy az MREAD-MWRITE utasítások, amelyek segítségével a ROM alatti 24 kb-át RAM-ot használhatjuk egyszerűen.

A kártya írói gondoltak a monstre programok híveire is, ezért a PACKUNPACK parancsárral elvégezhetjük a programunk tömörítését, illetve kicsomagolását. Az I/O parancsok is változtak némileg, na nem alakjukban, hanem a művelet végrehajtásának sebességében. A kazettás egységgel rendelkezőknek a többi forgalomban lévő turbóval kompatibilis, tisztes sebű, illetve mentési sebességgel rendelkező turbó írtak. Ennek előhívása ugyanúgy a LOAD-SAVE utasításokkal történik, csak egy 7-et kell mégőgygyesíteni. A lemezes töltés tizenötösörös, a mentés hétésszeres sebességű lehet. Az utasítások-sorozat kiterjesztése mellett megnövelték a BASIC-szerkesztő hatásfokát is. A kurzorgombokkal lehetőség van a programlista fel-

alál görgetésére, és a CTRL-RETURN billentyűk egyszerre lenyomására az aktuális képernyő-tartalomról hardcopy készül.

Az új BASIC-szerkesztőből a MON parancssal átélhetünk monitor üzemmódba. A FINAL KILL menüpont hívására egyszerű, ugyanis a kártya ki kapcsolására szolgál, aminek megtörténtét a kártyán lévő LED kiálvása jelzi. Az újraerősítés RESET-tel vagy FREEZEZ-zel valósítható meg. A FREEZER almenübe a SYSTEM menüből, illetve a FREEZER gomb megnyomásával léphetünk be. Ebben a menüben nyílik lehetőség a be-töltött, elindított és lefagyasztott program módosítására, kimentésére és továbbindítására. A BACKUP almenü segítségével menthetjük a programot szalagra, illetve lemezre (TAPE, DISK ablakok). Ha turbóval kívánjuk menteni, akkor az F DISK és F TAPE parancsot kell használnunk.

A GAME almenü nyújt segítséget a játékok program egyszerűbbé tételére. A SPRITE I parancs-csal sprite-sprite, a SPRITE II-vel pedig a sprite-háttér utközésének figyelését kapcsolhatjuk ki a tárból levő játékgombban. A JOYSWAP és az AUTOFIRE almenük a bot-kormány kezelésére segítenek. A JOYSWAP-pal megváltoztathatjuk a játék által használt aktuális portot, az AUTOFIRE pedig gyorsított-éssel ruházza fel az ezzel nem rendelkező botkormányokat. A COLORS segítségével az aktuális keret-, háttér-, előtérképek változtathatók tetszés szerinti.

A PRINT menü a kártya egyik leghasznosabb funkciójának, a hardcopy-készítésnek a főmenüje. A SETTINGS almenüből beállítunk a nyomtatási paramétereket. Lehetőssé van függőleges, illetve vízszintes nyomtatásra, 1—4-szeres sűrűsűgű (60—240 dpi) nyomtatásra, 8 vagy 24 tűs nyomtatón, normálba vagy inverzbe, grafikus vagy normál képernyő alapon. A VIEW almenüből megtekinthetjük a nyomtatni kívánt képet. Ezen belül beállít-hatjuk a HIREZ, illetve MULTICOLOR kép-színait az 53280—53284 regiszterek értékének módosításával.

EXIT-tel visszatérhetünk a FREEZER menübe. A PSET menü aktiválásával újraerősíthetjük a CENTRONICS printer illesztését a vektorok is-mélettel beállításával. A RESET és EXIT almenü-ből a különböző állapésekre nyílik lehetőség,

például a beépített monitorba vagy vissza a DESKTOP-ra. A PROJECT menüben a feltüntetett három almenüből csak a NOTEPAD működik. A NOTEPAD neve ellenére egy egyszerű szövegszerkesztő, egyszerű érdekes kiegészítéssel. Ilyen például a sortörés, a vastagbetűs megjelenítés, a sortávolság-állítás. A UTILITES menüben a GEOS PREFERENCE MANAGER-hoz hasonló paraméter-beállító menüt és kalkulátort is találunk. A DISK almenüben a szokásos DOS-parancsok mellett megtalálható néhány hasznos tartalomgyűjtő-rendező funkció is. Tagoltabbá tehetjük a lemez tartalomjegyzékét a fájlok nevének felcserélésével és elválasztó vonalak beiktatásával. A TAPE almenüben választhatunk a turbós, illetve a normál betöltés között.

A BASIC PREFERENCES-ben néhány, a BASIC-szerkesztő használatát megkönnyítő paraméter állíthatunk be. Például a lenyomott billentyű hangjelzését, az egységyszám-beállítást, a kurzorvilágítás be-ki kapcsolását és egyéb hasznos dolgokat. A CLOCK menüben az órák állíthatjuk be, mely megjelenik a bal felső sarokban, ha a DESKTOP menüben időzünk. Az óra mellett figyelmeztető ébresztőórát is beállíthatunk a kívánt időpontra. A beépített monitorprogram legtöbb utasítását tekintve hasonló a magas szintű monitorprogramhoz, de tartalmaz néhány különlegesen hasznos funkciót is. Ilyen például a DISK RAM-ba való írás lehetősége, amikor ki-olvashatjuk a lemezegység 16 kb-ot RAM-ját C000-FFFF-ig, illetve írhatunk a 0000-07FF-ig terjedő 2 kb-át RAM-ba. Ezenkívül beavatkozhatunk a két VIA chip buszvezérlőjének munkájába is. A VIA1 az 1B00-1B0F címeken érhető el, a VIA2 pedig az 1C00-1C0F terjedő címeken.

Hasonlóan hasznos funkció a RAM alatti RAM-ok bekapcsolása. Ezzel a módszerrel elérhető a maximális 64 kb-át RAM. A monitor tartalmaz még egy sprite-kereső funkciót is, melynek használatával a sprite-ok megtalálhatók és módosíthatók. Ugyanez megvan a karakterkészletekre is. Tartalmaz még ezenkívül néhány DISK-MONITOR funkciót is. Beolvashatunk egy tetszőleges blokkot a 4r tetszőleges címére, változtathatjuk azt és visszairhatjuk a lemezre.

Összefoglalva: az FC kártya igen hasznos, kellemes segítség, bár jelenleg nem forgalmazták, sok ügyes kezű hardveres elkészíti.

Tass Csaba

PIACI

PILLANATFELVÉTEL II.

Folytattuk bolyongásunkat, és újabb két üzletbe látogattunk el. Amint az 1. táblázatból látható, a Computer—M üzletében gazdag a kínálat lemezekből, festékszalagokból, floppytartókból. Ami nincs benne a táblázatban: kínálnak egy- és többpéldányos leprellőt, IBM PC-konfigurációkat, tartozékokat is.

A 2. táblázatban a Magyar u. 1. szám alatt található Fotoelektronik-Novotrade üzlet kínálatát látható. Ehhez az üzlethez igen közel van egy Commodore szerviz is. Elmondhatjuk, hogy itt is kielégítő kínálatot láttunk. Amit itt sem tudunk táblázatba foglalni: kapható Commodore-64, illetve Commodore-128 típusú gép is. **B. P.**

Festékszalag MANNESMANN TALLY 86 nyomtatóhoz	1065 Ft/db
Festékszalag MANNESMANN TALLY 300 nyomtatóhoz	3500 Ft/db
Festékszalag CITIZEN 120—D nyomtatóhoz	1200 Ft/db
Festékszalag SEIKOSHA SP 180 nyomtatóhoz	1200 Ft/db
Floppylemes-tartó doboz, 10 db-os, 5"-os	300 Ft/db
Floppylemes-tartó doboz, 60 db-os, 5"-os	1200 Ft/db
Floppylemes-tartó doboz, 100 db-os, 5"-os	1750 Ft/db
MONITOR-szűrőbetét, 12"-os	5000 Ft/db
Játékkazetták és lemezek	300—500 Ft/db

1. táblázat

COMPUTER—M

Termék neve	Ára
EAGLE 1 oldalas, 5"-os floppylemes	80 Ft/db
EAGLE 2 oldalas, 5"-os floppylemes	95 Ft/db
PARROT 1 oldalas, 5"-os floppylemes	110 Ft/db
PARROT 2 oldalas, 5"-os floppylemes	130 Ft/db
PARROT 96 TPI-s, 5"-os floppylemes	180 Ft/db
PARROT HIGH DENSITY, 5"-os floppylemes	320 Ft/db
PARROT 1 oldalas, 3"-os floppylemes	280 Ft/db
PARROT 2 oldalas, 3"-os floppylemes	300 Ft/db
AUTOPROTECT 1 oldalas, 5"-os floppylemes	150 Ft/db
3M 2 oldalas, 5"-os floppylemes (360 k-ra formattálható)	3000 Ft/cs
3M 2 oldalas, 5"-os floppylemes (1,2 Mb-ja formattálható)	5500 Ft/cs
PARROT 1 oldalas, 8"-os, duplasűrűségű floppylemes	220 Ft/db
PARROT 2 oldalas, 8"-os, duplasűrűségű floppylemes	240 Ft/db
Festékszalag MPS 801 nyomtatóhoz	840 Ft/db
Festékszalag MPS 802 nyomtatóhoz	840 Ft/db
Festékszalag MPS 803 nyomtatóhoz	835 Ft/db
Festékszalag MANNESMANN TALLY 490 nyomtatóhoz	1630 Ft/db

2. táblázat

FOTOELEKTRONIK-NOVOTRADE GT

Termék neve	Ára
CITIZEN 120—D nyomtató	40 000 Ft
Színes monitor Commodore gépekhez	23 000 Ft
IBM AT konfiguráció	200 000 Ft
EPSON LX—42 nyomtató IBM PC-hez	70 000 Ft
3M, 5"-os floppylemes	2 000 Ft/cs
3M, 5"-os floppylemes, HIGH DENSITY	3 500 Ft/cs
JOYSTICK Commodore-64-hez	1 300 Ft
Mikrokapcsolós JOYSTICK Commodore 64-hez	1 600 Ft
JOYSTICK IBM PC-hez	5 000 Ft
Commodore Plus/4 magnóval	10 000 Ft
1551 DRIVE, Plus/4-hez	24 000 Ft
Festékszalag EPSON nyomtatókhoz	1000—1600 Ft/db

TOP LISTA

Játék programok	IBM						Amiga						Apple						
	IBM	Amiga	C-128	C-64	C+4(16)	SPECTR.	ENTERP.	TVC	APPLE	IBM	Amiga	C-128	C-64	C+4(16)	SPECTR.	ENTERP.	TVC	APPLE	
1. Pool of Radiance	•									•									
2. Bard's Tale III.																			
3. Neuromancer																			
4. Project Firestart																			
5. R.I.Z.I.K.O.																			
6. Zak McKracken																			
7. Space Quest II																			
8. Outrun																			
9. Senti nel																			
10. Technocop																			
Felhasználói programok	IBM						Amiga						Apple						
	IBM	Amiga	C-128	C-64	C+4(16)	SPECTR.	ENTERP.	TVC	APPLE	IBM	Amiga	C-128	C-64	C+4(16)	SPECTR.	ENTERP.	TVC	APPLE	
1. Black Bear rd										•									
2. Geos 2.1																			
3. Giga Paint																			
4. Amiga Paint																			
5. Art Studio																			
6. PC-write																			
7. Texter																			
8. News Room																			
9. Printmaster																			
10. Renaissance																			

DBQ8000a

Listánkat felhasználói, illetve játéktalálékprogramokból állítjuk össze. A legjobbakat, legérdekesebbeket a beküldött javaslatok alapján rangsoroljuk. Ehhez kérjük az olvasók közreműködését. C64-re, ZX-Spectrumra, Enterprisé-re, TVC-re, Atarira és IBM-re készült programrangsorokat várunk havonta.

Címünk:
 Mikroszámítógép Magazin
 Szerkesztősége
 1371 Budapest, Pf. 433
 Diák szerkesztőség

BASIC-bővítések Commodore 16-ra

3. rész

Az előző két részben szó volt arról, hogy milyen módszerrel tudjuk gépünk BASIC-tudását megnövelni. Most nézzünk egy konkrét példát!

Az ERASE rutin

A Commodore gépeken, ha egy tömböt már dimenzionáltunk, akkor azt újra nem lehet létrehozni, pedig néha szükség lenne rá. Vessünk egy pillantást az 1. ábrára! Ez a program 50 nevet olvas be, majd sorrendbe rakja azokat. De mi történik akkor, ha mi 70 nevet akarunk rendezni? Vagy átírjuk a programban a dimenzionáló számot (de ki tudja előre, hogy mennyi név lesz? Arról nem is beszélve, hogy ezeket újra be kell gépelni!), vagy olyan programot készítünk, amely felkészült, és lehetővé teszi a tömb újradimenzionálását.

Az ERASE rutin „eltüntet” a kívánt tömböt, mégpedig oly módon, hogy a törölni kívánt tömb végéig a tömbmutató (\$31) által jelzett határig terjedő területet lecsúsztatja a törölni kívánt tömb elejéig, és azt eltüntet fizikailag is. (Nem foglal külön helyet, nem tartja fel a szemetgyújtó programot.) Ezután a tömböt természetesen újra dimenzionálhatjuk.

Most ismerkedjünk meg az ERASE rutinnal, mint BASIC-bővítéssel (2. ábra).

Az előző részben közölt COMPUTER parancsot most elhagytam, az csak a demonstráció kedvéért készült.

Lássunk egy példát az új parancs alkalmazásáról, bővítsük ki az alappéldát (3. ábra)! A töröl szubrutin azt a célt szolgálja, hogy a beviteli részben használt tömböt a szükséges mértékig „megnyújtjuk”. Az elemszám most 10-zel növekszik, de ez bármekkora értékű lehet. Arra kell figyelni, hogy nem lehet negatív. Ha a dimenzionálásra kerülő tömb nagyobb helyet foglal, mint a rendelkezésre álló memória, akkor ?OUT OF MEMORY hibaeüzenetet kapunk, bár megfelelő programrész beiktatásával ez kivédhető.

A parancs szintaxisa egyszerű: ERASE A\$(X), ahol X akkora lehet, hogy a többelemszámunk megfelelő legyen. Erre nagyon alkalmas egy konstans. Például az ERASE A\$(1) parancs minden esetben törli a tömböt, és minden olyan helyen alkalmazható, ahol a már dimenzionált tömböt bővíteni szeretnénk. Az ERASE rutin végrehajtott része (nem BASIC-bővítésként) a Magazin 1988/11. számában szerepelt már, itt csak a teljesség kedvéért közöljük.

Kádár Sándor

1. ábra

```
100 dim a$(50)
110 for i=1 to 50
120 input "név ";a$(i)
130 next i
140 gosub 180:mem rendezes
150 gosub 240:mem kiiras
160 end
170 :
180 mem rendezo algoritmus
190 mem
200 mem
210 :
220 return
230 :
240 mem kiira algoritmus
250 mem
260 mem
270 :
280 return
```

2. ábra

```
ass -16: pass 1 2
2000
2000
2000 tok =
2000 detok =
2000 adress =
2000 lvege =
2000 chngest =
2000 tcim =
2000 kov =
2000 tan1 =
2000 be1 =
2000 be2 =
2000 oe3 =
2000 a9 1e
2002 8d 8c 83
2005 a9 20
2007 8d 8d 83
200a a9 32
200c 8d 8e 83
200f a9 20
2011 8d 8f 83
2014 a9 3e
2016 8d 10 83
2019 a9 20
201b 8d 11 83
201d 80
;
;
201e 48 tok1 pha
201f a9 20 lda #tabla
2021 a0 4e lda #tabla
2023 20 87 8a jsr #a0a7
2026 68 pla
2027 90 86 bcc vege
2029 a5 8b lda be1
202e 48 pha
202c 4c 8d 89 jmp #89d6
202f 4c 8c 89 vege jmp #89d6
;
;
2032 a0 detok1 tax
2033 84 49 sty be2
2035 a0 20 ldy #tabla
2037 84 23 sty be3
2039 a0 4e ldy #tabla
203b 4c 9c 8a jmp #8b9c
;
;
203e 38 vege1 sec
203f e9 80 soc #80
2041 8a asl a
2042 a8 tay
2043 b9 55 20 lda innent1y
2048 48 pha
2047 b9 54 20 lda innen,y
204a 48 pha
204b 4c 73 84 jmp #0473
;
;
204e 45 52 41 tabla .asc "enasE"
2053 00 .byte 2
;
;
2054 20 c5 90 innen jsr adress
2057 a0 02 ldy #2
2059 b1 5f lda [tcim],y
205b 85 5f adc tcim
205d 85 47 sta kov
205f c8 iny
2060 b1 5f lda [tcim],y
```

```
2062 85 60 adc tcim+1
2064 85 48 sta kov+1
2066 a0 08 ldy #8
2068 a5 47 hason1 lda kov
206a c5 31 cmp lvege
206c a0 06 lda ciklus
206e a5 48 bne ciklus
2070 a5 32 lda kov+1
2072 f0 13 inc kov+lvege+1
2074 b1 47 ciklus lda [kov],y
2076 91 5f sta [tcim],y
2078 e6 47 inc kov
207a d0 82 bne f1
207c e6 48 inc kov+1
207e e6 5f f1 inc tcim
2080 d0 e6 bne hason1
2082 e6 80 inc tcim+1
2084 a0 80 20 lda #a080
2086 a5 5f cikueg lda tcim
2088 85 31 sta lvege
;
;
208b a5 60 lda tcim+1
208d 85 32 sta lvege+1
208f 80 nts
;
;
2090-2090
```

3. ábra

```
100 let x=50
110 dim a$(x)
120 let i=1
130 do
140 print i;" név ";
150 input b$
160 if b$="vege" then exit
170 let a$(i)=b$
180 let i=i+1
190 if i=x+1 then gosub 380:mem tambnov
200 loop
210 gosub 250:mem rendezes
220 gosub 310:mem kiiras
230 end
240 :
250 mem rendezo algoritmus
260 mem
270 mem
280 :
290 return
300 :
310 mem kiira algoritmus
320 mem
330 mem
340 :
350 return
360 :
370 mem tambnoveles
380 dim s$(x)
390 for k=1 to x
400 let a$(k)=a$(k)
410 next k
420 erase a$(1)
430 let x=x+10
440 dim a$(x)
450 for k=1 to x-10
460 let a$(k)=s$(k)
470 next k
480 erase s$(1)
490 return
```


Hány színű egy térkép?

A térképek színezésével kapcsolatban egy klasszikus matematikai feladat megoldása igen sokáig váratott magára. A matematikának ilyen típusú problémákkal foglalkozó ágában, a topológiában járatosak számára régóta ismeretes volt az a sejtés, hogy minden térkép kiszínezhető legfeljebb négy színnel úgy, hogy az egymással határos országok különböző színűek legyenek.

A sejtés csak a közelmúltban vált bizonyossággá, amikor azt számítástechnikai támogatással igazolták. Mi nem a tétel bizonyításával — ami komoly matematikai apparátust igényel —, hanem csak alkalmazásával foglalkozunk.

A következő Turbo Pascal program egy adott térkép konkrét színezését végzi el rekurzív algoritmus szerint. A program a halmazok alkalmazását, valamint a táblázatba rendezett menük kezelését is bemutatja. Az itt közölt változatban a 30 európai országot építettük be, de ez más, tetszőleges térképre is átalakítható. Ehhez az országok számát (n), valamint az $m1$ tömbben tárolt országneveket kell módosítani.

Az országokat az $1, 2, \dots, n$ számokkal kódoltuk, a határokat pedig úgy írjuk le, hogy minden országhoz megadjuk szomszédainak halmazát (ez egy országokkal indexelt, országokból álló halmazokat tartalmazó tömb, melynek neve *hataros*), végül a színezést szintén egy tömbbel fejezzük ki, amelynek indexei a lehetséges színek, elemei pedig az egyszínű országok halmazai (a tömb neve: *szinuek*).

```

program terkep;

{Térkép színezés 4 színnel, rekurzív algoritmussal}

const n = 30;

type orszag = 1..n;
    orszagok = set of orszag;
    szin = (lila, zold, sarga, piros);
    str20 = string[20];
    fun = (Eleje, Fel, FgUp,      {Vezérlő billentyűk a menü kezeléshez}
          Bal, Jobb,
          Vege, Le, FgDn,
          Ret, Semmi);
    strtomb = array[1..n] of str20;

var hataros: array[orszag] of orszagok;
    {Egy adott országgal határos országok halmazai}
    szinuek: array[szin] of orszagok;
    {A pillanatnyilag azonos színű országok halmazai}
    sz: szin;

const m1: strtomb = ('Albánia', 'Andorra', 'Ausztria',
                    'Belgium', 'Bulgária', 'Csehszlovákia',
                    'Dánia', 'Finnország', 'Franciaország',
                    'Görögország', 'Hollandia', 'Írország',
                    'Island', 'Jugoszlávia', 'Lengyelország',
                    'Liechtenstein', 'Luxemburg', 'Magyarország',
                    'Nagybritannia', 'NDK', 'Norvégia',
                    'NSZK', 'Olaszország', 'Portugália',
                    'Románia', 'Spanyolország', 'Svájc',
                    'Svédország', 'Szovjetunió', 'Törökország');

procedure wait;
begin gotoxy(1,25); write('Folytatás tetszőleges billentyű-re':56);
    repeat
    until keypressed;
    clrscr
end;

procedure menuset2d(var es: orszagok; n: integer; honnan: strtomb);

{1.2.1. eljárás általánosított változata, melyben a menüből egy halmaz
válogatható ki}

{es:      Kiválasztott országok halmaza}
{n:      Menü tétel száma}
{honnan: A menü szövegét tartalmazó strtomb neve}

{Választás RETURN -el, kilépés End -el}

var i, j, k, l, y: integer;
    c: fun;

procedure inverz;
begin textbackground(white);
    textcolor(black)
end;

```


A *hataros* tömb feltöltését a program végzi a felhasználó által szolgáltatott adatok alapján. Az adatbevitel a *menuset2d* eljárással történik, amely a menü legfeljebb 20 karakter hosszú tételeit táblázatos formában, soronként négyesével jeleníti meg a kép-

erőn. Választani (*Enterrel*) a tételek egy, esetleg üres halmazát lehet, választás után az End billentyűvel kell kilépni. Az eljárás az 1989/6. számban közölt *menuset* általánosított változata.

A program érdemi része tulajdonképpen három eljárásból áll.

hatarbe. Sorra veszi az országokat, és mindegyikhez beolvassa a vele szomszédos országok halmazát a *menuset2d* segítségével.

eredmeny. Az eredményt közli oly módon, hogy minden országot kikeres a *szinuek* tömbből, és kiírja a színével

együtt. Az eljárás egy *halt* utasítással fejeződik be, mivel csak a program végén, egyszer kerül hívásra, és ezután már nem szabad a hívó programba visszatérni.

szinez. A program központi része, amely egy rekurzív algoritmus alapján a színezést végzi. Maga a színezés azt jelenti, hogy az országot csatlakoztatni kell a *szinuek* tömb valamelyik halmazához. Az algoritmus igen egyszerű: sorra vesszük a színeket, és minden színhez ellenőrizzük, hogy a kérdéses országhoz tartozó *hataros* tömbbeli halmaznak és az aktuális színű országoknak (ez a *szinuek* tömb megfelelő eleme) van-e közös része. Ha van, színt kell váltani, ha nincs, az ország megkapja az aktuális színt, és megnézzük, hogy az utolsó országot színeztük-e. Ha nem, az eljárás önmagát hívja a következő ország színezésére. Kilépni csak akkor lehet, ha az utolsó országot is kiszíneztük (ekkor hívjuk az *eredmeny* eljárást), vagy ha a színek elfogytak. Ez utóbbi esetben az előző rekurzív szintre kerülünk vissza, ahol megszüntetjük a korábban elvégzett, de zsákutcának bizonyult színezést (a *szinuek* tömb megfelelő eleméből kivesszük az országot). Ha a feladatnak van megoldása — és ezt most már egy matematikai tétel garantálja —, a főprogramba nem is térünk vissza, mert az *eredmeny* egy *halt* utasítással végződik.

Figyeljünk meg, hogy a program logikailag bonyolultabb részei — a *szinez* eljárás és a főprogram — milyen rövidke a menükezeléshez és az adatbevitelhez képest. A főprogramra csupán a *szinuek* tömb kezdeti törlése és a „lavina” elindítása marad az első ország kiszínezésével. Mint látható, a rekurzív algoritmus meglehetősen tömör és elegáns programhoz vezet, melynek megértése azonban nem mindenkinek egyszerű. *Bakos Tamás*

```

procedure normal;
begin textbackground(black);
      textcolor(white)
end;

function funkod: fun;

var c: char;
begin read(kBd,c);
      if c=#13
      then funkod:=Ret
      else if (c=#27) and keypressed
      then begin read(kBd,c);
                case c of
                #71: funkod:=Eléje;
                #72: funkod:=Fel;
                #73: funkod:=PgUp;
                #75: funkod:=Bal;
                #77: funkod:=Jobb;
                #79: funkod:=Vege;
                #80: funkod:=Le;
                #81: funkod:=PgDn;
                else funkod:=Semmi
                end
            end
      else funkod:=Semmi
end;

{menuset2d törzse következik;}

begin i:=n div 4; l:=1; y:=wherey; gotoxy(1,y+2);
      for j:=1 to i do
      begin for k:=1 to 4 do {a menü tételek kiírása}
                begin write(honnan[l]:20);
                          l:=l+1 {4 ország soronként}
                end;
                writeln
            end;
            for k:=1 to n do
            write(honnan[k]:20); {az esetleges maradék kiírása}
            inverz;
            gotoxy(1,y+2); write(honnan[1]:20);
            normal; i:=0; j:=0; es:=[];
            repeat c:=funkod
            until c in [Ret, Le, Fel, Bal, Jobb, Vege];
            while (c<>Vege) do {4*i+j+1 = az i. sor j. elemének lineáris}
                begin if (c<>Ret) and (not(4*i+j+1 in es)) {indexe}
                        then begin gotoxy(1+20*j,y+2*i+2);
                                    write(honnan[4*i+j+1]:20)
                        end;
                        case c of
                        Le:   if (i<n div 4) and (4*i+j+1<=n-4)
                                then i:=i+1;
                                {Navigálás a menüben.}
                        Fel:  if i>=1 {a sorok és oszlopok vége nem}
                                then i:=i-1; {csatlakozik az elejéhez}
                        Bal:  if j>=1
                                then j:=j-1;
            end
        end
    end
end;

```



```

Jobb:  if (j<3) and (4*i+j+1<n)
        then j:=j+1;

Ret:   es:=es+[4*i+j+1]    {Választás Ret -e1}
end;
inverz;
gotoxy(1+20*j,y+2*i+2); write(honnan[4*i+j+1]:20);
normal;
repeat c:=funkod
until c in [Ret, Le, Fel, Jobb, Bal, Vege]

end;

procedure hatarbe; {A "hataros" tömb kitöltése}
var i: orszag; {Minden országhoz a vele határos országok halmaza
               tartozik}

begin for i:=1 to n do
  begin clrscr; write('Az ország neve: ',m[i], ',szomszédai:');
    menuset2d(hataros[i],n,m)
  end
end;

procedure eredmeny; {Az elkészült színezés kiírása}
var i: orszag;
    c: szín;

begin clrscr; writeln('Az országok színezése a következő:');
  writeln('-----:56);
  for i:=1 to n do
    begin write(m[i]:20, ' '); c:=lila;
      while not(i in színuek[c]) do
        c:=succ(c);          {A szín kikeresése}
      case c of
        lila: writeln('LILA'); {és kiírása}
        zold: writeln('ZÖLD');
        sarga: writeln('SARGA');
        piros: writeln('PIROS')
      end;
      if (i mod 20)=0      {20 soronként szünet}
      then wait
    end;
  halt      {A kiírás végén az egész programból ki kell lépni}
end;

procedure szinez(i: orszag);
var c: szín; {Az "i" nevű ország kiszínezése}

begin for c:=lila to piros do
  if hataros[i]*színuek[c]=[] {i szomszédai között nem lehet
                               c szín}
  then begin színuek[c]:=színuek[c]+[i]; {legyen i c szín}
          if i=n {ha ez volt az utolsó, készen vagyunk}
          then eredmény
          else szinez(i+1); {különben a következőt kell
                               színezni}
          színuek[c]:=színuek[c]-[i] {Nem sikerült i=n-ig}
          {eljutni, i -től el kell venni a c színt}
        end
end;

{főprogram törzse}
begin hatarbe;
  for sz:=lila to piros do {az egyszínű halmazainak törlése}
    színuek[sz]:=[];
  szinez(1);               {itt indul a színezés}
  write('Nincs megoldás!') {Ha nem az "eredmeny" -ből lépünk ki}
end.

```

Adom a magyarázatot!

Adom a magyarázatot az 1989/8-as számban megjelent problémákra.

1.PRINT 1+"2"+-1... lefagyás
 A hiba oka: az operációs rendszer mindent ugyanazzal a beolvasó rutinnal olvas be, így a mínusz jelet előjelcsereként értelmezi és elkavarodik. Az operációs rendszer a fűzerek összeadásig (\$B63D) minden baj nélkül eljut. Elmenti az első fűzér azonosítóját a verembe (\$:19), majd jön a második rutinnal, amit az általános beolvasó rutinnal szerelne beolvasni, de ott a mínusz jel, és így eljut SAF0D-re, ahol előköveti az első fatális hibát: kivesszi a veremből a visszatérési címet (most S0019 van a verem tetején).

```

SAF0D LDY # 15
SAF0F PLA
SAF10 PLA
SAF11 JMP SADFA

```

```

SADF9 PHA
SADFA JSR SAE20
SADFD PLA

```

A következő JMP egy PHA-PLA szerkezet közébe ugrik, ez később hibához vezet. Először megcsinálja az előjelcseret (SAE20), majd jön az a bizonyos PLA (a verem tetején S0019 van) egy sor rossz következtetés, és a gép újabb bajtöket vesz ki a veremből, és amikor jön az RTS, akkor a veremben az első numerikus adat mantissza-darabja van (ebben az esetben S0000) ... kész a fagyás. A gép a RUN/STOP-RESTORE kombinációra azért nem reagál, mert közben CRASH utasításra futott (egy illegális kód).

Mivel a verem tetején az első szám egy darabja van, ezért ügyes számkombinációkkal bármilyen rutint meg lehet hívni egy BASIC PRINT paranccsal. Például:

```

PRINT --0.311+"2"+-1 Vi-
deo reset.
LOAD (majd RUN/STOP) és ez-
után
PRINT
--32.145033795+"2"+-1 (ez
egy újabb LOAD utasítást eredmé-
nyez)
X=--0.987444579, majd PRINT
X+"2"+-1 (hidegindítás)

```

Ezzel a trükkkel új lehetőségek nyílnak a BASIC programok titkosításában. Ki veszi észre például, hogy egy PRINT utasítás hidegindítást csinál?

2.10 LOAD "S", 8 majd RUN, és ezután a nulladik sor törlése „elszálláshoz” vezet.

A probléma nagyon egyszerű. Ha programból adjuk ki a LOAD parancsot, akkor az operációs rendszer nem állítja be a végcímmutatókat. Ha ilyenkor javítunk a programunkon, akkor a beszűrő-törő rutin rosszul működik.

Újlaty Attila

Programozási fogások és melléfogások

A Mikroszámítógép Magazin 1988/10. számában *Kivétel erősíti a szabályt* közös cím alatt három, játékos jellegű program listája jelent meg. Egy mondat a beharangozó szövegből: „Ezzel mégis közreadunk három különböző géptípusra írt programot, mert úgy véljük, hogy egyrészt szórakoztatóak, másrészt *programozástechnikai fogásokat* lehetünk el belőlük”. Érdeklődésemet felkeltette a Plus/4-re írt BIO-RITMUS program, melyről rövid idő alatt megállapítottam, hogy a programozási *melléfogások* hemzsegnének benne. Az alábbiakban ezekből mutatok be néhányat.

A mellékelt *listán* a programnak csak egyes részleteit idézem, jó néhány hiba szinte gépiesen ismétlődik, más esetekben elengednők vélem a szavakkal történő leírást. Aki a részletekre kíváncsi, könnyen utánanézhet. Korábbi szókészontól eltérően a javításokra is csak szöveges utatást teszek, programlista nélkül. A teljes program javításával már lenne kísérletezni, mert alapvető hibái miatt egyszerűbb egy teljesen új programot tervezni és megírni.

A program egyetlen erőnye, hogy egyenesen, 10-esével van sorozsámozva, ami az AU-TO parancs használatával megkönnyíti a begépelést. Sajnos ezzel nem sokra megyünk, hiszen még több munkát takaríthatunk meg, ha a programot egyáltalán nem írjuk be, ugyanis az általa nyújtott információk *100 százalékig használhatatlanok*. Ezen még egy BASIC ellenőrző kód sem segítene, legfeljebb a tapasztalatlan olvasót nyugtatná meg, hogy nem ő követheti el a gépelési hibát.

A program mérete (3714 bájtn) nem tette lehetővé, hogy C16-on is futtathatnám, ezért csupán az alkalmazzott BASIC-verzió ismertetése és többéves programozói tapasztalataimra tudtam támaszkodni. Kételkedem abban, hogy ezt a programot közlés előtt bárki hozzáférő módon kipróbálta volna, természetesen beleértve a szerzőt is.

Ezek után nézzük először a listát. Indulánsnál töröljük a képernyőt. Kétszer is: előbb a GRAPHIC utasítás második operandusával, rögtön utána az SCNCLR utasítással. Nem nagy hiba, hisz az a biztos, amit az ember kétszer mond, kétszer mond.

A 350-es sorban látható szerkezet már többször szerepelt ebben a sorozatban. Ha a vizsgálat feltételét megfordítjuk ($A < > "$ "), az ELSE ág feleslegessé válik, elhagyható.

A 420-as sorban definiáljuk a 12 elemű H vektort, majd feltöltjük a hánnapok napjainak a számával. A READ-hez tartozó DATA-sorokat

egy kissé távolabb, a 680-as sortól kezdve helyezzük el, egyrészt azért, hogy ne lehessen olyan könnyen megtalálni, másrészt a számítási eljárások közé beépítve egy ügyes trükkkel megoldható azok szöveglétes sebességének csökkentése. Ha GOSUB 700 helyett GOSUB 680-at írunk, az interpreternek minden egyes alkalommal *karakenterként* azt kell rágnia magát a DATA-utasításokon. Ez nagyon hatékony módszer a lassításra, különösen ciklusban, s az 570-es sor láttán meg is győződhetünk arról, hogy valóban ciklusról van szó. Ez itt köztölt listán nem látható, hogy az egész programban öt helyen fordul elő a GOSUB 680 utasítás, összesen három esetben ciklikusan.

Miután a H vektorba beolvastuk a szükséges adatokat, egy CLR utasítással gondosan töröljük a változókat, köztük az imént definiált H vektort is. Ez a 730-as sorban a B változó 10-nél nagyobb értéke esetén *BAD SUBSCRIPT* hibaiüzenethez vezetne, de a program készítője egy zseniális fogással elhárítja azt a lehetőséget. A listán is látható, hogy a gondot okozó utasítás csak GOSUB 730, esetleg GOTO 730 utasítással lenne elérhető; az eredeti program gondos átbogarászásával sem bukkanunk ilyen utasításra.

Az 500-as soron kezdődő bonyolult számítási algoritmus sajnos hiába bonyolult elemzési, többszöri nekifutásra sem sikerült. Maga az 500-as sor felesleges, mert az értékdő utasítások bal oldalain szereplő A2, B2 és C2 változók a programban többször nem fordulnak elő.

Az 580-as sor második utasítása szintén ismerős a sorozat olvasói számára: ugrás a GOTO-ra. A GOTO 650 más helyen is előfordul.

Bioritmus-programokra jellemző hiba, hogy figyelmen kívül hagyják a szökőnapokat. Itt erre egy teljesen eredeti megoldást láthatunk a 660–670-es sorokban. Az itt látható algoritmus lehetővé teszi, hogy minden évet szökőévként kezeljünk. Ugyanis a szubrutinból való visszatérésnél I értéke mindig 0 lesz, ami a negyvel maradék nélkül osztható évszámot, vagyis szökőévet jelent. Ha a 660-as sor elején $I = INT(A/4)$ állna, akkor már nem lenne ilyen egyértelmű a dolog.

A 710-es és 720-as sorokat egy sorra össze lehetne vonni, például az $N = N + 29 - I - K$ értékadás használatával. Csak az a baj, hogy az ilyen fogásokkal a program mérete csökken, és felő, hogy a begépelést vállaló naiv olvasó el-lustul.

Szerencsére vannak még jó módszerek az ellustulás ellen. Nem szabad a sok azonos

részletet tartalmazó rajzoló eljárásokat — paraméterátadással működő — szubrutinba tenni, mert akkor jelentősen csökkenne a program mérete. A dolgot tovább lehet cifrázni az 1170–1180-as sorokban látható fogással, amely — az előző mondatban leírtak szellemében — szintén háromszor fordul elő. Bár GETKEY után nem lehet AS értéke üres string, de ha az lenne, akkor is ugyanott folytatódna a futás, ahol anélkül. Fantasztikus!

Nem utolsó dolog — bár a CAD című könyvről szóló részben már láttunk hasonlót — az 1300-as sor E=E értékdása, amelyhez hasonló szinten van még kettő.

Sose jutna magamtól eszembe, hogy egy *point* az 1310-es sorban látható módon rajzoljak a képernyőre. Megelégednék a DRAW, W, Y utasítással, ha ez a program nem sulykolja belém ezt az igazán üdözítő módszert.

Bevallom, nekem a program utolsó utasítása tetszett a legjobban: SYS 32768 — BASIC hidegindítás. Ezzel kellett volna kezdeni. Sokkal jobb, mint a hideg zuhany és a kénszer-zubbony. Pedig ha sok hasonló programot látok, előbb-utóbb azt sem kerülöm el.

Barna László

```

10 GRAPHIC3,1:SCNCLR:VOL6
...
340 GETKEYAS
350 IF A#="" THEN360:ELSE250
360 GRAPHIC0:SCNCLR:VOL7
...
420 DIMH(12):FORI=1TO12:READH(I):NEXT
430 CLR:N=0:PRINT"CLR"(4 DOWN)";
...
500 A2=A:B2=B:C2=C
...
560 K=C:GOSUB680:K=0
570 B#B+1:IFB<L THEN GOSUB680:GOTO570
580 N=N+2:GOTO650
...
650 GOTO760
660 I=A/4:IFI#4=A THENI=0:ELSEI=1
670 RETURN
680 DATA 31,28,31,30,31,30
690 DATA 31,31,30,31,30,31
700 IFB#2 THENJ=A:GOSUB660
710 IFI=0 THENN=N+29-K:RETURN
720 N=N+28-K:RETURN
730 N=N+H(B)-K:RETURN
...
1170 GETKEYAS
1180 IF A#="" THENI190
1190 SCNCLR:VOL5
...
1290 FORY=50TO160
1300 E=E,W=E#4
1310 DRAW,W,Y,TOW,Y:NEXT
...
1770 SYS32768

```


Válaszoltak a tulajdonosok

A Magazin előző számaiban megjelent az Enterprise-TOTÓ és az információk lap. Ezek eredményeiről kérdeztük Pásztor Tamást, a Centrum Áruházak Vállalat márkamenedzserét. Az ő értékelését adjuk közre az alábbiakban.

Várakozáson felüli érdeklődés

A TOTÓ I-re több mint 1700 válasz érkezett. Ez a szám az Enterprise-tulajdonosok tíz százalékát jelenti, az érdeklődés tehát várakozáson felüli volt. Nem titkolt szándékunk volt, hogy a TOTÓ-játékon keresztül is információkat gyűjtsünk az Enterprise-osok táboráról. Ezért is örülünk a kedvező fogadtatásnak.

Az információs lapra szeptember elejéig 1550 válasz érkezett. Ez azonban még nem végleges szám, mert továbbra is folyamatosan érkeznek adatlapok. A TOTÓ-szelvényeket és az információs lapot is számítógéppel dolgoztuk fel, mert össze akarjuk gyűjteni az Enterprise-tulajdonosok címeit. Adatbankunkban eddig mintegy 2500 cím szerepel. El szeretném mondani, hogy a személyi számokat csak az adatfeldolgozás miatt, technikai okokból kértük, ezeket az információkat később meg fogjuk semmisíteni. Sok választ kaptunk Csehszlovákiából és a Szovjetunióból. Ez megerősítette azt az eddigi érzésünket, hogy nagyon sok gépet vásároltak határmenti forgalomban.

A számítógépes feldolgozás néhány érdekes dolgot is „kihozott”. Néhány versenyző több, egymástól eltérő választ küldött be. Ez azt jelenti, hogy nem tudták a jó választ, és azok variálásával akartak jó eredményt elérni. Ez ötletes fogás ugyan, de nem tartjuk tisztességesnek, mivel nem a tényleges ismereteket tükrözi. Így hosszas megfontolás után a versenybizottság kizárta a versenyből Bodnár Zoltánt (Kazincbarcika, 14 db szelvény), Bujtor Gyulát (Budapest, 7 db szelvény) és Kóhalmi Attilát (Ajka, 5 db szelvény). Néhány versenyző a szerencséjét a beküldött szelvények számvál próbálta meg elősegíteni. Őket a versenybizottság intésben részesítette, de nem zárta ki.

Összesen két darab 13+1-es és öt 13-as találatot elért szelvény érkezett. Spectrum-emulátort Fehér Péter (Pécs), EP-egetet Fehér Katalin (Kaposvár) nyert. Aki 13 találatos szelvényt küldtek be, tíz játékprogramos kazettát kapnak. Ők a következők: Fulop Csaba (Debrecen), Nagy Krisztián (Nyírbátor), Földes Imre (Budapest), Fislí Gyula (Kaposvár), Lengyel Zsolt (Kecskemét).

Sajnálatosan mind a két TOTÓ-ba került nyomdahiba. Az elsőt a NASA-GAY program neve hibásan jelent meg, ez azonban nem volt zavaró. A TOTÓ II-ben viszont a 7. kérdést törölni kellett, mivel kimaradt a „nem” szó, és ez már félreértésre adhattott okot. A kérdés helyesen: A felsorolt programok közül melyik nem jelent meg áruházi forgalomban?

Le kell vonni a tanulságokat!

Említettem, hogy az Enterprise-piacca kapcsolatos kérdésekre is igen sok választ kaptunk. Ez szignifikáns minta, és komolyan kell vennünk a válaszokat. A válaszok 30 százalékát Pestről, 70 százalékát vidékről érkezett. Ez már önmagában is

megdöbbentő adat, mert a gépeket éppen fordított arányban adtuk el. A gépek típusának megosztása is ellentétes az eladásokkal. A beküldők megosztásából arra kell következtetnünk, hogy a gépnek vidéken nincs supportja. Néhány áruház tartja csak magát, mint a győri, miskolci, kecskeméti és a szegedi.

Továbbra is másolás

A szoftverre vonatkozó válaszokból egyértelműen kiderül, hogy gyenge az ellátás. A megkérdezetteknek átlagosan 9 gyári és 73 másolt játékprogramjuk van. A felhasználói programok száma 16, a könyveké 4. Ez a szám híven tükrözi a könyvpiacot. A programok sikerlistája a következőképpen alakult:

Játékok

1. Last Ninja II. (Spectrum-átirat)
2. BATMAN
3. Magic Ball

Felhasználói

1. ASMON/SIMON Assembler Compiler
2. Zzzip BASIC Compiler
3. Hisoft DEVPACK

Kiosztottuk a citromdíjat is. Ezt a következők kapták:

1. Köröczi arany
2. Bioritmus
3. CBM MFT (Commodore-segédprogram)

A hardver sikerebb

A kiértékelés szerint a hardverrel kapcsolatban kevesebb gond van. A gép leggyengébb elemei: a fóliaszatlatúra, a billentyűzet és a csatlakozópontok. Sok kritika érte az adatmagnót és a system bus bridge-et. A gép leggyengébb szoftvereleme egy behangzóan a szövegszerkesztő.

Meglepő választ kaptunk arra a kérdésre, hogy: mivel bővítené a hardver-termékkálát? Az igények 7 százaléka a fényceruza. Ezt túlzott elvárásnak érezzük, mert a fényceruza függvénye a monitornak. A sorrend egyébként így alakult: numerikus szatlatúra, memóriabővítő, EPROM-égető, floppydoboz, midi interfész. A szoftvertermékek körét a jó szövegszerkesztővel, zenei programkészítővel, adatbázis-kezelővel, játékprogram-generátorral és oktatóprogramokkal bővítenék a válaszolók.

A kereskedelemre vonatkozó kérdésekre a következőképpen alakultak a válaszok:

A legjobban ellátott forgalmazó helyek:

1. Úttörő Áruház 29%
2. Novotrade 2C 11%
3. Centrum Flórián 6%

Egyéb vagy nem minősített 54%.

A legképzettebb eladókra vonatkozó válasz:

1. Úttörő Áruház 20%
2. Otthon Áruház 13%
3. Novotrade 2C 6%.

Egyéb, nem minősített 61%

Tervek és tanulságok

Az igényeket mérlegelni kell. Nem lehet mindenbe belevágni. Nem fogunk tudni lépni, szerzési lehetőség hiányában, az olcsó nyomtató és színes monitor területén. Floppydobozt és tápegységet a közeljövőben fogunk árulni. Memóriabővítés esetében csak az alaplemez forgalmazzuk, és a szerelést vállaljuk. A memória IC-eket a vásárló maga választhatja, pénztárcája függvényében. A szerzéshez azonban segítséget nyújtunk.

Ami a szoftvert illeti, itt már keményebb kritikát kaptunk. A választék valóban gyenge. Főleg az alkalmazói programokat hiányolják, ami azért egyben igazolja előzetes elképzeléseinket is. Ugyanis mi az Enterprise-t családi gépnek szántuk. Ezért az alkalmazói programok fejlesztésére fogunk koncentrálni. Megfontoljuk a CP/M alatt futó programok fejlesztését, illetve a már meglévő jogdíjának megszerzését.

Nagyon elgondolkodtató, hogy a válaszolók három százaléka olyan programokat is keresett, amelyek léteznek és vannak is. Ez a forgalmazásunk kritikája! Különösen a vidéki felhasználókat sajnálom nagyon.

Pinke György

Az Enterprise-TOTÓ II. fordulójára beérkezett pályázatok száma közel ezer volt. A pályázatot kiíró Centrum Nagykereskedelmi Vállalat szeptember 30-ig elfogadta a beérkező tippeket.

Fontos! Szedési hiba miatt (a kérdésből kimaradt a nem szócska) törölni kellett a TOTÓ-ban szereplő 7. kérdést, gyakorlatilag tehát csak 13 kérdésre lehetett jó választ adni.

Sajnos a válaszok közlésénél is volt egy hiba, a 12. kérdésre adandó helyes válasz 1 lett volna a közölt 2 helyett —, mivel a Last Ninja II. Enterprise-os verziójának szintszáma: hat.

Tizenhárom találatos szelvény nem akadt az értékelés során. Tizenkét találatot ért el Szabó Attila budapesti olvasónk, így ő nyert egy Enterprise-egeret. Tizenegy találatos szelvényével 10—10 új Enterprise-programot nyert: Kiss Raffael (Budapest), a Matlári család (Budapest), Majdán József (Budapest), Borbás Tibor (Eger) és Heilig Szabolcs (Veszprém).

Mivel nem akadt olyan szelvény, amely az első és második fordulóban is 13+1, illetve 13 találatot ért volna el, a meghirdetett RX-80-as nyomtatót nem tudjuk kisorsolni.

Még most is folyamatosan érkeznek az INFO-kártyák, ezért a vigaszdíj sorsolását november elejére tettük el, eredményéről egy későbbi számunkban adunk hírt.

Az első és második fordulóban nyertes pályázók, valamint a vigaszdíj nyertesei egyszerre, még a karácsonyi vásár előtt magkapják nyereményeiket a Centrum Úttörő Áruházban, egy távirati kiértékelést követően.

Videomonitorként Junoszty

A cikk témáját rendkívül fontosnak tartjuk, de sajnos az átalakítás leírását kissé elnagyoltuk. Mégis úgy döntöttünk, hogy leközzöljük Molnár Ferenc írását, mivel e monitorészes időben segítséget nyújthat. Természetesen alaposabb leírásokat is várunk.

Az Enterprise ISDOS-lehetőségeinek kihasználásához már nem elegendő a normál televízió nyújtotta, 40 karakternek megfelelő felbontási képesség. Az 1989/3. számban egy példát olvastam a Junoszty-402 BC tévé videomonitorként történő alkalmazására. Azonnal szereztem egy használt készüléket, és hozzá láttam az átalakításhoz. A hang erősítéséről lemondtam, mert a gép saját hangját elegendőnek tartottam. A videójelről a relés megszakítást bonyolultnak ítéltém, és helyette egy 3,5-es sztereo leválasztós jack aljzatot szereltem a fehallgató-kivezetés helyére. A monitorcsatlakozó bedugása mindkét ágat megszakítja.

Ezután kezdődött a problémám, hogy az Enterprise-monitor aljzatáról melyik kimenetet vagy kimeneteket kössem össze a monitorommal. Hosszas kísérletezés után elfogadható képet csak úgy kaptam, ha a számítógép monitor-kimenetén a 6-os üzemmód-kapcsolót és a C összetett videojelet közös vezetéken, illetve a testkivezetést csatlakoztattam a Junoszty monitorhoz.

Be kell vallanom, hogy kezdetben nagy volt az örömöm, mert a 80 karakteres képernyőn is jól olvasható, szemet pihentető, jó minőségű képet kaptam. Később észrevettem, hogy mégsem minden tökéletes. A piros és a zöld színű betűt teljesen azonos árnyalatúak. (A tévékimenetre csatlakoztatva ez a két szín élesen elválik fekete-fehér képernyőn is.) Egyes játékprogramok emiatt élvezhetetlenek. Továbbá a képernyőn a kontraszt lényegesen lágyabb, mint a tévékimenetről, bár ezen hangolással lehet segíteni.

Összességében a Junosztyot mint videomonitort hasznosnak tartom az Enterprise-hoz, még a fent leírt kifogások ellenére is. Az átalakítás óta a számítógéphez nem használtam színes tévét, mert kevesebb élményt nyújtott. A családdal is állandóan meg kellett állapodni a tévé használatában. Azóta a számítógép-konfigurációt nem kell megbontanom. Külön öröm volna számomra, ha valaki hasznos tanácsot tudna adni a leírt probléma megoldására is.

Molnár Ferenc

**Minden kedden 17-től 20 óráig
HCC ENTERPRISE klub
a VSZM
Közösségi Házban
(Bp. XI., Fehérvári út 120.)
Klubvezető: Romvári Gábor
Telefon: 181-0950/473**

Az Enterprise nyolc királynője

Az alábbi cikk eredetileg Pintér Gábor *Feladatok — megoldások* sorozatának 14. feladatához kapcsolódik. Mivel magazinunk régi ismerőse, Kóta Béla, izzig-vérig Enterprise-os, úgy döntöttünk, hogy írásának ebben a rovatban van a helye.

Pintér Gábor szerint a kiindulásnál a sakktabla minden oszlopában egy királynő állhat. Ezzel a korláttal a lehetséges eseteket jelentősen leszűkíti, majd egy léptető és ellenőrző algoritmussal vizsgálja, hogy az egymás után a táblára tett királynő úti-e a táblán lévőket. A továbbiakban egy vagy sikerül, vagy nem eljárás alkalmaz.

Felhívom figyelmüket arra, hogy a felteteleknek megfelelően *egy sorban és egy oszlopban is csak egy királynő állhat!* Ennek alapján a célszerű kiindulásnál a 8 királynő álljon a tábla átlójában. Saját programomban egy $N=4 \dots 8$ elemű MZ\$ tömb jelképezi a kiinduló tábla sorait. A sorok cserélgetésével lehet megkeres-

ni a megfelelő elrendezéseket. A kiinduló forrásrended egy $X\$="1234 \dots N"$ sztring jelképezi. A végcsoportrend $G\$="N \dots 4321"$. (A V\$, H\$ a tábla oszlop- és sorfelirata.)

A matematikailag korrekt eljárás így a 8 elem minden lehetséges kombinációjának vizsgálata. A kombinációk száma így csak max. $40320=8!$ (lásd az 1. listát).

A ZZZIP-pel lefordított program 8×8 -as táblán a lehetséges 92 megoldást 7 perc 16 másodperc alatt számítja ki és rajzolja meg (2. lista). A programot átnyomortottam Microsoft GWBASIC-re is. BASCOM fordítóval lefordítva, PC/XT gépen turbóval a futásidő 5 perc 30 másodperc.

A kiinduló változók felépítése:

```
250 LET X$,V$,H$,G$=""
260 FOR I=1 TO N
270 LET MZ$(I)="" : LET X$=X$+CHR$(I+48) : LET V$=V$+CHR$(I+48) : LET H$=H$+CHR$(I+64)
280 NEXT I
290 LET H$=" " : LET G$=" "
300 :
310 FOR I=1 TO N
320 FOR J=1 TO I-1
330 LET MZ$(I)=MZ$(I)+CHR$(120)
340 NEXT J
350 LET MZ$(I)=MZ$(I)+CHR$(142)
360 FOR J=I+1 TO N
370 LET MZ$(I)=MZ$(I)+CHR$(120)
380 NEXT J
390 NEXT I
...
410 CALL MAIN
...
430 END
```

A MAIN függvény állítja elő az elemek összes kombinációját — EGYSZER!

```
450 DEF MAIN
...
470 DO
...
510 CALL UTES
520 FOR I=N-1 TO 1 STEP-1
530 IF X$(I)<X$(I+1) THEN EXIT
FOR
540 NEXT I
550 FOR J=N TO 1 STEP-1
560 IF X$(J)>X$(I) THEN EXIT
FOR
570 NEXT J
580 LET C$=X$(I+1)+J+1 : LET X$=X$(I)+X$(J+1) : LET X$=X$(I-1)+X$(J)
590 FOR J=LEN(C$) TO 1 STEP-1
600 LET X$=X$+C$(J)
610 NEXT J
620 LOOP UNTIL X$=G$
630 END DEF
```

Az UTES függvény választja ki a megfelelő állásokat. $U=N-2$

```
650 DEF UTES
660 FOR A=1 TO N-1
670 LET C=ORD(X$(A))
680 FOR B=A+1 TO N
690 IF B-A=ABS(ORD(X$(B))-C)
THEN LET A,B=U
700 NEXT B
710 NEXT A
720 IF ACU THEN CALL EREDmely
730 END DEF
740 :
```

1. lista

```
100 PROGRAM "Lape-Zgreen.bas"
110 STRING MZ$(0 TO 0)
120 SET BORDER 240:SET #102:PALETTE 7,7,7:SET #102:PAPER 0:SET #102:INK 1
DISPLAY TEXT:CLEAR TEXT
130 SET CHARACTER 120,255,129,129,129,129,129,129,255
140 PRINT AT 10,11:"1:Print "Ngyic kiralyno";CHR$(241):PRINT "
";CHR$(241):PRINT "ENTERPRISE-120/15-BASIC/222IP";CHR$(241):
PRINT
...
160 PRINT :SET #102:PAPER 2:SET #102:INK 3:PRINT "rajz be - 0, ki - SPACE":
SET #102:PAPER 0:SET #102:INK 1:PRINT
170 SET BORDER 240:SET #102:PALETTE 7,0,199,56
180 DO
190 INPUT PROMPT "Tábla ament (444-080) N = " :N
200 LOOP UNTIL N>3 AND N<9
210 LET U=N-2
220 LET DM2:SET VIDEO Y=N+2:SET VIDEO Y+2M+6:SET VIDEO MODE 0:SET VIDEO
COLOR 0:OPEN NCH:"video"
230 SET #0:PALETTE 199,0,199,199:SET #0:PAPER 0:SET #102:INK 1:DISPLAY #
CHR$(1) FROM 1 TO 24M+5
240
250 LET V$,H$,G$=""
260 FOR I=1 TO N
270 LET MZ$(I)="" : LET X$=CHR$(I+48) : LET V$=V$+CHR$(I+48) : LET H$=CHR$(
I+64) : LET H$=H$+CHR$(I+64)
280 NEXT I
290 LET H$=" " : LET G$=" "
300 :
310 FOR I=1 TO N
320 FOR J=1 TO I-1
330 LET MZ$(I)=MZ$(I)+CHR$(120)
340 NEXT J
350 LET MZ$(I)=MZ$(I)+CHR$(142)
360 FOR J=I+1 TO N
370 LET MZ$(I)=MZ$(I)+CHR$(120)
380 NEXT J
390 NEXT I
400 PRINT MZ$:
410 CALL MAIN
420 DISPLAY TEXT:PRINT #6:PRINT "TIME":TIMER
430 END
440 :
450 DEF MAIN
460 LET TL=0:TIME "00:00:00"
470 DO
480 LET B=ORD(X$(
490 IF B=0 THEN LET J=B-5
500 IF B=5 THEN CALL RAJZ
510 CALL UTES
520 FOR I=N-1 TO 1 STEP-1
530 IF X$(I)<X$(I+1) THEN EXIT FOR
540 NEXT I
550 FOR J=N TO 1 STEP-1
560 IF X$(J)>X$(I) THEN EXIT FOR
570 NEXT J
580 LET C$=X$(I+1)+J+1 : LET X$=X$(I)+X$(J+1) : LET X$=X$(I-1)+X$(J)
590 FOR J=LEN(C$) TO 1 STEP-1
600 LET X$=X$+C$(J)
610 NEXT J
620 LOOP UNTIL X$=G$
630 END DEF
640 :
650 DEF UTES
660 FOR A=1 TO N-1
670 LET C=ORD(X$(A))
680 FOR B=A+1 TO N
690 IF B-A=ABS(ORD(X$(B))-C)
THEN LET A,B=U
700 NEXT B
710 NEXT A
720 IF ACU THEN CALL ERED
730 END DEF
740 :
750 DEF ERED
760 LET TL=TL+1:PING
770 CALL RAJZ
780 PRINT NCH:AT N5,11:"
790 CALL TABLA
800 PRINT #0:PRINT " ";TL
810 END DEF
820 :
830 DEF RAJZ
840 PRINT NCH:AT 2,11:"
850 CALL TABLA
860 PRINT NCH:" ";X$
870 END DEF
880 :
890 DEF TABLA
900 FOR I2=N TO 1 STEP-1
910 PRINT #0:V$(I2)+MZ$(VAL (I8 (I2)))
920 NEXT I2
930 PRINT #0:H$
940 END DEF
```

2. lista

Mi a manó?

A *Mi a manó?* ezúttal a szokásosnál nagyobb terjedelemben jelentkezik. No, nem azért, mert ez a karácsonyi szám, hanem mert dr. Nagy Zoltán tanácsait nem akartuk részletekben közölni. Köszönjük levelét és várjuk — nemcsak a programvédelemhez — a további hozzászólásokat.

A Mikroszámítógép Magazin 1989/8. számában a *Mi a manó?* rovatban vetődött fel a BASIC programok listázás elleni védelmének kérdése. A teljes védelemre én sem tudok megoldást, de a kíváncsi természetűek dolgát jelentősen meg lehet nehezíteni oly módon, hogy a program sorainak listázása csak egyenként, külön utasításokkal lehetséges, és az a 30—40-edik sornál már erősen fárasztó.

Tennivalónk a következő. Programunk minden sorának végére megjegyzésként egy tetszőleges karaktert kell beírni (1. program).

1. program

```
100 PROGRAM PELDA !a
110 NUMERIC SZAM(11,2) !a
120 FOR A=1 TO 11 !a
130 FOR B=1 TO 2 !a
140 LET SZAM(A,B)=0 !a
150 NEXT B !a
160 NEXT A !a
170 ! és így tovább
```

Ha programunk készen van, az edit 1 paranccsal váltunk programot, és írjuk be a 2. programot:

2. program

```
100 LET N=4809 !angol billentyűzetű gép első sorának hossz-
    bájta
110 DO
120 LET N=N+PEEK(N) !a következő sor hosszbájta
130 POKE N-2,0
140 LOOP UNTIL PEEK(N)=0
150 END
```

Futtassuk le, majd edit 0-val váltunk vissza eredeti programunkra, és próbáljuk meg kilistázni. Mint látjuk, a listázás az első sornál megáll. A LIST sorszám TO sorszám utasítás után is csak egy sor jelenik meg. Ennek ellenére programunk egyéb tulajdonságai nem változnak.

A módszer lényege, hogy a gépi listázó rutin addig folytatja a listázást, amíg a sor végét jelző 0 értékű bájttal nem következő bájttal érteke is 0 lesz. A mi 2. rutinunk a programsorok végén levő, REM-ben szereplő karakterek ASCII-kódja helyére 0-kat POKE-ol. A listázó rutin ezt fogja sorvégjelnek értelmezni. Ezután következik a tulajdonképpeni ERW (End of Row) sorvégjelző 0 értékű bájttal, a listázó rutin számára jelezve, hogy vége a programnak. Minden sorszámot ki lehet listázni, de csak a sor végéig. A program futásakor ezeket a bájtokat nem értékeli, mivel REM-ben vannak.

Ha mi magunk szeretnénk kilistázni a programot, például átírás miatt, erre két megoldás is kínálkozik. Az egyszerűbb szerint a 2. programot kell ismét lefuttatni, a 130-as sorban a 0 helyére egy 32 és 159 közötti számot írva. A másik megoldás egy új módszert alkalmaz: programunk első sora elé öt sort be kell írni (3. program):

3. program

```
10 FOR N=sorszám TO sorszám STEP lépésköz
20 POKE 4884, REM (N, 256): POKE 4885, IP (N/256)
30 PRINT 1000
40 NEXT
50 END
```

(Eltengedhetetlen, hogy listázandó programunk sorszámai azonos közzel következzenek!)

Ezután adjuk ki a következő parancsot: POKE 4882, 42, majd listázunk. Megjelenik a 3. program öt sora és „főprogramunk” első sora, de a 30-as sorban PRINT helyett LIST utasítás áll. Ha lefuttatjuk a programot, „főprogramunk” sorai rendre listázódnak.

A 20-as sor az N változó értékét — amely jelen esetben csak 1—10000 közötti egész lehet, mivel a LIST utasítás után csak ilyen érték állhat — két bájtra bontja, és a LIST után következő sorszám tárbeli helyére POKE-olja.

Ezzel a módszerrel kiküszöbölhető az IS-BASIC egyik hiányossága is, hogy a RESTORE parancsot nem követheti változónév, csak sorszám, márpedig nagy mennyiségű adat kezelésénél, ha az adatok kiolvasásának helye egy változó értékétől függ, csak SELECT vagy IF utasításokkal operálhatunk, amely sok lehetséges értéknél rendkívül lassú. Viszont ha programunk elejére beírjuk a 4. programot (a cím keresgélésének elkerülésére írjuk most ezt a program elejére), majd meghívása előtt a sorszámból képzett két bájtot a sorszám helyére rakjuk, a szubrutinhívás után a kiolvasás a képzett sorszámmal kezdődik.

4. program

```
100 DEF REST
110 RESTORE 1000
120 END DEF
.
.
.
500 LET CIM=1000+B
510 POKE 4828, REM (CIM, 256): POKE 4829, IP (CIM/256)
520 CALL REST
530 READ SZAM
.
.
.
```

Az 530-as sorban a kiolvasás az 1000+b-edik sorban kezdődik. Természetesen futáskor a sorszám a 110-es sorban mindig felülíródik az aktuálisan olvasandó sor számával.

A 3. programban látható módon más, eredetileg parancsmódban használható utasítást is beépíthetünk programunkba. Ez különösen kedvező a MERGE utasításnál, ahol változónevet megadva, különböző fájlokat lehet összeolvasni (5. program).

5. program

```
100 GOTO 130
110 PRINT AS
120 GOTO sorszám
130 ! a program többi része
.
.
.
500 INPUT AS
510 GOTO 110
```

A POKE 4824,45 parancs után a 110-es sorban a PRINT utasítást a MERGE váltja fel, a POKE 4824,67 után pedig a SAVE. (A BASIC tokenek és parancsok táblázata megtalálható a Mikroszámítógép Magazin 1989/4. számában.) A sok ugrabugra azért szükséges, mert DEF blokkot vagy GOSUB-RETURN utasítást használva a 20050 vagy a 10002 számú hibauzenetet kapjuk.

Dr. Nagy Zoltán

Gaetsch Günterné rajza

PATHMINDER

A Westlake Data Corporation cég által forgalmazott PATHMINDER (a továbbiakban: PM) olyan DOS-héj,

amely az általános DOS-műveleteket könnyíti meg, valamint szövegszerkesztői feladatokat is el tud látni. A programból közvetlenül futtathatók a .COM, .EXE, .BAT, .BAS kiterjesztésű fájlok. Az alkalmazási (applikációs) menü felhasználásával egyéb alkalmazói programok is egyszerűen futtathatók (maximum 8). A rendszer képes arra, hogy használatáról nyilvántartást vezessen.

Két változatban használható a PC-ben. A virtuális módon működő PMV. EXE fájl a PM.EXE program nem memóriarezidens változata. Mérete 8 kb-át. Ilyenkor a programnak csak egy rezidens része (magja) marad a tárban, és a parancsok aktivizálásakor lép be a lemezen kint lévő megfelelő programrészlet. A program akkor is igen gyors, ha az ismételt betöltődő programváltozatot használjuk. Merevlemezről a betöltés csak egy-két másodpercig tart. A memóriarezidens PM.EXE fájl mérete 80 kb-át. A program színes és monokróm képernyő-adapterrel is működik. A színek beállíthatók, bár az eredmény csak a beállítási parancs végrehajtása után látható.

A PM a belőle hívott, használt programokról nyilvántartást tud vezetni, azaz rögzíti, hogy ki, mikor, milyen programot

használt, és mennyi ideig. Ezt tömörített, bináris formában rögzíti, amelyet szövegfájlá átalakítva tudunk értékelni. A LOG2TXT.EXE parancsfájl konvertálja a *.LOG kiterjesztésű fájl értékelhető szövegfájllra. (A *.LOG fájl magyarázatát lásd később). Megadási módja:

LOG2TX <átalakítandó fájl neve>
<átalakított fájl neve>

A PM parancsorbba írt, egymástól „/” jellel elválasztott paraméterekkel is indítható. Ezek a következők:

- /S: akkor célszerű használni, ha a képernyő a program működése közben „havazik”.
- /M: ezt a kapcsolót kell használni monokróm képernyő esetén.
- /X: az induláskor bejelentkező képernyőt nem jeleníti meg.

/N: beállítja, hogy a program a tárgynapi programhasználatokról ne készítsen összesített kimutatást.

/L: csak az applikációs menü „él”.

A .BAS kiterjesztésű BASIC programok futtatásakor a PM először megkérdezi, hogy milyen elérési útvonalon található meg a BASIC-interpreter, majd amíg a rendszerrel dolgozunk, a BASIC programok elindíthatók. Másik lehetőségként a rendszert indító AUTOEXEC.BAT fájlban helyezük el az elérési útvonalat tartalmazó sort:

```
SET BASSPEC=C: \BASIC \GW-BASIC.EXE
```

Itt feltételeztük, hogy a GWBASIC-interpreter a C: meghajtó BASIC alkönyvtárában található.

A program indítása után — ha nem tiltjuk le — egy köszönetnyilvánítást tartalmazó szöveg jelenik meg, majd a PM főképernyője.

A képernyő felső részén látható a főmenü. Itt található a programban használható parancsok. A megfelelő parancsot kétféle módon választhatjuk ki: kurzorvezérlők segítségével ráállunk a kívánt parancsra (inverzben jelenik meg), majd az ENTER billentyű leütésével aktivizáljuk. A parancsokat a parancs első betűjének a leütésével is hívhatjuk. Ha az elsőként leírt módon járunk el, akkor a parancs funkciójáról a második sorban rövid tájékoztatást kapunk. Ha a második módon választjuk ki a parancsot, akkor az azonnal végrehajtható.

A képernyő bal oldalán kapott helyet a lemezen található programok, könyvtár-

Filename	Ext	Size	System Status
UTIL	Directory	Directory	10 Mar 1989 8:51:05a
DOSED	ALI	124	
DOSEDII	COM	2688	
DOSEDIII	DOC	6400	
HUNKKEYD	COM	1408	
MAPMEM	COM	18399	
PCT	EXE	90880	
PM	CNF	4309	
PMV	EXE	81666	
PMW	EXE	8126	
SCRTOFIL	COM	1408	
SOFTPRI	COM	7234	
COPY	Directory	Directory	
HMUTIL	Directory	Directory	
TVERDOTA	Directory	Directory	
M4	Directory	Directory	

Drive C Status	
Volume Label	RAM-E.8
Bytes of Storage Total	21309440
Bytes of Storage Used	19513344
Bytes of Storage Free	1796096

Memory Status	
Bytes of RAM Total	653360
Bytes of RAM Used	92320
Bytes of RAM Free	563040

Log Status	
Current User	a fiuk
Current Account	Personal
System Log is currently	Off

rak, fájlok listája. Innen a fájl nevét (File name), kiterjesztését (Ext) és méretét (Size) olvashatjuk le.

A képernyő jobb oldalán a rendszer paramétereit olvashatjuk. Felül az aktuális dátum és idő, alatta az aktuális meghajtó azonosítója, valamint a meghajtóban lévő lemezekről néhány fontos információ: a lemez neve, a lemez kapacitása bájtokban, az elfoglalt lemezterület bájtokban, a szabad lemezterület bájtokban. A felsoroltak alatt a gép belső tárára vonatkozó információk (Memory Status) láthatók:

- a teljes RAM-terület nagysága bájtokban;
- a jelenleg használt RAM-terület nagysága bájtokban;
- a szabad RAM-terület bájtokban.

Legalul a logikai státusz (Log Status) olvasható:

- a jelenlegi felhasználó neve;
- az aktuális azonosító (felhasználói);
- a nyílvántartás-vezetés be-, illetve kikapcsolt állapotban van-e.

A képernyő bal oldalát a program az F1 billentyű lenyomására Help-képernyővé alakítja. Itt található azon billentyűk használatának magyarázata, amelyekkel a program dolgozik. Az 1. táblázatban látható ennek a képernyőnek a magyar nyelvű fordítása.

Ha az F4 billentyűt lenyomjuk, megjelenik a kiterjesztett fájlképernyő. Erről leolvasható a fájl neve (File name), kiterjesztése (Ext), nagysága (Size), a legutóbbi módosításának dátuma (Date), ideje (Time) és attribútuma (File attribute). Itt találkozhatsz a PM egyik hátrányával, nevezetesen, hogy a rejtett (Hidden) fájlokat nem tudja megjeleníteni, tehát ha rejtett típusú a fájl, akkor nem kerül kijelzésre.

Mivel a PM elsődleges feladata a fájlokkal történő manipuláció, ezért röviden leírjuk, hogyan lehet a fájlokat kijelölni. Egy fájl kijelölése (kiemelés) úgy történik, hogy a fájlt a kurzormozgató billentyűkkel a menüben a más színnel megjelenített kiemelő sorba moztatjuk (highlighting). Egy vagy több fájlt kijelölhetünk úgy, hogy a kiemelő sorba moztatjuk, majd a SPACE billentyűvel egy kis téglalap alakú jelet helyezünk el a fájl sorában (mark). A kijelölés a SPACE ismételt megnyomásával megszüntethető. Ha a kijelölés egy könyvtár áll a kiemelő sorban, akkor a könyvtárban lévő összes fájl kijelölésre kerül.

Billentyű	Magyarázat
Enter	Az inverzben lévő parancs végrehajtása
< (CrsL)	Előző parancs kijelölése
> (CrsR)	Következő parancs kijelölése
^ (CrsU)	Előző fájl kijelölése
v (CrsD)	Következő fájl kijelölése
PgUp	Fájl lista felfelé történő lapozása
PgDn	Fájl lista lefelé történő lapozása
Home	Fájl lista elejére
End	Fájl lista végére
Grey -	(Szürke "-" gomb) Előző könyvtár kijelölése
Grey +	(Szürke "+" gomb) Következő könyvtár kijelölése
Ins	A kijelölt könyvtár megnyitása
Del	Az aktuális könyvtár zárása
Esc	Előző menüpontra való visszatérés
F1	Help képernyő
F3	Az a státuszképernyő, amit bejelentkezés után látunk
F4	Kiterjesztett fájlképernyő

1. táblázat

A főmenü parancsai

RUN. Feladata a kiemelt program futtatása. Ha nem futtatható program van kiválasztva (például egy alkönyvtár neve), akkor hibavüszítést kapunk: „csak .bat, .com, .exe és .bas kiterjesztésű fájlok futtathatók”. Ha a RUN-nal elindított program lefutott, a „Strike a key when ready” üzenetet kapjuk, azaz üssünk le egy billentyűt, ha folytatni akarjuk a munkát a PM-mel. Mivel a PM rezidens, ezután visszatérünk a főmenübe.

FILE. Innen fájlokkal végezhető műveletek jelölhetünk ki egy újabb almenüből. Mivel itt fájlokkal végezhető műveletek vannak, a műveletekben részt vevő fájlt vagy fájlokat ki kell jelölni. Az almenüből kiválasztunk egy parancsot, majd az ENTER leütésével aktivizáljuk. A FILE parancs almenüjében lévő parancsok:

COPY. Az azonos nevű DOS-parancsral egyezik meg. Segítségével a kijelölt fájl másolhatók egyik alkönyvtárból a másikba, illetve egyik lemezeről a másikra. A COPY parancs két választási lehetőséget biztosít: alkönyvtár (Subdirectory) vagy meghajtó (Drive). Az alkönyvtár választások alkönyvtárak közötti másolás történik, Drive választások pedig lemezek közötti másolás lehetséges. Az opciók kiválasztása után lehet a fájlokat a fent említett módon kijelölni. Ha a Subdirectory választottuk, akkor a fájlok kijelölése után ENTER-t ütünk, utána rá kell állni arra az alkönyvtárra, ahová be szeretnénk másolni a fájlokat, majd ismét ENTER-t adunk. Ekkor megtörténik a másolás. Drive-választáskor a rendszer megkérdezi, hogy melyik meghajtóban van a céllemez, majd megtörténik a másolás. Másoláskor az

azonos nevű fájlok felülíródnak. Ha a forráslemez nem a winchester, akkor az eljárás a következő: először a főmenü OP-TION, majd DRIVE parancsai útján válasszhatjuk ki a kívánt meghajtót. Figyelem: *Egy meghajtó esetén nem lehet a lemez cseréléssel másolni!* Ezután adható ki a FILE, majd a COPY parancs. Ettől kezdve a már leírtak szerint történik a másolás. A másolás befejezésekor a program a forráslemez tartalmazó meghajtóra áll rá.

TYPE. Azonos a DOS-parancsral: képernyőre listázza a kiválasztott fájl tartalmát.

RENAME. Azonos a DOS-parancsral: a kiválasztott fájl átnevezi. A név mellett a fájlkiterjesztést is meg kell adni.

MOVE. Ez a parancs a DOS-ban nem létezik. A parancs áthelyezi a kiválasztott fájlt egyik alkönyvtárból egy másik alkönyvtárba. Magától értetődően ezt a parancsot csak egy lemezen belül használhatjuk. A parancs eredménye, hogy a kiválasztott fájl elérési útvonala megváltozik.

ERASE. A DOS DELETE parancsával egyezik meg, tehát a kiválasztott fájl logikailag törli. Ez azt jelenti, hogy a lemezkönyvtárban a fájl nevének első betűjét „@” karakterre cseréli ki, azaz felszabadítja a fájl helyet a lemezen. Ha ilyen módon töröltünk egy fájlt, és még nem történt frás a törölt fájl helyére, akkor ezt a fájlt vissza lehet állítani. A PATHMINDER erre a visszaállításra nem képes.

KILL. Ez a parancs sem létezik a DOS-ban. Az ERASE parancsral ellentétben a KILL parancs fizikai törlést hajt végre. Először az állomány tartalmát nullázza, csak ezután szabadítja fel az állomány helyét a lemezen. Az ily módon törölt állományok visszaállítására nincs mód.

ATTRIB. E parancs segítségével a fájl-attribútumok át-, illetve beállíthatók. Mivel a PM hidden fájlokat nem tud kijelezni, csak a read only és az archív attribútumok állíthatók be.

NCRYPT, DECRYPT. A PM-nek ez a két szolgáltatása egyedi. Az NCRYPT választásakor a kijelölt fájl kódolható, illetéktelen használat ellen védhető. Ehhez a kódoláshoz egy max. 80 karakterből álló jelszót kell megadnunk. A kódoláshoz egy rejtő eljárás szerint a jelszóból és a fájlból egy, más által hozzáférhetetlen állományt hoz létre a program. A dekódolást a DECRYPT végzi. A dekódolás az állomány megadott jelszóra megy végbe, tehát mi is csak a DECRYPT-tel férünk hozzá a kódolt fájlhoz. A kódolt fájlok kiterjesztése .000-tól .999-ig terjedhet. Például:

Kódolandó fájlnev	Kódolt fájlnev
MINTA.DOC →	MINTA.000
PÉLDA.TXT →	PÉLDA.000
MINTA.HLP →	MINTA.001

DIRECTORY. Könyvtárakkal kapcsolatos műveletek jelölhetők ki egy újabb almenüből. Az almenü parancsai:

OPEN. Alkönyvtár módosítása. A kiválasztott alkönyvtárban található állományok válnak láthatóvá a parancs hatására. A megjelenítés úgy történik, hogy az alkönyvtár alatti állományok vagy alkönyvtárakat két karakterrel jobbra tolódnak, így téve szemléletesebb hovatartozásukat.

CLOSE. Alkönyvtár zárása. A kiválasztott alkönyvtár alatti állományok kijelzése megszűnik. Megjegyzés: ezzel a két parancsal egyenértékű az „Ins”, illetve a „Del” billentyű hatása, azaz a különbséggel, hogy nem kell használatukhoz a DIRECTORY parancsra állni.

SORT. Rendezhetjük az alkönyvtár alatti fájlokat növekvő sorrendbe, különböző rendezési szempontok szerint. Megadható rendezési opciók: név, kiterjesztés, dátum, idő. *A rendezés eredményét nem lehet a könyvtárban ténylegesen rögzíteni.*

MAKE. Megegyezik a DOS MD parancsával. A kijelölt könyvtár alatt új könyvtárat hoz létre.

REMOVE. Megegyezik a DOS RD parancsával. A kijelölt könyvtárat lehet törölni, de csak abban az esetben, ha az már nem tartalmaz fájlokat.

Kurzormozgatás a szerkesztett szövegben

karakterenként jobbra	→
karakterenként balra	<
szavanként jobbra	Ctrl és →
szavanként balra	Ctrl és <
sor elejére	Home
sor végére	End
képernyő elejére	Ctrl + Home
képernyő végére	Ctrl + End
előző lap	Pg Up
következő lap	Pg Dn
fájl elejére	Ctrl + Pg Up
fájl végére	Ctrl + Pg Dn

Megjegyzés: szóhatár: a szóköz és az összes írásjel

Beszúrás és törlés

Insert mód be/ki: Ins
 Előző karakter törlése: Bksp
 Karakter törlés: Del
 Sor törlés: Ctrl + Bksp

Megjegyzés: sor törléskor a törölt sor a kapcsos zárójelek közé kerül.

2. táblázat

A funkcióbillentyűk

F1 — Help. Hatására a szerkesztett szöveg eltűnik, és a szövegszerkesztő által használt speciális billentyűk, valamint a hozzárendelt parancsok leírása jelenik meg.

F2 — Format. Szöveg tördelése, az előzőleg beállított margó szerint.

F3 — Delete. Törlés csak a szövegrész kijelölése után adható ki. Törléskor a törölt szöveg a kapcsos zárójelek közé kerül, így szövegmásolás vagy -mozgatás parancsra a szövegbe bárhová beszúrhatjuk, visszahívhatjuk.

F4 — Insert. Beszúrás. Kiemelt szövegrész beszúrása a szerkesztett szövegbe. A beszúrás a kurzor pozíciójától kezdődik.

F5 — Copy. Ez a parancs a következőképpen működik. F6 megnyomása után a kurzorvezérlővel a kiemelő szöveg végére állunk, majd F5-öt megnyomva bekerül a szöveg a kapcsos zárójelek közé.

F6 — Mark. Kiemelő szöveg kezdetének kijelölése.

F7 — Replace. Keresés, helyettesítés. A Search opció alatt megadott karakterláncot cseréli ki az általunk megadott karakterláncra.

F8 — Find. Keresés. A Search opció alatt megadott karakterlánc keresésének elindítása. Megjegyzés: a Replace és a Find a keresést a kurzor pozíciójától jobbra és lefelé kezdi.

F9 — Update. Aktualizálás. Szerkesztés közbeni mentésre szolgál. Tehát az F9 leütéséig szerkesztett szöveget menti el úgy, hogy nem kell kilépni a parancsmódba.

EDIT. Ezzel a paranccsal aktivizálható a PM-be épített szövegszerkesztő. Ha új szöveges fájl akarunk létrehozni, akkor a parancs kiadása előtt arra az alkönyvtárra kell állni, ahová a fájl tenni akarjuk. Ha már meglévő fájl szeretnénk editálni, akkor ráállunk a fájlra. Ezek után aktivizálhatjuk az EDIT parancsot, majd a program betölti a fájl.

A képernyő legfelső sorában balról jobbra haladva látható a szerkesztett fájl neve (új fájl esetén itt kell megadni a fájl nevét). Itt szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy a kiterjesztéshez a fájlnev után a pontot is be kell adni, mert különben a fájlunk nem lesz kiterjesztés. Ezután a kurzor aktuális sorának (Line) és oszlopának (Column) számjegyes kijelzése következik. A kurzor ezen a pozíción található a szövegben. A „Position” a kurzor abszolút helyét adja meg a szövegben, azaz azt, hogy a szöveg elejétől hányadik karakterpozíció. Például ha a második sor első karakterén áll a kurzor, akkor a position értéke 81 lesz. Utolsóként a szövegbeírási mód kerül kijelzésre, ami lehet beszúrás (insert) vagy felülírás (overtime). A második sorban kapcsos zárójeleket láthatunk, ahová a szövegből kiemelt szövegrészek kerülnek. A kiemelt szövegrészből csak az első 80 karakter jelenik meg, de ez nem akadályozza meg, hogy ennél hosszabb szöveget is kiemelhessünk. Ezután következik a szerkesztendő szöveg. A legelső sorban az F. billentyűkhöz rendelt parancsok láthatók.

F10 — Esc. Escape karakteres megjelenítése a fájlban. Mivel az Alt-27 billentyűkombinációval nem váltható ki a szöveg-fájlban az Esc karakteres képe, ezért az F10 billentyűhöz hozzárendelték az Esc képét. Erre azért van szükség, mert általában az IBM PC családhoz kapcsolható printerek vezérlőkódjai Esc-pel kezdődnek.

A szövegszerkesztő parancsmenüje

Ebbe a menürészbe az Esc billentyű lenyomásával kerülhetünk. Ekkor a képernyő felső sorában megjelennek a kiadható parancsok. A parancs kiválasztása, aktivizálása a szokásos módon történik.

DISK. Megadásával egy újabb almenü pontjaiból választhatunk.

Save: az egész fájl mentése.

Update: szövegszerkesztés közbeni mentés (lásd F9 billentyű)

Put: kijelölt szöveg frása egy adott fájlba vagy a printerre.

Get: szövegfájl hívása lemezről. Itt lehetőség van a szerkesztett szövegbe külső fájl beszúrására (insert) vagy a szerkesztett fájl egy részének felülírására (overtime). Az általunk megadott fájl Insert módban beírja a kurzor elé, vagy Overtime módban a kurzor utáni részt felülírja a megadott fájlal.

FORMAT

Center: a szerkesztett sort középre helyezi.

Left: a sort a bal margóhoz igazítja.

Right: a sort a jobb margóhoz igazítja.

Format: két üres sor közötti szövegből kivieszi az újsor-karaktereket, és teljes sorokat képez a margón belül.

BLOCK. Kijelölt blokkal végzett műveletek jelölhetők ki. Beszúrás, törlés, másolás parancsokat adhatnak ki egy almenüből. Ehhez magától értetődően ki kell jelölni a műveletben részt vevő szövegrészletet.

Insert: a kijelölt szövegrészt beszúrja a kurzor mögé.

Delete: a kijelölt szövegrészt törli, de az nemvész el, az **Inserttel** visszahívható. Így lehet szövegrészeket egyik helyről a másikra áthelyezni.

Copy: a kijelölt szöveget elteszi, amely az **Inserttel** visszahívható. Így lehet szövegrészeket megduplázni.

MARK. Szövegrészek kijelölése (lásd F6). A kijelölés kezdetekor kell lennyomni, majd a kurzorral a kívánt szövegrész végére állni. Ismételt alkalmazásával a kijelölés megszüntethető.

JUMP. Itt megadható a szövegnek az a része, ahová a kurzort szeretnénk állítani.

Begin: lépés a fájl elejére.

End: lépés a fájl végére.

First: a képernyő első sora.

Last: a képernyő utolsó sora.

SEARCH. Itt adhatjuk meg azt a karakter-sorozatot, amit keresünk, valamint azt a karaktersorozatot, amit ki akarunk cserélni (F8, F7).

Find: a kurzor utáni szövegrészben megkeresi a beírt karaktersorozat első előfordulási helyét (F8).

Replace: a beírt karaktersorozatot kicseréli a kívántra (F7).

OPTION

Update: ez az opció állítja be azt, hogy a Save parancs felülírja-e a szerkesztett fájl a lemezen, vagy az előző változatot. **.BAK** kiterjesztésre cserélje ki. Ez utóbbi az alapértelmezés.

Tab set: tabulátorok állítása (max. 10 darab).

Auto Indent: az előző sorban elkezdett bekezdéssel kezdi az új sort.

Position: ha igennel (yes) válaszolunk, akkor a szöveg szerkesztésekor a felső sorban látható lesz a szerkesztett fájl neve, a kurzor pozíciója. Ha nemmel (no) válaszolunk, akkor a felső sor üres lesz.

Margin: itt állíthatjuk be a margót, vagyis az egy sorban elhelyezkedő karakterek számát. Alapértelmezésben ez az érték 80.

Wrap: yes esetén a margón túlnyúló szót automatikusan átteszi az új sorba.

Status: az előzőek beállítását mutatja.

HELP. Az editor parancskészletét jeleníti meg, amit a 2. táblázatban foglaltunk össze.

OPTION. A főmenü e parancsának kiadásakor egy almenübe jutunk. Az almenü opciói:

DRIVE: Az általunk használni kívánt aktív lemezegység kiválasztása itt történik (lásd COPY parancs). Ha munka közben lemezt cseréltünk, akkor újra ki kell választani ugyanazt a meghajtót, azért, hogy az új lemez tartalomjegyzékét beolvassa a program.

VIEW. Ugyanaz a szerepe, mint az F1, F3, F4 billentyűknek a főmenüben.

BEEP. Hiba esetére a hangjelzés be-, illetve kikapcsolása itt történhet.

ATTRIB. Színes monitor esetén a képernyő színei innen állíthatók be. Monokrom képernyő használatok a kírások intenzitása is állítható.

USER. Itt állítható be, hogy a programot használó mennyire jártos a PATH-

MINDER használatában. *Novice-t* megadva kezdő, *Expertet* megadva gyakorlott felhasználót tételez fel a program, és egyes műveleteket (például másolás) külön megerősítés nélkül hajt végre. Ezzel az opcióval az egyes parancsokhoz írt magyarázó szövegek részletessége is beállítható.

EDIT. Kiválaszthatjuk, hogy a szövegszerkesztő fél vagy egész képernyős legyen-e. Fél képernyő esetén a szerkesztendő szöveg a képernyő jobb oldalán lesz látható, a képernyő bal oldalán pedig a fájllista jelenik meg.

MENU. Ebben az opcióban adhatók meg az alkalmazói (applikációs) programok futtatásához szükséges paraméterek. **Select:** az applikációs program kiválasztása.

Edit: az applikációs program szerkesztése. Itt kell megadni az applikáció nevét (Name), leírását (Description), az útvonalat (Path), a fájl nevét, kiterjesztését (File Spec.), a fájl parancssorának jellemzőit (Command line) (lásd még: **APPLICATION**).

Help Edit: az applikációs program help-képernyőjének szerkesztése.

Remove: az applikáció törlése a menüből.

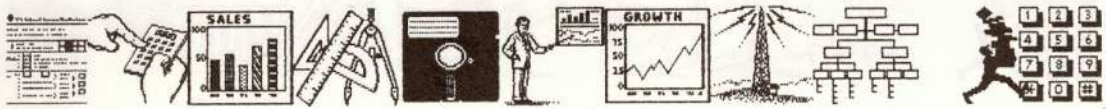
Quit: kilépés.

STATUS. Lekérdezhető a PM legfontosabb beállított paraméterei: meghajtó, rendezési szempont, hangjelzés állapota, milyen szerkesztési mód az aktív.

WRITE: A beállított paramétereket ki menti a **PM.CNF** fájlba (színek, szövegszerkesztő, applikációs programok paraméterei stb.). A PM későbbi használatok a program innen olvassa be a paramétereit, tehát amit most beállítottunk, az későbbi indításkor már alapértelmezés lesz.

APPLICATION. Amint azt már az ismertetés elején leírtuk, a **RUN** parancs kiadásával az **.EXE**, **.COM**, **.BAT** és a **.BAS** kiterjesztésű programok a **PM**-ből elindíthatók, azaz futtathatók. Milyen jó lenne, ha például a Turbo Pascalt úgy tudnánk használni, hogy a **PM**-ben ráállnánk a betöltendő fájlra, és aktivizálnánk a **Turbót**, aminek hatására a program a kijelölt fájlal betöltődne. Nos, ez a parancs ezt teszi lehetővé. Maximum nyolc ilyen alkalmazói program hívása oldható meg. Azok a programok hívhatók azonosítójuk kezdőbetűjének leütésével, amelyeket az **OPTION MENU**-jében megadtunk.

COMPOSE. Közvetlen **DOS**-parancsot adhatnak ki úgy, mintha közvetlenül az operációs rendszerben lennének. A főmenübe az **Esc**-vel térhetünk vissza.

RUN FILE DIRECTORY EDIT OPTION APPL. COMPOSE LOG XDOS

Kiterjesztés:	COPY	OPEN	DISK	DRIVE	A	DOS parancs	YES	YES
.EXE	SUBDIRECTORY	CLOSE	SAVE	VIEW	B	kiadás	NO	NO
.COM	DRIVE	SORT	UPDATE (F9)	STATUS	..		ACCOUNT	
.BAT	TYPE	MAKE	PUT	DATE/TIME	..		USER	
.BAS	RENAME	REMOVE	FILE	HELP	(MAX. 8 DB.)		QUIT	
	MOVE		PRINTER	BEEP				
	ERASE		GET	ATTRIB				
	KILL		FORMAT	BACKGROUND				
	ATTRIB		CENTER	BACKGROUND				
	ARCHIVE		LEFT	USER MODE				
	UNARCHIVE		RIGHT	NOVICE				
	PROTECT		FORMAT (F2)	EXPERT				
	DEPROTECT		BLOCK	EDIT MODE				
	NCRYPT		INSERT (F4)	FULL SCREEN				
	DECRYPT		DELETE (F3)	DATA WINDOW				
			COPY (F5)	PAUSE				
			MARK (F6)	MENU (APPLICATION)				
			JUMP	SELECT				
			BEGIN	EDIT				
			END	HELP EDIT				
			FIRST	REMOVE				
			LAST	QUIT				
			SEARCH	STATUS				
			FIND (F8)	WRITE				
			REPLACE (F7)					
			OPTION					
			UPDATE					
			TAB					
			AUTO-INDENT					
			POS					
			MARGIN					
			WRAP					
			STATUS					
			HELP (EDITOR)					
			QUIT					

- F1: MENU HELP
- F3: DRIVE/MEMORY STATUS KIJELZES
- F4: FILE DATUM/IDO KIJELZES

A PATHMINDER menürendszere

LOG. Nyilvántartáshoz szükséges parancsok, opciók kiadása, beállítása egy menün keresztül érhető el.

A LOG parancs opciói

YES. Ha ezt választjuk, akkor a program készíti nyilvántartást a PM-ből hívott programokról. Rögzíti a hívott, szerkesztett programok nevét, ki használta azt a programot és mikor. Ezeket az adatokat .LOG kiterjesztésű fájlban rögzíti. Vigyázat, ha lemezt cserélünk, és nincs a lemezen PM.LOG fájl, a program létre fog hozni egyet! Ez az opció a Log stat képernyőre is megjelenik, hogy a „System Log is currently” mellett „on” látható.

NO. Ebben az esetben nem készíti nyilvántartást a PATHMINDER. „System Log...” mellett „off” látható.

ACCOUNT. Itt a felhasználó azonosítóját adhatjuk meg, ami lehet „personal” vagy 1–9-ig terjedő szám. A log stat képernyőn a „Current Account” mellett látható a beállított azonosító.

USER. A programmal dolgozó felhasználó neve itt adható meg. Log stat képernyőre is a „Current User” mellett jelenik meg ez a név.

XDOS. Ezzel a paranccsal léphetünk ki a PM-ből, miután a „Jól meggondolta?” kérdésre „Y” választ adtunk.

A menük közötti eligazodást segítő, az ábrán látható a PATHMINDER menürendszerének felépítése.

Mindent egybevetve, a PM nagyon jól használható program, valóban igen kellemes felhasználói környezetet biztosít. Kár, hogy a 2.08-as verziót a cég nem fejlesztette tovább. Mervelemmez ellátott gépeken a PMV változatot célszerű használni, mert így nagyon kevés memóriát igényel. Hiánosságaira már a fentiekben is utaltunk. Még néhány, ami inkább a továbbfejlesztés elmaradásából adódik:

— az editor maximum 64 kb-át tud kezelni, sort kiegyenlíteni nem tud,

— a nagy felbontású képernyőket (EGA, VGA) nem tudja kezelni.

Mindezek ellenére a program megvételét és használatát feltétlenül javasoljuk.

FIGYELEM!

A PÉCÉZZÜNK rovatban megjelent cikkek szövege szövegfájlok formájában, valamint az „Ajándék” szabad szoftver 360 kb-át DS-DD lemezen, utánvéttel, önköltségi (lemezár, lemezmásolás, postázás) 300 forintot áron megrendelhető.

Cím: Koncz Edit, Budapest, Kunigunda u. 44. 1037

HARDVER

PC-vizsgáló áramkör

Egy számítógép működésképtelenségének felderítése nem egyszerű feladat. A hiba megállapítását segíti, ha megvizsgáljuk a rendszer fontosabb jeleinek állapotát. Az ábrán látható áramkör ezt a feladatot látja el, a legtöbb PC-ben nem használt 8087-es matematikai koprocesszor IC-foglalatának segítségével. Az áramkört úgy alakítottuk ki, hogy az a koprocesszor-foglalatba bedugható, csatlakoztatható legyen. Az áramkört egy megfelelő, 40 lábú IC-foglalatra építjük fel.

Természetesen az áramkör fixen is beépíthető a gépbe, így mindig láthatjuk rendszerünk állapotát.

A 8288-as buszvezérlő a processzor S0, S1, S2 státuszjeleinek a felhasználásával visszaállítja a vezérlőjeleket.

A RESET LED akkor világít, ha a processzor RESET jele aktív.

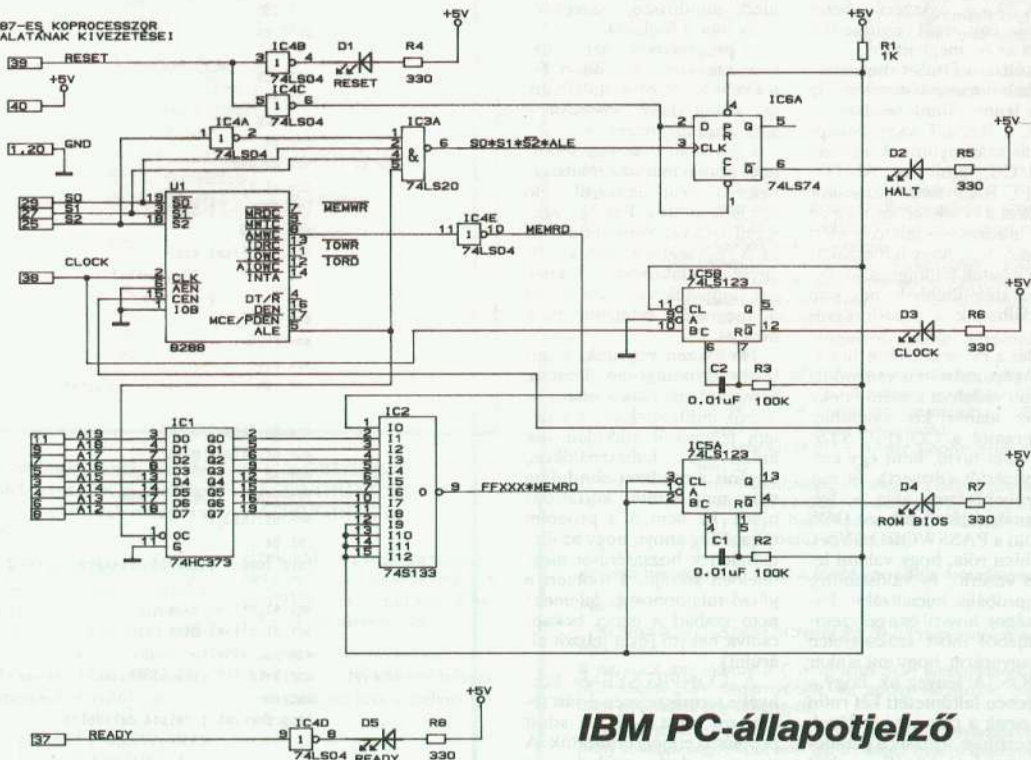
A CLOCK LED jelzi az órajel meglétét.

A READY LED jelzi a READY állapotot.

A ROM BIOS LED világít, mikor a rendszer RESET után a ROM-BIOS-ban lévő programot hajtja végre.

A HALT LED jelzi, mikor a ROM-BIOS közvetlenül a bekapcsolás után lefutó öntesztelő programja olyan súlyos hibát talál, hogy a processzort HALT állapotba vezérli.

A 8087-ES KOPROCESSZOR FOGLALATÁNAK KIVEZETÉSEI

IBM PC-állapotjelző

SZABAD SZOFTVER

Egy másik kulcs . . .

A Magazin 1989/8. számának 6. oldalán megjelent egy program, amely az illegális hozzáférést volt hivatott meggátolni egy jelszó bekérésével. A programot az AUTO-EXEC.BAT aktivizálta, ami egyben az egyetlen gondot is jelentette vele kapcsolatban: „ki lehet lőni”!

A dolog egyszerű: beteszünk egy saját rendszerlemezre az A: meghajtóba, és arról töltve a DOS-t, hozzáférhetünk a merevlemezhez. Ha nem lenne nálunk rendszerlemez, a RESET vagy bekapcsolás után nyomunk néhány Ctrl/C-t, amit az AUTO-EXEC.BAT feldolgozásakor érzékel a rendszer, és még az első utasítás — a jelszó — előtt megkérdezi, hogy félbeszakítsa-e a batch feldolgozását. Így az elvetemültebbek meg sem csodálhatják a jelszóprogramot.

Bár a PC sem „feltörhető” gép, azért itt is van módja a jobb védelem készítésének.

Az alábbi kis assembler programot a CONFIG.SYS-ből lehet hívni, mint egy eszközzvezérlőt (driver), és egy jelszóbekéréssel állja a felhasználó útját. Amikor a DOS betölti a PASSWORD.SYS-t, azt hiszi róla, hogy valami legális vezérlő, és valószínűleg megpróbálja inicializálni. Főirányos, hosszú és a cél szempontjából most szükségtelen elmagyarázni, hogy mit is akar a DOS. A lényeg az, hogy a fejlécben feltüntetett két rutin (az egyik a parancs vételenek előkészítése, a másik a parancs végrehajtása) közül az elsőt biztosan meghívja. Ennél nem

is kell több. Ide került a jelszóbekérés. A másik rutin egy sima RET utasítás. Az első futás után többször nem kerül a programra a vezérlés, mivel mi nem hivatkozunk rá.

A megoldás egyetlen hátránya, hogy programunk bent marad ballasztjának a memóriában. Ez csak azért bocsánatos, mert mindössze százegynéhány bajtot foglal el.

A programban a jelszó három karaktere egy adott értékkel XOR-olva található, így a fájl direkt olvasásával sem lehet megnézni.

Ezek után csak egy sebezhető pontja marad a rendszernek: a saját lemezről való rendszerindítás. Ezt egy egyszerű trükkel kerülhetjük ki: az A: egységbe átdugjuk a B: egység csatlakozóját. Akiknek két floppyjuk van, azoknál ez a megoldás értelemszerűen nem jó.

Ha készen vagyunk, a dobozt biztonságosan lezárva, gépünket már csak a jelszót ismerők indíthatják el. A védelem jellegéből adódóan sok múlik a felhasználókon, ugyanis a rendszer elindulása után már semmi korlátozás nincs. Ez nem is a program célja. Elég annyi, hogy az illetéktelenek hozzáférést megelőzően gátolja, a többiért a jelszó-tulajdonosok felelnek: nem szabad a gépet bekapcsolva hagyni (és a jelszót elárulni).

A CONFIG.SYS és környéke természetesen óriási téma, mi most csak az adott probléma erejéig érintettük. A program elejére szükséges, a DOS-nak szóló fejléc megfelel

```

Password$ segment 'code'
        Assume cs:Password$,ds:Password$
        equ 3 ; Jelszóhossz
        EXORMask equ 33 ; Titkosítómaszk

        dw 0ffffh ; Fejléc a DOS-nak
        dw 02000h
        dw 02000h
        dw offset Input
        dw offset Process
        db 'PASSWORD'

Input   proc far

        mov ah,3 ; Kurzorméret mentése
        mov bh,0
        int 10h
        push cx

        push cs
        pop ds
        push cs
        pop es

again:  mov ah,0eh
        mov al,07
        int 10h ; Sípolás
        mov ah,09
        mov dx,offset szov
        int 21h ; "Password:"
                ; kiírása

        mov ah,01
        mov ch,0
        mov cl,7
        int 10h ; saját kurzorméret

        mov cx,Password
        mov bx,offset pass

loop:  mov ah,07
        int 21h ; kar. input
        mov ds:[bx],al
        inc bx
        loop loop ; jelszó bekérése

        mov si,offset pass
        mov di,offset pass
        mov cx,Password
        xor byte ptr [si],EXORMask
        inc si
        loop decrypt ; jelszó dekódolás
    
```


AJÁNDÉK

SCRATCH: képernyőszerkesztő és batch programozást segítő program

Ajándék programjaink sorát megint egy jól használható programmal folytatjuk, az 1985-ben, Frank M. Ramaekers jr. által írt, eredeti nevén The Screen Image Editor and Batch Utility szoftverrel.

A program két részből áll. Az első a SCREDIT program, amelyvel egy megjeleníthető képernyőt szerkeszthetünk meg, és azt egy fájlba írhatjuk. A második a SCRATCH program, amellyel a megszerkesztett képernyőt megjelenítve, könnyen tudunk programokat a billentyűzet felhasználásával batch programból indítani.

A SCREDIT a Screen Image Editor (=képernyőszerkesztő) lehetővé teszi, hogy a képernyőn tetszőleges szöveget, menüket, segítő képernyőket, illetve karakteres grafikát megszerkesztünk az IBM teljes karakterkészletének és a képernyő-attribútumoknak a felhasználásával. A 80H-FFH tartományba eső grafikus karakterek is a billentyűzetten keresztül írhatók a képernyőre, mivel a grafikus karakterkészlethez is egy billentyűzetkiosztás tartozik, és ez átváltható (normál/grafikus).

A SCRATCH program a SCREDIT programmal megszerkesztett képernyő felhasználásával batch programból hívható, és menüszereűen kialakított batch programozást tesz lehetővé.

A parancs alakja:
SCRATCH d: útvonal fájlnev.ext /a /c /i /n /o /pnnn /q
Itt az első paraméter a megjelenítendő képet tartalmazó fájl specifikálja.

- d: — meghajtó.
- útvonal — a fájl elérési útja.
- fájlnev — a fájl neve.
- .ext — a kiterjesztés (.SCR a feltételezett).
- /a — billentyűre kérdésés (visszatérés: ERRORLEVEL=ASCII, ahol ASCII a megnyomott billentyű nagybetűs ASCII-kódja).
- /c — billentyűre kérdésés (visszatérés: ERRORLEVEL=0, ha A betűt nyomtunk, ERRORLEVEL=1, ha B betűt nyomtunk, ... ERRORLEVEL=25, ha Z betűt nyomtunk).
- /i — a 25. sorban megjelenő prompt jelsorozat megadása.
- /n — numerikus billentyűre kérdésés (visszatérés: ERRORLEVEL=0, ha 0 számot nyomtunk, ERRORLEVEL=1, ha 1 számot nyomtunk, ... ERRORLEVEL=9, ha 9-est nyomtunk).
- /o — a 25. sor színe (07 — fekete alapon fehér a feltételezett).
- /pnnn — nnn másodpercig várakozik a billentyűnyomásra.
- /q — igen/nem kérdés (visszatérés: ERRORLEVEL=0, ha y vagy Y betűt nyomtunk, ERRORLEVEL=1, ha n vagy N betűt nyomtunk).

Az első paraméteren kívül a többi sorrendje tetszőleges.

Példa:
SCRATCH C:\SDCR\SCRHELPA /P /I'Press any key to continue' /087
A parancs megjeleníti a C meghajtó SCR alkönyvtárában lévő SCRHELPA.SCR képernyőfájlt, és addig várakozik, míg meg nem nyomunk egy billentyűt.

A fent ismertetett két programon kívül a szoftverhez még néhány további segítséget adó fájl és angol nyelvű dokumentáció is tartozik.

```

mov si,offset pasw
mov cx,Passwlen

repe cwpsb ; összehasonlítás
jne again ; ha nem jó, újra

pop cx ; Kurzornéret visszállítása
mov ah,1
int 10h

mov dx,offset wond
mov ah,9
int 21h ; "Accepted"
; kiírása

ret

; A betuk EXORMaskkal EXOR-olva
; Ide írhatjuk be a saját jelszavunk
; betűit

pasw: db 'D' xor EXORMask
      db 'R' xor EXORMask
      db 'X' xor EXORMask

pass: db '000' ; puffer a bekérendő jelszónak
szov: db 13,'Password:$'
wond: db 13,'Accepted ','13,10,10,'$

Input endp

Process proc far
ret
Process endp
PasswordS ends
end
  
```

a követelményeknek, részletesebb leírása a DOS-szal foglalkozó szakirodalomban található.

C> EXE2BIN
PASSWORD.EXE
PASSWORD.SYS

Ezek után a program üzembe helyezése a következő.
A CONFIG.SYS fájlban elhelyezzük az alábbi sort:

device=password.sys
Az újabb rendszertöltéskor már szükség lesz a helyes jelszóra.

C> MASM PASSWORD;
C> LINK PASSWORD;

Szinnyei Gerzson

A versenyképesség építőkövei

Sokan kérdőjelezték meg a gombamód elszaporodott kisvállalkozások között a hagyományos, nagy számítástechnikai szervezetek helyét és szerepét. Sokan már-már temetni kezdték a „nagyokat”, mondván, rugalmatlan struktúrájuknál fogva képtelenek alkalmazkodni a megváltozott piaci viszonyokhoz, a gyorsabban reagálni tudó „kicsik” egyre újabb és újabb területeket halásznak el előlük. A Kereskedelmi Szervezési Intézetet többnyire még mindig úgy tartják számon, mint egy nagyszámítógépes bérmunkairodát, ahová viszik meg ahonnan hozzák a bizonylatokat, leporollókötegeket. Pedig a valóság ma már egészen más: akárhol forduljon is meg az ember a főváros kereskedelmileg exponált vállalatainál, lépten-nyomon találkozhat a KERSZI helyszíni szolgáltatásaival. Arról már nem is beszélve, hogy a „nagy” KERSZI számos leányvállalatot és korlátolt felelősségű társaságot is magáénak tudhat, általuk ötvözve a kétféle struktúrából fakadó előnyöket.

A Kereskedelmi Szervezési Intézet két évtizedes múltira tekinthet vissza a számítástechnikai szakmában, ez a rutin teszi lehetővé, hogy eredményesen dolgozza ki és üzemeltesse azokat a számítástechnikai és alkalmazási célrendszereket, amelyeket a kereskedelmi, a vendéglátóipari és idegenforgalmi szervezési tevékenységek igényelnek.

A referenciák azt igazolják, hogy az Intézet az igények felmérésétől a megvalósításig a lehetséges optimális megoldást kínálja: segítséget nyújt a rentabilitási számításokhoz, az áruforgalom megszervezéséhez, a szállodai helyfoglalási rendszerek kialakításához, valamint a raktárirányítás, a készletgazdálkodás, az áruszállítás, a kereskedelmi értékesítés, a korszerű vonalkód-alkalmazás megszervezéséhez. Foglalkozik az Intézet a lokális és táv-adatfeldolgozási — TAF — rendszerek fejlesztésével és telepítésével is.

A KERSZI „leányai”

Az elmúlt időszakban nagyfokú profilbővítést és egyidejűleg profilisztát is végrehajtottak a KERSZI-nél. Azokat a tevékenységeket, amelyek nem alapvetően meghatározóak az Intézet gazdálkodását és szakmai profilját, perspektíváját illetően, leányvállalati, illetve kft.-formában

végzik. A három leányvállalat közül a KERCOMP kifejezetten irodatechnikára szakosodott. Tevékenységi körébe tartozik a vállalati átvilágítások elkészítése, új vállalkozó szervezetek menedzselése, rendszer- és ügyvitelszervezés, valamint az IBM-kompatibilis irodai rendszerek és ezek hálózatainak alkalmazása.

Merőben eltér a KERCOMP-étől egy másik leányvállalat, a NOVORG profilja, amely már nem kifejezetten és kizárólag számítástechnikai természetű vállalkozás. Vállalatszervezési kérdésekkel, illetve egyre inkább a decentralizálódó piaci igényekhez jobban igazodó kiadványok készítésével foglalkozik. Ez a tevékenység már kinőtte a kereskedelem mint ágazatnak a kereteit, és ágazatközi szintűvé vált. Annak idején például az adórendszer bevezetésénél a NOVORG jelentette meg azt az adótanácsadó naplót, amely lakossági forgalomba is került.

A harmadik leányvállalatnak — amely egy matematikai laborból nőtt ki — aztán már végképp alig van köze a számítástechnikához. A HUNGAROVIDEÓ — mert erről van szó — a kezdet kezdetén még abból indult ki, hogy nemcsak számítástechnikával és adatfeldolgozással áll a kereskedelmi vállalatok rendelkezésére, hanem reklámfilmek elkészítését is vállalja partnerei megrendelésére. Ez az üzlet olyan jól bejött, hogy 1988-ban már 80 millió forintot realizált a leányvállalat, s tevékenységi köre is egyre inkább áttevődött a lakossági szférába. Teljesen önállóan, önálló külkereskedelmi joggal végi nyugati játékkfilmek szinkronizálását és forgalmazását, természetesen nem a „fekete video” leple alatt, hanem annak a körnek a tagjaként, amely állami engedéllyel, licenccel lényegében meghonosította Magyarországon a videózást.

A te(De)hetetlen (?) anya

Az egyetlen terület, amely még ma is hiányzik az anyavállalat tevékenységéből, a hardvergyártás, ezt az utóbbi két-három évben hardverkereskedelemmel igyekezett ellensúlyozni a KERSZI. Annak ide-

jén elindították a Commodore 610-es programot — erről a Mikroszámítógép Magazin is hírt adott —, amely egy kétlépcsős program volt, illetve lett volna. Az első lépcsőben még nem is volt semmi gond: egy viszonylag rugalmas külkereskedelmi és ellenőrzési rendszer mellett sikerült gyorsan nyélbe ütni az üzletet. De sajnos a második lépcső a külkereskedelmi engedélyezés elhúzódsága miatt csak nagyon későn léphetett életbe. Éppen belecsúszott abba az időbe, amikor egyéb csatornákból — főleg magánimportból — megjelentek Magyarországon az IBM (-kompatibilis) PC-k, és elárastották a piacot. Uralkodó szerepük — mint köztudott — azóta is töretlen, így a 610-es projekt kudarcra ítéltetett.

Kereskedő, a piac minden rezdülését figyelemmel kísérő cég lévén természetesen a KERSZI sem vonta ki magát a PC-k forgalmazásából. Idén az Intézet is egy jelentősebb vállalkozásba kezdett, amelynek keretében viszonylag homogén — és ez nagy szó Magyarországon — PC-számítógépmányt hoztak az országba, és ezt forgalmazzák. A forgalmazás a KERSZI esetében nemcsak a gépeket jelenti, hanem a kapcsolódó szoftvert, szervizt és a garanciát is. Ugyanakkor — és ez nem mond ellent a piac eme szektora igényeinek — azt is világosan látják az Intézetnél, hogy a vállalati igények kielégítése PC-kkel és PC-hálózatokkal már egyre kevésbé oldható meg.

Arccal a mini felé

Ezért is fordult figyelmük egyre inkább a miniszámítógépes vonal felé. A Központi Fizikai Kutatóintézetrel egy olyan együttműködési megállapodást kötöttek, amelyben a KFKI a kereskedelmi vállalati szférában egyfajta dealeri funkcióra jogosítja fel a KERSZI-t. Ez az értékesítésnél megfelelő kedvezményekkel is jár. Három ilyen rendszert terített a KERSZI az elmúlt egy évben, amelyek természetszerűleg nagyon komoly szoftverrendszer üzembe állítását is jelentik. A MERKUR-nál — ahol a vevő-, illetve személygépkocsi-nyilván tartást, valamint a garanciálisalkatrész-felhasználás rendszereit működtetik a mini-

számítógépeken — nem is annyira a feladat bonyolultsága, mint a tételes nagysága indokolta ezt a kategóriát. Itt elsősorban a rendkívül rövid visszakeresési időknél jönnek ki a rendszer előnyei.

A Duna Fűszért monori raktárházának számítógépes rendszere viszont — amely szintén KFKI-minigépen alapul — már egyértelműen nemcsak a tételeszámokban, hanem bonyolultságában és a funkciók összetettségében is komoly dolog. És ugyancsak nagyon komoly a tatabányai Centrum Áruháznál üzemelő, üzembe helyezésre kerülő, illetve fejlesztés alatt álló áruházi rendszer. Itt a VAX-alapú — TPA 520-as — rendszerhez Hugin Sweda pénztárgépek — mégpedig Master Slave üzemben működő pénztárgépek — csatlakozását kell, illetve kellett megoldani.

Ugyancsak ebben az évben állította üzembe a KERSZI az ÁPISZ Béke téri — Rodin — áruháznak számítógépes rendszerét. Novell hálózaton zajlik a viszonteladók kiszolgálása, készletfigyeléssel, készletgazdálkodással. A rendszernek köszönhetően mind az áru-, mind pedig a pénzmozgások felgyorsult az áruházbán.

A DOMUS áruház rekonstrukciójakor az információs rendszernek a rekonstrukciójára is sor került. Ennek keretében egy TPA 420-as — dupla processzoros — rendszerrel oldották meg az áruház belső adminisztrációját, és a DOMUS Sipos Dénes utcai raktárának a táv-adatfeldolgozási vonalon történő összekötését. Ehhez a rendszerhez is csatlakozik IBM PC-n keresztül egy Hugin Sweda-alapú Master Slave rendszer. Itt is, akárcsak Tatabányán egy vonalkódos értékesítési rendszerrel való szűz, de míg Tatabányán még csak fejlesztés alatt van, a DOMUS-ban már üzemel is.

Vass Nándor, a KERSZI igazgatója elmondta, szeretnének, ha az Intézet neve mellől végképp eltűnne a „nagyszámítógépes bérmunkairoda” megjelölés; céljuk, hogy a KERSZI-t végre annak értékeljék, ami: teljes körű szolgáltatást nyújtó szoftverháznak. Ezt az is alátámasztja, hogy ahová a KERSZI szakemberei rendszerekkel mennek, ott üzemvitelt, üzemszervezést is vállalnak. Mindezt többféle variációban, formában.

Például a MOBIL Nagykereskedelmi Vállalatnál, a törökbalinti raktárban egy SZM 1420-as rendszerrel és IBM PC-kkel

felépült hálózatot üzemeltetnek, két műszakban, mint az Intézet számítóközpontját, ugyanakkor a Belkereskedelmi Szállítási Vállalatnál a megrendelő számítástechnikai apparátusával együtt alakítottak korlátolt felelősségű társaságot, és így dolgoznak.

A megrendelők visszajelzése egyértelműen pozitív, ez főleg annak köszönhető, hogy nemcsak a gépet ajánlják, nemcsak a szoftvert szállítják, hanem a rendszer folyamatos üzemeltetését is vállalják. Ebben természetesen benne van a kockázat is, ha például egy winchester meghibásodik, a KERSZI-nek kötelessége azt haladéktalanul kicserélni.

Kötelező Forintot Termelni

A KESCH Kft.-t egy osztrák magáncéggel együtt alapította a KERSZI, ez alapvetően korszerű és professzionális perifériák kereskedelmével és rendszerbe illesztésével foglalkozik. E kft. révén az országban elsőként a KERSZI-ben üzemel az az ION sornymotató, amely rendkívül jó minőségben és normál papírra készíti el a grafikus vagy alfanumerikus nyomtatványokat. A tetszőleges karakterkészlet révén mód nyílik akár kínai, japán vagy cirill karakterek megjelenítésére is. Nem véletlen, hogy a külkereskedelmi vállalatok, illetve az olyan cégek, ahol a nyomtatvány minősége, esztétikai megjelenése is fontos, egyre nagyobb számban keresik meg a KERSZI-t. A nyomtató alkalmas nagygépes adatok megjelenítésére és Novell hálózaton születtett anyagok nyomtatására is, illesztését az R 46-os géphez a KERSZI szakemberei oldották meg.

A másik vegyes vállalatnál — a Logistix Hungarynél — a Logistix cég svájci képviselete és a Hugin Sweda Austria a két külföldi partner. Ez a vegyes vállalat az OSZIR keretében beszállított System/36-os bázison telepített Logistix szállodai front-office rendszer installálására, betanítására és folyamatos felügyeletére alakult. Ez egy szoftverrendszer ugyan, de 15 helyen jelent a helyzet jelenlegi állásában installációt. Ami azt jelenti, hogy 15 HungarHotels-szállodában, illetve a Rege Szállóban kell biztosítania a vegyes vállalatnak a folyamatos működést.

A feladat jellege, nagysága olyan kvalitású — és bérigényű — szakemberek alkalmazását igényelte, amelyet a jelenlegi szabályozórendszer mellett a KERSZI hagyományos vállalati struktúrában nem tudott volna megoldani. Ezért is született meg ez a vegyes vállalat, s így lát garanciát a nyugati fél is arra, hogy a rendszer folyamatos üzemeltetésének feladatait el lehessen látni.

A Svájcban elkészült szoftverrendszernek a System/36-ra történő installálása egyidejűleg több feladatot is jelentett. Meg kellett tervezni az elhelyezést, a kábelezt, életre kellett kelteni magát a System/36-ost, majd adaptálni kellett a szállodai rendszert a magyar viszonyokra. Ezt követte még az adaptált rendszer betanítása és az esetleges — főként a rendszer nem-ismeretéből származó — hibák elhárítása.

Szerepel a tervek között a Logistix back-office rendszernek az elkészítése is.

Ez a KERSZI tehát már nem ugyanaz a KERSZI... Jelzi ugyanakkor, hogy a nagyvállalati létnek is megvannak a maga előnyei, az az eset, amely egy újabb vegyes vállalat alapításához kapcsolódik. Előrehaladott tárgyalásokat folytat a KERSZI a Philips Datasystem ausztriai céggel. A tervezett vegyes vállalat a Philips Datasystem meghatározott termékeire kereskedelmi képviseleti jogot kap, mindazokkal a garanciákkal, amelyek a dealeri funkciókra vonatkozó jogszabályok értelmében megilletik a vállalkozót. De a Philips Datasystem csak úgy volt hajlandó aláírni a megállapodást — tekintettel arra, hogy a KESCH Kft. az egyik partner —, ha a KERSZI mint anyavállalat ellenjegyzi azt. Tehát igaz, hogy a kisvállalkozások korát éljük, de azért nagyon fontos — főként nemzetközi piacban gondolkodva — egészséges egyensúlyt tartani a vállalkozásokban. A maga módján erre — is — törekszik a Kereskedelmi Szervezési Intézet.

B Ö R Z E

TUTTI

ELECTROCOOP

KISSZÖVETKEZET

- Eredeti számítógépek
- Kompatibilis XT/AT, 386 konfigurációk
- Szünetmentes tápegységek
- Egyedi megrendelésfelvétel

Cím: Bp., Üllői út 81. 1091
 Tel.: 334-354
 Telex: 22-7230
 Telefax: 149-869

ES

„ENET”

Lokális hálózat

Ára gépenként
19 900 Ft+ÁFA

„SZÁK”

Számlakészítés —

ÁFA-nyilvántartás —

Könyvelés

Bérfeldolgozást is vállalunk.

EcoSoft Kiszövetkezet

Telefon: 181-2460

ASY

ELEKTRONIKA

A legújabb ajánlatunkból:

- ASY-16 SZUPERMIKRO számítógépek (12 terminál, UNIX operációs rendszer)
 - IBM PC/XT-AT-kompatibilis számítógépek
 - megrendelő által definiált betűkészlettel rendelkező billentyűzetek
 - elektronikai elemek (integrált áramkörök, ellenállások, tranzisztorok)
 - monitordobozok, műszerházak
 - szoftvertermékek és fejlesztések
- KERESKEDELMI IRODA:
1061 BUDAPEST
LISZT FERENC TÉR 10.
TEL.: 415-166, TELEX: 22-4378

procontrol

IRÁNYÍTÁSTECHNIKA
KISSZÖVETKEZET

MÁRKABOLT, BEMUTATÓTEREM

62/21-165, 28 985

Szeged, Kazinczy u. 8. Tel.: 12-259

Telex: 82-726

386 AT 25 MHz toronygép	299 000 Ft-tól
286 AT 16 MHz TURBO AT gép	98 000 Ft-tól
— 86 XT 12 MHz	
TURBO XT gép	69 000 Ft-tól
LAPTOP hordozható	
LCD XT gép + modem + akku	149 000 Ft
12" zöld monochrom monitor TUV M31	4 900 Ft
5 1/4" DS DD Floppy lemez	79 Ft

és még 2000 árucikkről árjegyzék, azonnali kiszolgálás.

BROTHER AX 15 típusú,
margarétafejes,
elektronikus írógép

Megvásárolható:
Budapest VI.,
Népköztársaság útja 2.
Tel.: 531-231

1146 Bp.,
AJTÓSI DÜRER SOR 10.

Levél cím:

1393 Pf.: 319.

Telefon: 421-974

Telex: 22-6544

SZAKÜZLETEK:

1. Bp. VI., Szinyei Merse u. 1.
Tel.: 127-628. Tx.: 22-6684
2. 9022 Győr, Lukács S. u. 18.
Tel.: 96-14880. Tx.: 02-4679
3. 3100 Salgótarján, Ady Endre u. 1.
Tel.: 32-10971. Tx.: 22-9380

Új szolgáltatásokkal, új helyen várja kedves ügyfeleit az

ISKOLASZÁMÍTÓGÉP SZERVIZ

IBM és Commodore számítógépek javítása
közületek és magánszemélyek részére

Éves átalánydíjas szerződések rendkívül kedvező feltételekkel.

Egyéb szolgáltatások:

- C16 bővítése 64 kb-igra,
- magyar ékezetes karakterkészlet beépítése
- játékprogramok eladása és vétele
- Tectronix oszcilloszkóp előnyös áron

A javítás ideje alatt szükség szerint cseregépet biztosítunk.

Címünk: 1088 Budapest, Rákóczi út 25. Tel.: 138-1121

Az Amiga programozása assembly nyelven I.

Az Amiga személyi számítógép különleges, nagy teljesítőképességű számítógép, szuper grafikával, hanggal és többfeladatos lehetőségekkel. Hardverét a Motorola cég MC68000-es mikroprocesszora köré építették fel, speciálisan erre a célra kifejlesztett VLSI áramkörök felhasználásával. Ezek az integrált áramkörök — a szakirodalom a „custom chips” névvel illeti őket — hozzájárulnak a grafika és hang, amely az Amigát oly sok számítógép-kedvelő számára teszi csábítóvá. Az Amiga rendszerszoftvere a 256 kb-át nagyságú ún. Kickstart ROM-ban található meg. Az 1.2-es verziójú Kickstart ROM-ban ebből 192 bájtnyi az effektív programterület. Az 1.3-as verzióban a programterület már jóval hosszabb lett.

Azoknak az Amiga-tulajdonosoknak, akik csak játék céljából vásárolták meg ezt a gépet, vagy akinek a felhasználói programok jelentik az Amiga alkalmazásának csúcspontját, fogalmuk sem lehet arról, milyen élvezet egy ilyen logikusan felépített rendszer assemblyben vagy C nyelven programozni. A C64 ROM-programjához képest ennek a gépnek a rendszerszoftvere merőben más szemlélettel érthető meg. Ez részben abból adódik, hogy az Amiga operációs rendszerét a feladat komplexitása miatt az assemblynél magasabb szintű nyelven — C-ben — írták meg. Ahhoz tehát, hogy mindazt kihasználhassuk, amire e számítógép képes, az MC68000-es mikroprocesszor assembly programozását vagy legalább a C nyelvet alapfokon ismernünk kell. E sorozat következő részeiben azonban nem programnyelveket szeretnénk tanítani — ezt megteszik helyettünk az ide vonatkozó és hazánkban is beszerezhető szakkönyvek. Céltudatosan olyan információkat kívánunk közkinccsé tenni, amelyek speciálisan az Amiga programozását segítik az alacsony szintű nyelveken: assemblyben és C-ben.

Miért csak az assembly nyelvet említjük cikkünk címében? Mert ez a programozás által használt legalacsonyabb szintű nyelv, éppen ezért ez igényli a környezet legmélyrehatóbb ismeretét. Ha tehát az assembly programozáshoz szükséges

tudnivalókat (funkcióhívásokat, bizonyos fontosabb adatstruktúrákat stb.) adjuk közre, akkor ezek a C nyelvű programozó munkáját is ugyanúgy segítik. Itt szeretném hangsúlyozni, hogy a C és az assembly ezen a számítógépen szorosan összekapcsolódik. Egy assembly leírásból mindent megtudhat az, aki a C-t ismeri és fordítva: a C esetében használt include-fájlokból szinte minden lényegeset kihámoz az, aki ért az assemblyhez.

Az assembly lesz a középpontban, tehát elkerülhetetlen, hogy megismerkedjünk egy assemblerrel. Erre a célra a KU-MAC Computers K-SEKA nevű assembler-t tartom a legalkalmasabbnak. A K-SEKA egyáltalán nem mondható luxus követelményeket kielégítő fordítónak, mégis megbízhatósága, nagy sebessége (kb. 25 000 sor/percenként), könnyű kezelhetősége miatt a legmegfelelőbb az első lépések megtételéhez, és a majdan ismeretelésre kerülő példaprogramok működését is ezen garantálom. Az alábbiakban ennek az assemblernek a tömör ismertetését olvashatják.

A K-SEKA assembler parancs-készlete

A szögletes zárójel az azt jelenti, hogy a paraméter megadása nem kötelező.

! Kilépés az assemblerből. Azonban mielőtt kilépne, a következő kérdést teszi fel nekünk: „Exit to System, Sure?” („Valóban ki akar lépni a rendszerbe?”)

? kifejezés

Kiszámítja a kifejezés értékét.

@ paraméterek

A gépi kódú program futtatásakor az itt megadott paraméterek úgy funkcionálnak, mintha programunkat CLI-ben futtatnánk, és ezeket a paramétereket írtuk volna be a parancssorba.

A [kezdőcím]

Jelentése: „Assemble”. Fordítás assembly nyelvről gépi kódra. Ha nem adunk meg kezdőcímet, akkor az előzőleg megszerkesztett programot fordítja le, egyébként pedig a kezdőcímtől

elindulva, lépésenként adhatjuk be az assembly utasításokat. Ha a megszerkesztett forrásprogramot fordítjuk, és nem használtuk a LOAD pszeudo-utasítást, akkor a PC-be automatikusan betölti a tárgy kód (a lefordított, gépi kódú program) kezdőcímét.

B

Jelentése: „Bottom of buffer”. A szöveg végére állítja a kurzort.

C

Jelentése: „Copy memory”. Tetszőleges memóriatarományt átmásol. A memóriataromány paramétereit párbeszédessé módon kell megadni. (BEGIN = a forrás-memóriablokk kezdőcíme. END = a forrás-memóriablokk vége. DEST = a cél-memóriablokk kezdőcíme).

D [szám]

Jelentése: „Down”. A megadott számu soral lefelé lépteti a kurzort. Az alapértelmezés 1 sor.

E [sorszám]

Jelentése: „Edit line”. Szerkesztés céljából lehívja az aktuális vagy az itt megadott számú sort. Kilépés az ESC billentyűvel.

F

Jelentése: „Fill memory”. Az általunk megadott bájtjal feltölti a kijelölt memóriatarományt. A memóriataromány adatait párbeszédessé formában kell megadni. (BEGIN = a memóriataromány kezdőcíme. END = a memóriataromány vége. DATA = a feltöltésre használt bájt.)

G [cím]

Jelentése: „Go to address”. A PC által mutatott címről vagy egy tetszőleges helyről elindítja a gépi kódú programot. A „BREAKPT >” promptjelnél töréspontokat állíthatunk be. Ha az általunk beállított töréspontok valamelyikéhez érkezik a program, akkor annak futása megszakad, és visszakapja a vezérlést az assembler. Az indítás JMP utasítással történik, ezért hibátlan visszatérést úgy hozhatunk létre a legkönnyebben, ha a visszatérés helyére egy ILLEGAL utasítást írunk.

H

Jelentése: „How big?” Ez a parancs az assembler puffereinek méretét írta ki a képernyőre. Az assembler az alábbi pufferek kezdőcímét, végét és hosszát jeleníti meg:

Work munkaterület

Link a linker bemeneti puffere

Src a forrásprogram (szöveg)

RelC a program relokációs táblája

RelD az adatok relokációs táblája

Code a kimeneti tárgy kód kódszám

Data a tárgy kód adatszám

I [sorszám]

Jelentése: „Insert line(s)”. A kursorornál vagy egy tetszőleges helynél szúrhatunk be sorokat a forrásprogramba. Kilépés az ESC billentyűvel.

J [cím]

Jelentése: „Jump to address”. Ugrás az általunk definiált vagy a PC által meghatározott címre töréspontok elhelyezése nélkül. Az ugrás JSR utasítással valósul meg, ezért programunkat egy RTS-nek kell lezárnia.

KS

Jelentése: „Kill Source”. Törli a forrásprogramot, de előtte visszakérdez: „Sure?” („Valóban?”)

KL

Jelentése: „Kill Link”. Törli a linker bemeneti puffereinek tartalmát, de előtte meg a biztonság kedvéért visszakérdez.

KF

Jelentése: „Kill File”. Törli a megadott fájlt, de előtte ez is megerősítést kér.

L [szöveg]

Jelentése: „Locate text cursor”. Az aktuális kurzorpozícióznál kezdve, a fájl vége felé haladva megkeresi a beadott szöveg első előfordulását, és ide állítja a kurzort. Ha nem adunk meg semmilyen szöveget, akkor az előző L parancsnál megadott szöveget keresi.

M [cím]

Jelentése: „Modify memory”. A memóriatartalom bájtönkénti módosítására nyújt lehetőséget. A RETURN billentyű lenyomásával átléphetjük az aktuális bájt, az ESC billentyűvel pedig kilépünk ebből a funkcióból.

N [cím]

Jelentése: „Disassemble”. A beadott vagy az aktuális címtől kezdve assembly nyelvre fordítja vissza a gépi kódot.

O

Jelentése: „Old source text”. Ha a KS (Kill Source) parancs után meggondoltuk magunkat, és vissza szeretnénk

nyerni a törölt forrásprogramot, akkor ezt az O parancsral megehetjük. Ha a KS után akár csak egyszer átléptünk szerkesztési módba, többé már nem hozhatjuk vissza az elveszített programot!

P [szám]

Jelentése: „Print source text”. Az aktuális sortól kezdve kilistázza az itt megadott hosszúságú programrészletet. RETURN helyett a CTRL+P billentyűkombinációt használva, a nyomtatóra kerül a lista.

Q [cím]

Jelentése: „Memory and ASCII dump”. Memóriatartalom megjelenítése numerikus és karakteres formában, tetszőleges címtől kezdve.

R

Jelentése: „Read source text”. Forrásprogramot olvas be a lemezről. A fájlt „S” kiterjesztéssel keresi. (Lásd még: W parancs)

RI

Jelentése: „Read Immediate”. Egy fájlban tárolt memóriatartományt visszatölt a kívánt helyre. (BEGIN = a memóriatartomány kezdőcíme. END = a memóriatartomány vége.) (Lásd még: WI parancs)

RL

Jelentése: „Read Link”. Összeszerkesztésre alkalmas programmodult tölt be a linker pufferebe, de előtte meg a biztonság kedvéért visszakérdez: „Sure?” („Valóban?”) (Lásd még: WL parancs)

RO

Jelentése: „Read Object”. Tárgykódot (futtatható gépi kódú programot) tölt be a memóriába. (Lásd még: WO parancs)

S

Jelentése: „Single step”. A program lépésenkénti végrehajtása a PC által mutatott helyen.

T [sorszám]

Jelentése: „Target to line”. A megadott számú sorra állítja a kurzort. Ha nem adunk meg sorszámot, akkor a kurzor az első sorba kerül.

U [szám]

Jelentése: „Up”. Tetszőleges számú sorral felfelé lépteti a kurzort. Az alapértelmezés 1 sor.

V [útvonal]

Jelentése: „View disk”. Kilistázza az útvonalon található fájljokat.

W

Jelentése: „Write source text”. Elmenti a puffereben lévő forrásprogramot. Az általunk megadott fájlnev „S” kiterjesztést kap a lemezen. (Lásd még: R parancs)

WI

Jelentése: „Write Immediate”. Tetszőleges memóriatartomány mentése. (BEGIN = a memóriatartomány kezdőcíme. END = a memóriatartomány vége.) (Lásd még: RI parancs)

WL

Jelentése: „Write Link”. Összeszerkesztésre alkalmas programmodult ment el. A fájl nevéhez automatikusan hozzáadja a „LNK” kiterjesztést. Ez a parancs csak akkor használható, ha a fordításnál (A parancs) L opciót adtunk meg! (Lásd még: RL parancs)

WO

Jelentése: „Write Object”. A lefordított, tehát gépi kódú programot menti el. A fájlnev nem kap semmilyen kiterjesztést. (Lásd még: RO parancs)

X [regiszter]

Jelentése: „eXamine registers”. Az X parancs önmagában az MC68000-es regiszterek megjelenítésére szolgál. Ha az X után valamelyik regiszter nevét írjuk be, akkor annak tartalmát módosíthatjuk.

Z [szám]

Jelentése: „Zap (delete lines)”. Az aktuális kurzorpozíciótól kezdve az általunk megadott számú sort törli. Az alapértelmezés 1 sor.

Direkt módon megvalósítható szövegszerkesztő funkciók

ESC

Parancs üzemmódot vagy szerkesztési üzemmódot állít be.

CTRL + B

Megjelöli a másolandó blokk kezdetét.

CTRL + C

A blokk kezdete és az aktuális kurzorpozíció közé eső szövegrészt kivágja a szövegből, és tárolja az átmeneti tárbán.

CTRL + H

A kurzortól balra egy karaktert töröl.

CTRL + I

Egy tabulátorpozícióval jobbra viszi a kurzort.

CTRL + M

Hatása megegyezik a RETURN billentyűével.

CTRL + O

Új sort szúr be a szövegbe.

CTRL + P

A CTRL + C billentyűkombinációval kivágott szövegrészt beszúrja a kurzor helyénél. FIGYELEM! A CTRL + P-nak van egy másik felhasználása is. Ha a ki-

adandó parancs kiviteli eszközével a nyomtatót szeretnénk használni, akkor a sort nem a RETURN billentyű lenyomásával, hanem a CTRL + P billentyű-kombinációval kell beadnunk.

Az „A” (assemble) parancsnál megadható fordítási opciók

H

Egy lap kiírása után megáll, és egy tetszőleges billentyű megnyomásáig várakozik.

L

Összeszerkesztésre (linking) alkalmas kódot generál. Ez után az opció után használhatóvá válik a WL (Write Link) parancs.

O

Optimalizálja a „branch” utasításokat.

P

A nyomtatóra viszi ki a kód és a szimbólumok listáját.

V

A képernyőre listázza a kódot és a szimbólumtáblát.

A forrásprogramban használható pszeudo-operátorok

Emlékeztetőül: a pszeudo-operátorok olyan, a forrásprogramban elhelyezendő utasítások, amelyek nem tartoznak a processzor utasításkészletébe, csupán a fordító működését befolyásolják.

megjegyzések

A pontosvesszőtől a sor végéig terjedő részt figyelmen kívül hagyja a fordító.

ALIGN x

A tárgykód ez után következő részét $x=2$ esetén szóhatárra, $x=4$ esetén dupla szóhatárra igazítja. (Használhatunk más számokat is, de ez utóbbiakra van szükség a leggyakrabban.)

BLK.L x,y

BLK.W x,y

BLK.B x,y

„x” elemű memóriablokkot foglal le, amelyet az „y” kezdőértékkel tölt fel. Az elemek mérete „L” esetén négy bajt (Long word), „W” esetén két bajt (Word), „B” esetén egy bajt (Byte).

CODE

Relatív fordítási üzemmódba kapcsol át.

DATA

Az adatszégmens kezdetét jelzi. (Az utána álló programrész nem hoz létre tárgykódot.)

DC.L x1,x2,x3,...

DC.W x1,x2,x3,...

DC.B x1,x2,x3,...

„L” esetén duplaszavakat, „W” esetén

szavakat, „B” esetén bajtokat foglal le a memóriában. „x1” és társai a lefoglalt egységek kezdőértékei, a felsorolt kezdőértékek száma tudatja az assemblerrel, hogy hány elem számára kell helyet foglalni.

END

A forrásprogram végét jelző kulcsszó.

EVEN

A tárgykód ez után következő részét páros memóriacímen kezdi az assembler. (Lásd még: ODD)

EQU vagy =

Szimbólumdefiniálást végző, egymással egyenértékű pszeudo-utasítások. A Maximum: EQU \$20 teljesen azonos hatású a Maximum = \$20 utasítással, mivel mindkettő a hexadecimális 20-as értéket rendeli hozzá a „Maximum” szimbólumhoz.

GLOBL szimbólum1, szimbólum2

Ha a teljes programot — például annak nagy terjedelme miatt — modulokból állítjuk össze (linking), akkor ezzel az utasítással a felsorolt szimbólumokat láthatóvá tehetjük minden modul számára. Ezt a pszeudo-utasítást mindig annak a fájlban az elején kell elhelyezni, amelyben a szimbólumokat definiáljuk.

IF kifejezés

assembly program

ELSE

assembly program

ENDIF

Az IF kulcsszó után álló logikai kifejezést az assembler a fordításkor kiértékeli. Ha a kifejezés igaz, akkor az IF után következő, ha nem, akkor az ELSE után következő programrészletet fordítja be a tárgykódba.

ILLEGAL

Egy 68000-es utasításkészletébe nem tartozó „utasításkódot” fordít be a programba. Végrehajtása a \$4 számú kizárást (exception, Guru Meditation stb.) hozza létre.

LINE_A x

A 68000-esen nem implementált utasítást hoz létre, amely a \$A számú kizárást (exception) eredményezi. Például a „LINE_A \$FFF” utasításnak a \$AFFF felel meg.

LINE_F x

A 68000-esen nem implementált utasítást jelenti, amely a \$B számú kizárást (exception) hozza létre. Például a „LINE_F \$123” utasításhoz a \$F123 kód tartozik.

LIST

Engedélyezi a listázást fordítás közben. A LIST után az alábbi betűk állhatnak: c: makróhívások listázása d: makródefiniációs listázása e: a makrókról is fordítási listát készít. (Lásd még: NLIST)

LOAD kezdőcím

A tárgykód kezdőcímét adja meg a fordításhoz. Csak akkor használható, ha ORG-gal megadjuk a címkék kezdőcímét is.

név: MACRO assembly program

ENDM

Makró definiálása. A „név” a makró neve. A MACRO sorától az ENDM soráig leírt sorok alkotják a makró törzsét. A makró meghívása során (ez nevének leírásával történik) a fordító bemásolja a kódba a makró törzsét. Legyen például egy makró, amely két számot összead:

Sum: MACRO

move.l ?1,d0

add.l ?2,d0

ENDM

Ezt a makró-t a következőképpen hívjuk meg:

Sum: # \$20, # \$50

A makró a „?1” szimbólumba átveszi a # \$20 számot, a „?2”-be pedig a # \$50-t. A kérdőjel után álló szám azt mondja meg, hogy a makró hívásakor átadott paraméterek közül hányadikról van szó. Különleges szerepe van a makrókban használható „?0” szimbólumnak (változóknak). Ez „001”-ről indul, és minden makróhívás során eggyel nő az értéke.

NLIST

Tiltja a listázást fordítás alatt. (Lásd még: LIST)

ODD

A tárgykódot páratlan memóriacímen folytatja az assembler. (Lásd még: EVEN)

ORG kezdőcím

A címkék kezdőcímét adja meg a fordításhoz. (Lásd még: LOAD)

PAGE

A fordítási listázásnál lapozást eredményez.

INIT adat1, adat2,...

A nyomtatott inicializáló adatsorozat megadása.

PLEN=hossz

A nyomtatott lapok hosszának megadása.

PWID=szélesség

A nyomtatott lapok szélességének definiálása.

A forrásprogramban használható a

1. lista

```

ExecBase:          equ      4
OpenLibrary:      equ      -#228
CloseLibrary:     equ      -#19e
SetRGB4:          equ      -#120

start:            move.l    ExecBase,a6      ;az EXEC báziscíme
                  move.l    #0,d0           ;0-ás verziószám
                  lea    GfxName,a1         ;pointer a könyvtárnévre
                  jsr    OpenLibrary(a6)    ;a GRAPHICS megnyitása
                  beq    NoGfx             ;ha nem tudta megnyitni..
                  move.l    d0,GfxBase      ;a báziscím eltárolása

                  move.l    #0,d0           ;0-ás verziószám
                  lea    IntuitionName,a1   ;a könyvtár neve
                  jsr    OpenLibrary(a6)    ;az INTUITION megnyitása
                  beq    NoIntuition        ;ha nem sikerült...
                  move.l    d0,IntuitionBase ;a báziscím elmentése

                  move.l    IntuitionBase,a0 ;az INTUITION báziscíme
                  move.l    $6(a0),Screen   ;az IntuitionBase+$6 cí-
                                          ;men találjuk meg az
                                          ;aktív screen címét

                  move.l    Screen,a0       ;az aktív screen
                  addi.l    #44,a0          ;ViewPort struktúrájának
                  move.l    a0,ViewPort     ;kezdőcíme

                  move.l    GfxBase,a6      ;a GRAPHICS báziscíme
                  move.l    ViewPort,a0    ;az aktív ViewPort
                  move.l    #0,d0           ;0-ás palettaszín
                  move.l    #$f,d1         ;R(vörös)=15
                  move.l    #0,d2         ;G(zöld)=0
                  move.l    #0,d3         ;B(kék)=0
                  jsr    SetRGB4(a6)        ;beállítja a palettaszínt

                  move.l    ExecBase,a6     ;az EXEC báziscíme
                  move.l    IntuitionBase,a1 ;az INTUITION báziscíme
                  jsr    CloseLibrary(a6)   ;bezárja az INTUITION-t

NoIntuition:      move.l    GfxBase,a1     ;a GRAPHICS báziscíme
                  jsr    CloseLibrary(a6)  ;bezárja a GRAPHICS-ot

NoGfx:            illegal                  ;biztonságos kilépés
                                          ;kizárással (exception)

GfxName:          dc.b      "graphics.library",0
even
IntuitionName:    dc.b      "intuition.library",0
GfxBase:          dc.l      0
IntuitionBase:    dc.l      0
Screen:           dc.l      0
ViewPorts:        dc.l      0

```


négy alapl művelet (+, -, *, /), valamint a logikai VAGY (jele: !), a logikai ÉS (jele: &) és a logikai KIZÁRÓ-VAGY (jele: ~). A kiértékelés mindig balról jobbra történik! Ahol számoknak kell szerepelniük, ott használhatók a forrásprogramban definiált szimbólumok, címkek. A K-SEKA alapértelmezés szerint decimális számrendszert feltételez! A hexadecimális számrendszer jele: \$, az oktálisé: @, a binárisé: %.

Az operációs rendszer könyvtárai

Az Amiga operációs rendszere jól elkülöníthető rutinokból (funkcióból) áll, amelyeket feladataik alapján különböző könyvtárakba csoportosítottak. Például a lemezkezeléssel kapcsolatos műveleteket a DOS

könyvtár, a memória és a feladatok kezelését az EXEC könyvtár, a grafikát a GRAPHICS könyvtár, a programozó egyéni igényét kielégítő képernyők és ablakok létrehozását az INTUITION nevű könyvtár rutinjai végzik el. Alapszabály, hogy a rutinok meghívásakor a D0, D1, A0 és A1 regiszterek tartalma nem marad sértetlen, vagyis az esetek többségében átíródnak a tartalmuk. Ez főleg abból ered, hogy rajtuk keresztül adunk át paramétereket, és bennük jelennek meg a funkció eredményei. Az összes többi regiszter tartalma nem változik meg.

A processzor A6 regisztere igen fontos szereppel bír ebben a rendszerben. Amikor egy könyvtári rutint meghívunk, ennek a címregiszternek az illető könyvtár kezdőcímet kell tartalmaznia. Egy funkciót úgy hívunk meg, hogy megadjuk a funkció és a

könyvtár kezdőcímeinek ofsztjét (különbségét). Eppen ez a relatív címzés mód (egészen pontosan: „címregiszter indirekt, ofsztettel” címzés mód) teremti meg a különböző ROM-verziók közötti kompatibilitást.

Legelső feladatunk, hogy megnyissuk a használni kívánt könyvtárt. A megnyitást végző rutin a D0 regiszterben adja vissza a könyvtár kezdőcímet. (Ha a D0-ban 0-át kapunk vissza, az azt jelenti, hogy nem sikerült az akció.) Viszont az „OpenLibrary” funkció szintén egy könyvtár részét képezi, mégpedig az EXEC-ét. Hogyan tudjuk meg akkor az EXEC báziscímét? A megoldás egyszerű. Az EXEC kezdőcímet a \$4 címen találjuk meg — ez tulajdonképpen a 68000-es PC-jének kezdőértéke RESET esetén. Az „OpenLibrary” funkciót a következő assembly utasítással hívjuk meg:

```
jsr OpenLibrary (a6)
```

Ahhoz, hogy ezt értes az assembler, definiálnunk kell az „OpenLibrary” szimbólumot mint a rutin ofsztjét:

```
OpenLibrary: equ -$228
```

A rutin valódi belépési címe az A6 regiszter tartalmának és a -\$228 értéknek az előjelhelyes összegzésével adódik. Az „OpenLibrary” bemeneteként A6-ba a \$4-es címen található címet kell tölteni, D0-nak a verziószámot kell tartalmaznia, A1-nek pedig a könyvtár nevére kell mutatni, amely egy a RAM-ban elhelyezett sztring (például: „graphics.library”). Programunk befejeztével a nyitott könyvtárakat is be kell zárni. Erre a „CloseLibrary” rutin szolgál. Ez is az EXEC-ben található, tehát A6-ba az EXEC báziscímét (a \$4-es címen található) kell tölteni. A1-nek most a bezárni kívánt könyvtár báziscímét kell tartalmaznia. A hívás a következőképpen történhet:

```
jsr CloseLibrary (a6);
```

ahol a „CloseLibrary” szimbólumnak -\$19e az értéke.

C nyelven mindez sokkal tömörebben elvégezhető. Például a GRAPHICS könyvtár megnyitása így néz ki:

```
GfxBase=OpenLibrary („graphics.library”, 0);
```

ahol a „GfxBase” változónak long típusúnak kell lennie. A könyvtárzárás is sokkal egyszerűbb:

```
CloseLibrary (GfxBase);
```

Befejezéskeppen egy rövid programmal illusztrálom a könyvtárhasználat módját (1. lista). A program a GRAPHICS könyvtár SetRGB4 nevű funkciójának segítségével megváltoztatja a képernyő 0-ás palettaszíneit, vagyis a háttérszínt. Az összehasonlíthatóság kedvéért ezt megírtam C-ben is (2. lista).

2. lista

```
#define RED      0xf
#define GREEN   0
#define BLUE    0
#define COLOR   0

#include "exec/types.h"
#include "intuition/intuition.h"
#include "intuition/intuitionbase.h"

long GfxBase=0;
long *vp;

main()
{
    struct IntuitionBase *IntuitionBase;
    struct Screen *screen;

    GfxBase=OpenLibrary("graphics.library", 0);
    if (GfxBase==NULL)
    {
        exit(1000);
    }

    IntuitionBase=OpenLibrary("intuition.library", 0);
    if (IntuitionBase==NULL)
    {
        CloseLibrary(GfxBase);
        exit(2000);
    }

    screen=IntuitionBase->ActiveScreen;
    vp=&screen->ViewPort;
    SetRGB4(vp, COLOR, RED, GREEN, BLUE);

    CloseLibrary(IntuitionBase);
    CloseLibrary(GfxBase);
```


A Solarsoft kínálatából

Mint arról már 1989/11-es számunkban hírt adtunk, új szoftverkategória jelentkezett a magyar piacon is: a shareware. A Cédrus Késszövetkezet Magyarországon elsőként vállalkozott arra, hogy a vékony pénztárcájú, PC-hez, PC-kompatibilis géphez csak alkalomszerűen hozzájutó, tanulni, illetve ötletet meríteni kívánó felhasználók számára is

megfelelő árú szoftvertermékeket forgalmazzon. Úgy véljük, olvasóink között is sokan akadnak, akik csak ezt a szoftvert tudják megfizetni, ezért határoztuk el, hogy rendszeresen közzétesszük a választást, eligazodást megkönnyítő Solarsoft-katalógus információt.

Név:
COLORADO ENTERPRISES TURBO C TUTOR V. 1.5

Szerző:
Gordon Dodrill, New Mexico, 1987.

Leírás:
A Turbo C nyelv tanulásához ad segítséget a közel 80 példaprogramból (*C) és rövid magyarázatokból (CHAP*.TXT) álló gyűjtemény.

A fontosabb témakörök:

- programok felépítése
- vezérlőszervezetek
- függvények, függvényhívások
- definíciók, makrók
- sztringek, tömbök
- mutatók (pointerek)
- I/O műveletek
- fájl I/O műveletek
- struktúrák
- memóriaterület-foglalás
- karakteres és bitműveletek
- egyéb példák
- Visual Calculator

C-ben írt program, amellyel szinte programoranként beírt, illetve tárolt adatokon számítások végezhetők. Saját kis HELP-je van, a VC.DOC pedig egy rövid oktató leírás.

Alkalmazható függvények:
ABS(), SQRT(), EXP(), LOG(), SIN(), COS(), ATAN(), FACT().

Dokumentáció:
A COMPILER.DOC fájl a fordítók installálását, az 1 vagy 2 floppy, illetve a harddisk használatát, az első program írását és indítását mutatja be a Turbo C 1.0 és 1.5 verziók alapján.

Melléklet: printelőprogram, amellyel a C-programokat és a százoldalas magyarázószöveget lehet kiírni.

Konfiguráció:
—

Név:
COLORADO ENTERPRISES MODULA-2 TUTORIAL V. 1.00

Szerző:
Gordon Dodrill, New Mexico, 1987.

Leírás:
A Modula-2 nyelv tanulásához ad segítséget a közel 72 példaprogramból (*MOD) álló gyűjtemény, rövid kiegészítő magyarázatokkal (CHAP*.TXT). A Pascalhoz hasonlítható.

A fontosabb témakörök:

- alapok
- egyszerű adattípusok
- vezérlőszervezetek
- eljárások (procedure)
- tömbök, típusok, állandók, címkék
- eljárások egymásba ágyazása
- I/O műveletek (monitor, billentyűzet, fájl, printer)
- példaprogramok: SCALARS, SUBRANGES, SETS
- rekordok
- mutatók, memóriaterület-foglalás
- modulok (local, global)
- géptől függő lehetőségek
- konkurencia
- egyéb példák

Dokumentáció:
A COMPILER.DOC fájl a Modula-2-verziók fordítóhasználatát mutatja be, néhány eltérés ismertetésével:

- Logitech Modula-2/86 2.00
- FTL Modula-2 1.20
- PCollier 1.00

Melléklet: printelőprogram, amellyel a Modula-2 százoldalas magyarázószövegét és a forrásprogramokat lehet kiírni.

(READ.ME, PRINTALL.BAT, LIST.EXE).

Konfiguráció:
—

Név:
TURBO PASCAL MULTI-TASKING SUBSYSTEM V. 1.10

Szerző:
Christian Philipps, 1988.

Leírás:
Az 50 DEM-be kerülő Multi-Tasking Subsystem lehetővé teszi Turbo-Pascalban a multiprogramozást.

- 50 párhuzamos tasklehetőség
- időszeletek (a nagyság programozható)
- üzenetkövetítés
- szemaforok
- 2.11 DOS-tól felfelé használható
- 5 1/4", illetve 3 1/2" floppykezelés

A multiprogramozáshoz szükséges részletes Pascal nyelvű lehetőségek felsorolását is tartalmazza.

Dokumentáció:
A TP4MULTI.DOC német nyelvű ismertetés.

Konfiguráció:
—

Fontos:

A lemezen csak a Pop — Unit v. 1.10 DEMO található

Név:
TURBO BASIC TOOLS

Szerző:
Public Domain Software, Guido Ahlswede, Lerchenweg, 1989.

Leírás:
8 db Turbo-Basic forrás, modul és .EXE program

- dátumellenőrzés (DATUM1)
- dátumellenőrzés, kiírás (DATUM2)
- szövegelőrzés (EINGABE)
- futó szöveg (LAUF)
- menü (MENUE1)
- menü + ellenőrzés (MENUE2)
- display feltöltése karakterekkel (TCLS)
- ablak (WINDOW)

Dokumentáció:
Német nyelvű kommentárok a forrásfájlokban.

Konfiguráció:
—

Név:
ADVBS.LIB V. 4.0
Advanced Function Library for BASIC Compiler

Szerző:
Hammerly Computer Services, Inc. (HCSI)
Thomas Harlin, USA (Washington, Alexandria), 1987.

Leírás:
230-féle assemblerkiegészítés a BASIC használatához.

- A LIBRARY.ARC kibontása után 3 fő fájlj kapunk:
- ADVBAS.EXE QBASIC 2.0—3.0 — RUN-hoz
 - ADVBAS.QLB QBASIC 4.0 — RUN-hoz
 - ADVBAS.LIB — .EXE fájl előállításához.

A SOURCE.ARC az assembler forráskódokat (*ASM) és 3 demó-programot (*BAS) tartalmaz.

Az OBJECT.ARC az *.OBJ-eket tartalmazza.

Használat QB 4.0 esetén:

- Az ADVBAS.QLB és .LIB állományainak a QBASIC könyvtárba való bemásolása után — QB /L ABVBAS-sal, illetve
- QB [programnév] /L ADVBAS-sal indul.

QB 2.0—3.0 esetén:

- Az ADVBAS.EXE és .LIB állományok bemásolása után
- QB /L ADVBAS-sal, illetve
 - QB [programnév] /L ADVBAS-sal indul.

Dokumentáció:

A 230 kiegészítés részletesebb leírását az ADVBAS.DOC, a rövid ismertetőket pedig az ADVBAS.QRF állomány tartalmazza.

Konfiguráció:
—

Mobilitási függvények

A sakkprogramok értékelőfüggvényében jelentős szerepet tölt be a mozgékonyági érték, amit három különböző definíció alapján értelmezhetünk:

1. A legális lépések száma.
2. A pszeudolegális lépések száma. Ezek olyan lépések, amelyek megtehetőek a táblán, ha nem vennénk figyelembe a sakk lehetőségét, vagyis azt, ha királyunk sakkban marad, miután egy kötésben lévő figurával eléptünk a helyérl.
3. De Groot-lépések. Ezt a definíciót De Groot professzor adta, aki a függvényt a következőképpen határozta meg: mobilitáson a pszeudolegális lépések számát értjük, ha az egyik fél királya sincs sakkban. Ellenkező esetben — vagyis ha bármely király sakkban van — a függvényt nem értelmezzük.

Nagyon érdekes eredményre jutunk, ha összehasonlítjuk Eliot Slater elméleti függvényét Dap Hartman gyakorlati eredményével. Az 1. ábrán a háromszögeket összekötő vastag vonal az elméleti függvényt mutatja, a vékony folyamatos és a vékony szaggatott vonal pedig a kiválasztott 832 nagymesterjátszma analizálásával kapott görbe. Az ábrán jól látható, hogy az elméleti és a gyakorlati érték a 65. félépésig jól megközelíti egymást.

Az analizált 832 nagymesterjátszmból érdemes külön megvizsgálni azokat, amelyek a 40. és külön azokat, amelyek a 30. lépés előtt fejeződtek be. Ezeket szemlélte a 2. és a 3. ábra.

A következő táblázatban a játszmatíz különböző szakaszra, intervallumra osztottuk tíz félépésenként. A K_i oszlop az átlagos mozgékonyági értéket mutatja, a K_{max} a mozgékonyági érték maximumát, a K_{min} pedig a mozgékonyági érték minimumát.

Intervallum (félépés)	K_i	K_{max}	K_{min}
3—8	29,1	38	22
9—14	34,3	47	25
15—20	35,8	50	26
21—30	37,1	52	24
31—40	39,4	57	25
41—50	38,0	65	21
51—60	34,0	50	23
61—80	29,1	43	12
81—100	23,1	42	10
100—...	20,3	36	7

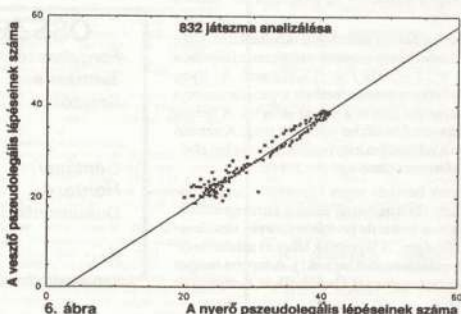
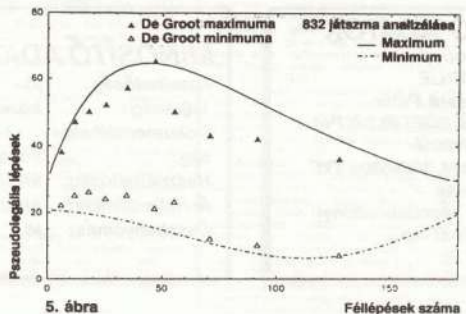
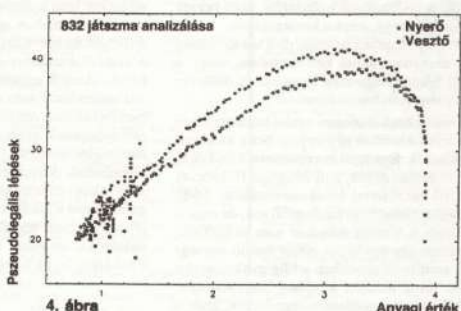
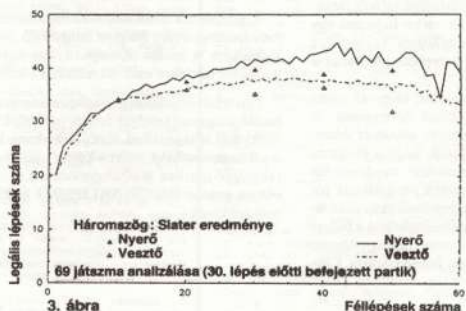
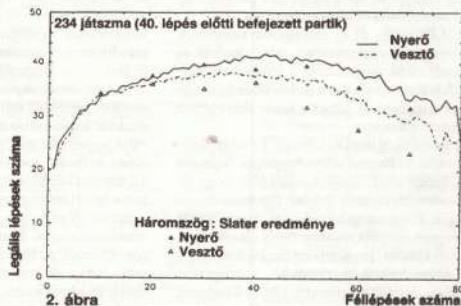
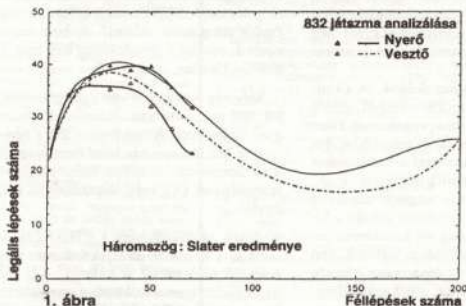
Érdekes összehasonlítani a három különböző értelmezés szerinti mobilitási érték átlagait a játszma különböző szakaszaiban.

Intervallum (félépések száma)	Legális lépések számának átlaga	A pszeudolegális lépések számának átlaga	De Groot-féle lépések számának átlaga
1—20	32,27	32,60	32,43
21—30	38,55	38,99	38,83
31—40	39,90	40,53	40,26
41—50	39,60	40,59	40,16
51—60	37,70	38,84	38,28
61—80	32,75	34,73	33,64
81—100	25,51	28,46	26,60
101—...	20,66	24,13	21,80

A 4., 5. és a 6. ábrán látható függvények olyan érdekes összefüggéseket tárnak fel, amelyeket a sakkprogramkészítők és a sakkjátékosok egyaránt hatékonyan felhasználhatnak.

Ezzel a sakkprogramkészítésről szóló sorozatunkat befejeztük, de ígérjük, hogy ha jelentősebb előrelépés történik a sakkalgoritmusok elméletében, visszatérünk a témára.

Kovács P. Attila

Ismét egy tesztgeneráló program

Ahhoz, hogy a számítógépek ténylegesen be tudjanak vonulni az oktatásba, az kell, hogy a pedagógusok szerszámként tudják őket használni. Ehhez olyan programokra van szükség, amelyek nem tételeznek fel túl mély számítógépi ismereteket. Két ilyen programot már elemeztem egyszer, és megállapítottam róluk, hogy ebben a szellemben beleillenek a pedagógusok szerszámszlóciájába. Most egy hasonló cikkelok írt programot vizsgáltam meg. Nézzük, hogyan teljesíti az elvárásokat. A program fő jellemzőit a szokásos táblázat tartalmazza.

A CHARLIE teszt- és drillfeladatok készítését, belövését, tárolását, visszatöltését, kikérdezését és gyakorlatát oldja meg. Ehhez a leírásban ígértnek megfelelően tényleg minimális számítástechnikai ismeret igényel. A gépet a tanár lényegében fröngépre használhatja.

Egy jó program még nem ér semmit, ha nem párosul hozzá megfelelő használati technológia. Sajnos a CHARLIE éppen attól szenved leginkább, hogy alkalmazási technológiájának leírása finoman fogalmazva hiányos. Ezt nemcsak az okozza, hogy a leírás csupán egy lapnyi, és pillanatokon belül elkallódhat, hanem az egyébként programozástechnikailag jól megoldott online help is magyartalan, szövegezés pedig homályos. Emiatt a programot fel kell fedezni, ami egy kevésbé merész tanárnak már nem biztos, hogy sikerül. A technológia felfedezése után persze már minden úgy megy, mint a karikacsapás.

Az online help nem elég javítani, de a leírás még lehet. Egy avatatlanként el kell mondani, hogy a programmal feleletkiválasztós tesztek és drilleket lehet írni. A témakör bármi lehet.

A nyelvi tesztek két idegen nyelvi karakterkészletet is segíti. Ezek azonban egy teszten belül keverten nem használhatók. Egy teszt maximálisan 8 lapból és laponként 24 sorból állhat, ami összesen 192 sor. A soronként 40 karakterrel tehát maximálisan 7680 karakteres tesztet lehet írni. Ez nem túl sok, de nem is kevés. A tanár a tesztek írásakor arra számítson, hogy a program egy-egy lapot olyan önálló egységnek tekint, amit tesztmenetben mindig gyakorolhat a delikvenssel, amíg minden kérdésre helyesen nem válaszol. A lapok bekezdésekre tagolhatók, amit a bekezdés végén befrandó új bekezdés jel határol (SHIFT + =).

A szövegbe a helyes válaszokat is be kell írni. Ezeket megkülönböztetés céljából szögletes zárójelben ([=SHIFT + ;] =SHIFT + ;) kell tenni. Az ilyen szövegek helyére a tesztmenetben a program annyi pontot ír, amennyi helyet a válasz elfoglal. A helyes válaszok más színű betűkkel jelennek meg. A nebuló csak azokra a válaszokra kap pontot, amelyeket elsőreltalál. Minden válasz egy pontot ér.

A feladatok bevitele teljes képernyős üzemmódban történhet. Használhatók tehát a kurzorgombok. Ez főként a már beírt, de javításra szoruló részek eléréséhez szükséges. A lapoknak lehet és ajánlatos címet adni (legalább az első lapnak!). A lapcím megjelenik a menüben, valamint a betöltéskor. Betöltéskor

ennek alapján dönthetünk, hogy ezt a tesztet akarjuk-e betölteni (RETURN), vagy tovább keressünk a kazettán (bármilyen más billentyű). A beírástól kérdések száma nincs korlátozva. Csak a lapok sormérete és a lapok száma korlátozó. Egy a kérdések maximális hossza 24 sor. Feleletkiválasztós tesztnekél kérdéseként akárhány soros akárhány választ meg lehet adni. Egy-egy kérdés-válasz tétel azonban nem nyúlhat át egy következő lapra, mert azt a program zavaró módon szétvágná a tesztmenetben. A 8 lapba maximálisan 20-40 feleletkiválasztós kérdést lehet beleprelni. A technológiát tudnivalókat ezzel még mindig nem merítettem ki teljesen, de nem is nekem kellett volna megírnom.

A bevitelnél vannak szokatlan dolgok. A Commodore gépeknél sajnálatos módon meglévő, idézőjelekkel kapcsolatos cirksuzokat a programozó kikérte ugyan, de más nyugtók adott ajándékba. Ha olyan helyekre megyünk a kurzorral a beírás teljes képernyős kezelése során, ahol még nem jártunk, akkor a beírt szöveg a visszafrászkor meglepő képet fog mutatni. A program ugyanis tömörítve tárolja a kiírandó szöveget, kiíráskor pedig 40 karakteres sorokra tördel. A tördelés szóhatárokon történik, ami szép dolog, de hosszabb szavak összezése jelentős veszteségeket okozhat a kiíráskor, mert az elválasztójele a tördelő nem reagál. A korábban beírt lap javításakor igen kellemetlen a tömörített szöveg látványa. Ha korábban ügyeztünk térbe helyezni egy szöveget, az a javítások már nem látszik. Használjuk a SPACE karaktert az olyan helyeken, ahol csak a helyet akarjuk lefoglalni.

Feleltetésnél nem lehet megadni, hogy az egyes osztályzatokra milyen pontszámok érvényesek. A pedagógusnak ezért megmarad az unalmas adminisztrációs munka. További bánat, hogy a program alapuléből következően semmiféle randomizálás nem vihető be a tesztekbe, hiszen a programnak fogalma sincs a kikérdezendő anyag logikai struktúrájáról. A nebuló így aztán hamar beszajkózta a helyes válaszokat annyira, hogy túljusson egy-egy lapon. Puskázhat is, ha a helyes választ felírja papírra. Oly-

kor azonban erre sincs szükség, mert ismétlődő menetet előtt a program nem mindig törli ki a képernyőablakot, ezért a helyes válasz leolvasható a képernyő tetejéről.

További meglepetés a kezdőknek a RESET gomb. Az egy lapos leírás már a szöveg elején lelkesen magyarázza, hogy a RESET gomb megnyomásával a főmenü mindig azonnal visszatér. Vannak, akik mindent rögtön kipróbálnak, ami a leírásban szerepel. Sajnos én is így szabadultam meg először a program betöltésekor még meglévő, de a leírásban már meg sem említett demo-anyagtól. A RESET gomb ugyanis törli mind a 8 lap tartalmát. Ez helyes is, ne-hogy tesztmenetből át tudjon menni a tanuló a teszt-készítő módra, és meg tudja nézni az egész tesztet írási üzemmódban, vagy akár bele is írhasson. A RESET hatásának eltemetése mindenesetre a szöveg későbbi részében is elég lett volna. (Mellesleg az online help is az elején emlegeti.)

Az online help elérése látszólag elég egyszerű. Sajnos azonban a hosszabb szövegek átnézése alatt a HELP gombot folyton lenyomva kell tartani, ami elég fárasztó. Miért nem lehetett valami ki-bekapcsolós megoldást találni? A help szöveg magyar nyelvű, mindig a situációhoz illő, csak éppen, mint már említettem, magyartalan.

Még egy botránykó van a programban. Hol angolul, hol magyarul akar beszélni földhözragadt magyar ügyfélvel. A legidegesítőbb a bevezető angol nyelvű kérdés, ami ráadásul nem is igazán lényegre törő. Szerintem azt kellett volna megkérdezni, hogy tesztmenetet (T) vagy tesztkészítést (K) akar-e az ügyfél.

A sok szidás ellenére a CHARLIE jó program, mint az a kevesebb szubjektivitással megkonstruált értékölő táblázatból is kiderül. Aki megtanulja a használatát, igen sokoldalúan, meghökkentően sokféle funkcióban fel tudja használni.

A program a használatjának esztétikailag is kellemes élményt nyújt. Szép az indító kép, és ablakozási technikája is kiváló. Zenéje olykor ügyetlen, de a gyözelmi himnusz csak növelheti a sikerélményt.

Van tehát egy újabb pedagógusi szerszámszlóciába illő program, amelyet drillek és tesztek készítésére bárki más is használhat. Kvizjátékok szerkesztéséhez is jól használható, ezért a kultúrházakban és a szórakoztató iparban is odafigyhetnek rá. Én végül is eléggé kiismertem CHARLIE-t, és bátran ajánlom mindenkinek.

Zsadányi Pál

ÖSSZESÍTŐ ADATOK

Forgalmazó: Novotrade
Terméknév: CHARLIE
Szerzők: Zawiása Péter
 NYÚLSOFT és Sík Péter
 nyelvtanár
Géptípus: Plus/4, Videoton TVC
Hordozó: kazetta
Dokumentáció: egy kazettaborítónyi
 méretű lap
Ár: 424 Ft

MINŐSÍTŐ ADATOK

Kezelhetőség: jó
Teljeség: közepes
Dokumentálhatóság: közepes
Használhatóság: kiváló
Ár/teljesítmény: kiváló
Összbenyomás: jó

Coffron, J. W. — Long, W. E.:
Mikroprocesszoros rendszerek
illesztési technikája
 (Budapest, 1989. Műszaki Könyvkiadó,
 338 oldal. Ára: 280 Ft.)

A könyv azoknak a berendezéseknek, illetve áramköröknek a már meglévő mini-, mikro- vagy személyi számítógépes rendszerekhez való illesztéséről szól, amelyek segítségével a szóban forgó rendszerek kapacitását megnövelhetjük, szolgáltatásait bővíthetjük. Középpontjában mindig olyan számítógépes rendszer áll, amelynek kihasználása az adott esetben elérte az eredetileg tervezett határt, vagy amelynek nincsenek meg a felhasználója által igényelt képességei.

A kötet az olyan mérnököknek, technikusoknak íródott, akik talán először tanulmányozzák az illesztéstechnikát, vagy akik gyakorlati útmutatást és ötleteket keresnek.

A különböző fejezetekben tárgyalt témakörök között megtalálható az illesztés ROM-hoz, a statikus és dinamikus RAM-hoz, a különféle beviteli-kiviteli portarchitektúrákhoz, valamint az ECVL és a CMOS logikai áramkörökhöz, a multiplex üzemi hétszögletes kijelző vezérlése, az analog-digitális és digitális-analog átalakítás, egy programozható beviteli-kiviteli integrált áramkör alkalmazása, továbbá az S-100 sínrendszer, a soros-párhuzamos adatátvitel, az elektron sugárcsöves megjelenítő, a billentyűzet illesztése és hasonlók. Egy teljes fejezet egy népszerű iskolászámítógép, a TRS-80 illesztéséről szól.

1140/4/3. Játékok és felhasználói programok
C16-PLUS/4, Aliens, Storm, Tir Na Nog,
Tedpaint, Easy Script, Sys Cracker
 (Budapest, 1989. LSI ATSZ,
 110 oldal. Ára: 137 Ft.)

A népszerű játékprogram-sorozat 3. kötetének tartalma az olvasók kívánságára a korábbi kötetektől némileg eltér. A szerzők felsorolják az összes rendelkezésükre álló — és eddig még nem jelent — POKE-okat. A mikrolexikonból kihagyták az iskolai, illetve az oktatóprogramokat. A játékprogramok közötti könnyebb eligazodást segíti a játékok osztályozása (értékelése).

A játékleírásoknál a bonyolultabb programokat részletesen ismertetik, és a Programozástechnika című fejezetben segítséget nyújtanak néhány nehezen megoldható feladat teljesítéséhez is.

Barakonyi Károly:
A Framework II használata kezdőknek
 (Budapest, 1989. LSI ATSZ,
 297 oldal. Ára: 343 Ft.)

A 80-as évek a számítástechnika alkalmazásában gyökeres fordulatot hoztak. A hardver és a szoftver fejlődése megnyitotta az utat a tömeges méretű alkalmazások elterjedése előtt: olyan felhasználók is kapcsolatba kerülhettek a számítástechnikával, akik klasszikus értelemben vett számítástechnikai előképzéssel nem rendelkeztek.

A fejlesztés eredményeként pedig megjelentek és elterjedtek a barátságos, integrált jellegű rendszerek. A Framework II ennek a fejlesztésnek hullámnak az egyik legjelentősebb képviselője.

A Framework II olyan integrált programcsomag, amelynek segítségével összetett dokumentációk részei (szöveg, táblázat, adatolmány, ábra), valamint a dokumentáció egésze (vázlat, szerkezet, folyamatos nyomtatás) egyaránt jól és kényelmesen kezelhető. A rendszer a kereteken (frame) alapuló új szoftvertchnológiát használja fel. Ennek eredményeként a feladat megoldása elemeire bontható, az elemi feladatok önállóan kidolgozhatók, majd az építőközből összerakható a feladat egésze. A részek viszonylagosan önállósága és egyszerű kapcsolhatósága lehetővé teszi, hogy a természetes emberi logika szerint közelítsünk a megoldandó feladathoz. A Framework II fejlesztői rugalmas, áttekinthető és könnyen kezelhető eszközt adnak a felhasználók kezébe.

A könyv elsősorban a számítástechnikailag képzetlen felhasználóknak íródott, minimális ismereteket feltételez az IBM PC-kkel és az operációs rendszerekkel kapcsolatban.

Dr. Poronyi Gábor (szerk.)
Számítástechnikai versenyfeladatok II.
 (Pécs, 1989. Baranya Megyei
 Pedagógiai Intézet,
 82 oldal. Ára: 90 Ft.)

A kötetben a Baranya megyei számítástechnikai tanulmányi verseny (1988–1989), a Bács-Kiskun megyei általános iskolai számítástechnikai tanulmányi verseny (1987–1989), a Pest megyei számítástechnikai verseny általános iskolásoknak (1988), a Szeged városi „MIKROMAT” számítástechnikai verseny (1987), valamint a Tata városi számítástechnikai verseny (1988) feladatait, azok megoldásait és értékelési szempontjait találhatjuk meg.

Megrendelhető a kiadónál: 7621 Pécs, Széchenyi tér 3.

Bánné Varga Gabriella:
Programtervezési gyakorlatok dBASE kódokkal
COBOL, PL/1,
Pascal, FORTRAN kódolási ajánlásokkal
Jackson-módszer szerint
 (Budapest, 1989. SZÁMALK,
 191 oldal. Ára: 308 Ft.)

A 60-as években, amikor már mind nagyobb és bonyolultabb feladatokkal bízták a számítógépeket, bekövetkezett a szoftvergyártásban a röviden csak „szoftverkrízisnek” nevezett jelenség. A működésre átadott programok az üzemelés során katasztrófális hibákat produkáltak, a termékek gyorsan elavultak, és keményen ellenálltak a módosításoknak. A magyarázat részben a problémák bonyolultságában, részben a szoftverkészítés manufaktúráis jellegében volt keresendő. A bajok orvoslására született meg először a strukturált programozás. Ez a módszer nagy horderejűnek látszott, de hamar kiderült, hogy a hiányosságai is. A szoftver-készítési folyamat átalakítása nem állt meg a programozásnál, hanem az ipari termékek gyártási folyamatait figyelembe véve kezdtek az adott terület technológiájá lépecsit is mind jobban felismerni, a különböző fázisokat módszerekkel megtölteni. A strukturált programozás témaköre is kibővült, azt továbbbivó programtervezési módszertanok nyertek alkalmazást (például Warmer módszere, a Jackson-féle

programtervezési módszer). Ekkor robbant be a számítógépek világába a személyi számítógép.

A szerző az oktatási tapasztalatok alapján állította össze a programtervezési feladatokat, figyelembe véve a fokozatosság elvét. A kötet mellékleteiben kódolási ajánlások találhatóak a legelterjedtebb programozási nyelvekre (COBOL, PL/1, Pascal, FORTRAN), néhány feladatnál dBASE nyelvi implementációt is közöl.

Kalózkongresszus

Amszterdamban világkongresszust tartottak a számítógépes kalózok, azaz az olyan műkedvelők, akik hobbiójuk gépek segítségével behatolnak a számítógépes hálózatok adatbázisaiba. A háromnapos tanácskozáson a mintegy kétszáz résztvevő kifejtette, hogy nem tartja magát bünyöznek, ellenkezőleg, a hivatalokat vádolták meg hanyagsággal, mondván, hogy azok nem tesznek meg mindent az adatok védelme érdekében.

Zsebszámítógép

Az Intel a közelmúltban dobta piacra a Wilcard 88 elnevezésű rendszerét. Ez egy 6x12 centiméteres lapon mindazokat az elemeket tartalmazza, amelyek az IBM PC/XT mikroszámítógéppel egyenértékű működést tesznek lehetővé. A lapon elhelyezett mikroprocesszor az energiatakarékos Intel 80C88 típus, ez a mikroszámítógépekkel azonos feladatok elvégzésére képes. A kártyán egyéb áramkörök egységei is elhelyezkednek, közöttük azok, amelyek a memóriával való együttműködést biztosítják. Magát az operatív tárat a lap nem tartalmazza, de a lehetőség adott az elhelyezésére. Ugyanitt helyezhetők el azok a kereskedelmi forgalomban levő kártyák, amelyekkel az eszköz a legkülönbözőbb feladatok elvégzésére alkalmasra tehető. A rendszer nem alkalmas programelővésre, hanem kifejezetten a kész programok futtatásáig van lekopasztva. Példa lehet erre a gépköcsi, amelyben a kifogástalan működéshez szükséges valamennyi adatot — a futófelület állapotától a belső tér klimatikus viszonyaiig — folyamatosan ellenőriz a rendszer, működés közben valamennyi funkciót egymással összhangban vezérli és optimálja, az üzemeltetési költségeket kiszámítja, és a vezető számára szükséges információt a műszerfalat helyettesítő grafikus kijelzőn mutatja. Mindezt egy célorientált szabványos szoftver segítségével végzi.

Lemezszerviz

2,5–300 Mbájtos mágneslemezcsomagok felújítására és forgalmazására szakosodott az idén alakult Kürt Kft. Vállalják winchester-tárak szervizét is, mégpedig a gyártóktól beszerzett új alkatrészek felhasználásával. A kft. kialakította az alkatrészek cseréjéhez szükséges, a gyártók által előírt tisztasági körülményeket is.

Négy megabit

A világ második legnagyobb áramkörgyártó vállalata, a japán Toshiba bejelentette, hogy 4 Mbit kapacitású EEPROM-ot fejlesztett ki. Az EEPROM tulajdonsága, hogy adatai kitörölhető és újraindítható, ugyanakkor az adatokat akkor is biztonságosan megőrzi, ha a tápellátást kikapcsolják: azaz ötvözi a DRAM-ok könnyű újraindíthatóságát és az EPROM-ok kikapcsolás utáni tárolási tulajdonságát. A jövőjét tekintve várhatóan a sok mozgó alkatrészt tartalmazó winchester-tárlakot válthatja fel. Míg a DRAM-ok körében ma már nem számít újdonságnak az 4 Mbit-es tároló, az EEPROM-ok között még a 256 bites tekintetű elterjednek.

IBM-fejlesztések

Óriási összegeket fordít az IBM az új PS/2 család bevezetésére. Csupán az egységes felhasználói környezetet biztosító SAA (System Application Architecture) rendszer kidolgozása és elterjesztése várhatóan több milliárd dollárjába kerül a cégnek. Az SAA valószínűleg döntő hatással lesz a számítástechnika jövőjére, alapvetően meghatározza majd a szoftverfejlesztések irányát.

Hasonlóan jelentős lépés a hardver területén az IBM mikrocsatorna, az MCA (Micro Channel Architecture). Bár csak 1988. június 2-án mutatta be az IBM a hét új asztali számítógépet, melyekben már az MCA-technológiát használták, már 1988 végéig több mint 600 MCA-bővítőártya került forgalomba, különféle célokra. A mikrocsatorna nem egyszerűen új, bővített ártya-összekapcsolási séma, hanem olyan rendszer, amelyben az egyes ártyákhoz programozható címek, megszabhatók és prioritási szintek rendelhetők. A konfigurálás nem átkötésekkel vagy kapcsolókkal, hanem a POS (Programmable Option Select) szoftver segítségével történik. Az MCA várhatóan a közeljövőben gyakorlatilag szabvánnyá válik, de máris megjelentek azok az illesztőegységek, amelyek elterjedt rendszerekhez biztosítják a csatlakozást.

Jóslat

Az amerikai Computer Technology Research cég a közelmúltban részletes tanulmányt publikált a személyi számítástechnika jövőbeli tendenciáiról, ezen belül elsősorban az IBM fejlesztéseinek előrelátható hatásáról. A tanulmány szerint 1989-ben az IBM szoftverforgalmának várható megoszlása: DOS = 91%, OS/2 = 9%. Ugyanez az arány 1992-ben a becslések szerint: OS/2 = 62%, DOS = 38%.

Választások

Egyre intenzívebben folynak a választások technikai előkészületei. Az előzőek idején a megyékből szírnénas futárszolgálat szállította a Parlamenthez a jegyzőkönyveket. Jelenleg kétféle számítógépes kapcsolatot építenek ki a megyék és a Parlament között. Ennek segítségével a korábban mintegy felére, 12 órára csökken az az idő, amely az urnák lezárásától az előzetes eredmények kihirdetéséig eltelik.

A számítógépek a gyorsaságon túl a választási eredmények megbízhatóságát, nyilvánosságát és ellenőrizhetőségét is szolgálják. A parlamenti központban a folyamatok tájékoztatást elektronikus megjelenítés könnyíti meg: jókora tábláról olvasható majd le — az urnák lezárását követően — a kétóránkénti helyzetkép. A számítógép igény szerint csoportosítja az eredményeket, kiírja például, hogy az egyes pártok az adott időpontban hány mandátumhoz jutottak.

Az elgondolások szerint a 350 országgyűlési választókerület egy részére is kiterjed a számítógépesítés, elsősorban azokban a városokban, amelyek az állami népszegély-nyilvántartás alközpontjai. A kiépített technika a választásokon kívüli időben a közigazgatás munkáját segíti.

Kiadói rendszerek

Az idén alakul Typoprint DTP-Centrum a nyomdai előkészítést segítő szoftvercsalád készítésén munkálkodik. A technológia leteleje a Typo-color szoftver áll, amely színes képalapok illesztését végzi a nyomdai előkészítő rendszerhez, beleértve a beolvasott képek nyomásra való előkészítését is. A beolvasott képek rácsra bontását a Typo-raszer végzi. A hazánkban is rendkívül elterjedt LaserJet II-höz PostScript jellegű lehetőségeket biztosít a Typo-script nevű program. A komoly érdeklődéssel várt Typo-család várhatóan 1990 januárjában jelenik meg.

Finommechanikai és Elektronikus Műszergyártó Szövetkezet

1222 Budapest, Nagytétényi út 100-102.
Telefon: 173-0011

Telex: 22-60-34

1775 Bp. Pf.: 69.
Telefax: 386-593

Rendkívüli ajánlatunk

GP—01M típusú GraphyPlot berendezés nagyméretű, max. A₁-es formátumú rajzkészítésére szolgáló, digitálisan vezérelhető rajzgép.
320 000,—Ft helyett 260 000,—Ft + ÁFA

GT—01 típusú GraphiTab asztali digitálizáló készülék, amely grafikus vagy képi információ számítógépes feldolgozásra alkalmas formába alakít.
90 000,—Ft + ÁFA

AMEDDIG A KÉSZLET TART!

További részletes felvilágosítással a Szövetkezet Kereskedelmi osztálya szolgál

Informatikai iskola

Érdekes kísérletet kezdtek Budatényben: az általános iskola negyedik osztálya után kezdik a nyolcosztályos középiskolát. Ebben elsősorban az informatikai képzés lesz az, ami más. Az induláshoz 26 darab IBM PC-vel kompatibilis géppel felszerelt laboratórium áll az iskola rendelkezésére. Ezt a gépkarot a közeljövőben ötvönte kívánják fejleszteni. Az iskola elvégzése a diákok számára középfokú számítástechnikai képzettséget is nyújt.

City Taxi

Az 1983-ban alakult City Taxinál jelenleg 900 fő dolgozik, és havonta 100—110 ezer megrendelést vesznek fel. Jelentős fejlesztési eredményük, hogy a megrendelések fele már számítógépen érkezik. Állandó megrendelői — vendéglátóhelyek, szállodák, egészségügyi intézmények — egy kódszámot kapnak. Ennek birtokában felhívják a City Taxi számítógépes telefonszámát, bementik a kódszámot, például 215, és leteszik a kagylót. A City Taxi operátora ezt a számot begépezi a számítógépbe, és a képernyőn megjelenik: hova kell menni a kocsival. Ez rendkívül meggörnyíti a munkát: a taxirendelés átlagos időtartama 27 másodperc! 7 másodperc alatt megismerik, mérséklék a telefonvonal foglaltságát, s nem utolsósorban megbízhatóbbá, pontosabbá vált a taxirendelés.

A City Taxi személyzeti nyilvántartása is számítógépen van. Így pillanatok alatt bárki kikereshető név, rendszám, hívószám, lakcím, telefonszám vagy akár nyelvismeret szerint is. Az utóbbi például akkor hasznosítható jól, ha betelefonálnak, hogy keresnek tíz angol beszélő vezetőt: kikeresik mondjuk mind az ötvenet. S akkor ezeket a kollégákat megkeresve egyeztetik az időpontokat, s ha vállalják, mehet is a munka.

Az Olvasó írja

Kovács Gábor és Jánoki Csaba, Budapest

Nagyon öröndetesnek tartjuk, hogy az Amigáról — amelyet a jövő házi számítógépének tartunk — végre aránylag színvonalas cikksorozatot indítottak meg. Véleményünk szerint az önköz lapja már egy jó ideje leragadt olyan, régen elavult számítógépeknél, mint a C64, a Plus/4, a VIC-20, a ZX-Spectrum. Talán ennek is köszönhető csökkenő népszerűsége. Az Amigáról jelenleg semmilyen szakirodalom nem szerezhető be hazánkban. Ezért a konkrét leírásokat, adatokat, dokumentációkat tartjuk a legfontosabbaknak.

Néhány szót a lap borítójáról. A legnagyobb jóindulattal sem lehet figyelemfelkeltőnek vagy dekoratívnak mondani. Hiányoznak róla a tartalmat tükröző feliratok. A legtöbb számra igaz, hogy ha valaki nem olvassa el az újság nevét, rá nem jön arra, hogy ez egy számítógép-újság.

Az Amigával kapcsolatos — most nem közölt — észrevételeket eljuttattuk a sorozat szerkesztőjéhez, s bízunk abban, hogy a további cikkek — a növekvő terjedelemmel közönlébe is — mindenki meglegedésére közönlébe is hasznos információkat ehhez a géphez.

Ami a Magazin csökkenő népszerűségét s az ennek okaként megjelölt géptípusokkal való foglalkozást illeti, engedjék meg vitába szállnom. Készségien, hogy ránk is hatással volt — bár ennek mértéke elenyésző — az az információrobbanás, amely az elmúlt egy év alatt következett be. A minimális példányszámcsökkenést mi nem a konkurens sajtóújság, „elsővívő” hatásának számlájára írjuk, hanem a fizetőképesség csökkenésének tulajdonítjuk. Az embereknek most arról kell dönteniük, melyik kedves lapjukról mondjanak le egy-egy újabb kedvéért. Az nem tudjuk lemérni, hányan olvassák könyvtárban a Magazint, mert kell a pénz a — 168 óra — c. lapra... Az elavultnak tekintett gépek pedig igenis a piacon vannak még, kötelezősünk foglalkozni velük.

Végül a harmadik téma: a borító. Szerencsés — és egyben szerencsétlen — helyzetben vagyok, mert azt mondanhat, jelentős formai átalakuláson megy át a Magazin, már a következő számtól kezdve. Anyagi okokból el kell hagynunk a drága színes borítót, ennek „fejében” viszont éppen az önköz által hiányolt tartalmi információk kerülnek majd a fekete-fehér címlapra. A lap ára is változik — 1 forinttal emelkedik — a kedvezőbb postai terjesztési besorolást megelőzően.

Ifj. Fekete László, Budapest

Mélyesen elítélem azokat, akik másolt programjaikat pénzért árúsítják, és ezt az újságban hirdetik. Az egyik barátom írt egy, az „Adok — veszek — cserélek” rovatból kibővített ifjú legénynek, programcsere ügyben. Küldött is neki egy 60 perces Sony kazettát, programokkal. A legényke — látván a sok jó

programcskát a kezettán — fogta, és zsebre vágta. A barátom 5–6 hónapja már jó pár figyelemzető levelet adott fel számára, de választ még nem kapott. Mit lehet ilyenkor tenni? — kérdi ő. Mégsem utazhatja át a fél országot egy kazetta miatt! Vagy talán ezt kellene tennie? Nem tudom, minek hirdetnek az újságban ilyen megbízhatatlan emberké. Egy kazetta manapság nem olcsó, főleg, ha programok is vannak rajta!

1989. augusztustól kéthavonta „Commodore Világ” címmel új folyóirat jelenik meg a „nagy játékosok”-nak. Ebben Amiga, C64 és C Plus/4-es játékleírások szándékoznak közölni. Ezért ezentul feleslegesnek tartom a játékleírások közlését a Magazinban!

Lengyel István, Budapest

Örömmel vettem kezembe a Commodore Világ című kiadványt, és öröömöm csak nőtt az indító cikk, a Bejelentkezés első sorait olvasva, mert egy Plus/4-et nyúzóok magam is. Sajnos ez az öröm hamar elmúlt, sőt felháborodásba csapott át, mert a továbbiakban a cikk (?) „vérlázító” dolgokat tartalmazott. A szerzők szerint a Commodore-tulajdonosok igen sokan vannak (ez igaz is), ... mégis nekik egy normális kiadványuk? Így, és ez az „sajtóbotrány” is az idézet része. Ezek után felsorolják ezeket a „nem normális” kiadványokat: „Van ugyan egy Egyesületi Újság, meg Mikro Magazin — de erős a gyanúnk, hogy ezek nem igazán a közönség szája íze szerint készülnek.”

Hát... Ez az egy mondat már több gondolatot is felvet az emberben. Ad 1. Az ún. „Egyesületi Újság” neve Commodore Újság, és mint ilyen, kifejezetten a Commodore-tulajdonosoknak szól. Ad 2. A „Mikro Magazin”, sem „Mikro Magazin”, hanem Mikroszámítógép Magazin, esetleg Mikrogrammagazin vagy Magazin. Ad 3. Ezek szerint a szintén ide tartozó Mikrovilág nem is létezik. Ad 4. A mondat második feléről és az újságírói etikáról már ne is beszéljünk...

A továbbiakban olvashatunk arról, hogy „Mi lesz ebben a kiadványban?” Lesznek például játéksmeretők, C64-re és Amigára, mert ugye... Plus/4-re sajnos abszolút nem jelenik meg annyi játék (sőt, szinte semmit!), hogy nekik is tudnánk hasonló rovattal szolgálni! Ehhez képest a C16-os — Plus/4-es játékek és felhasználói programjait ismertető könyvekkel már három jelent meg hazánkban, és a negyedik ilyen témájú könyv is hamarosan az üzletkebe kerül (talán már november végén).

Ezek után következik a „Mi NEM lesz a kiadványban?” című bekezdés, amiben a számítógépes kiadványok végképp megkapják a magukét! Találva érezheti magát minden hasonló lap, és itt kiderül az is, hogy a „nem létező” Mikrovilág sem ismeretlen számukra. Például a lap szeméret vetik a műholdas mellékletet... s... s... (a ruzsikájcsennel műsorát sem fogjuk közölni...) — holott ezt a Mikrovilág terjedelemszökkenés és árnövekedés nélkül közli! Tudtommal ilyen részletes műsor gyakorlatilag

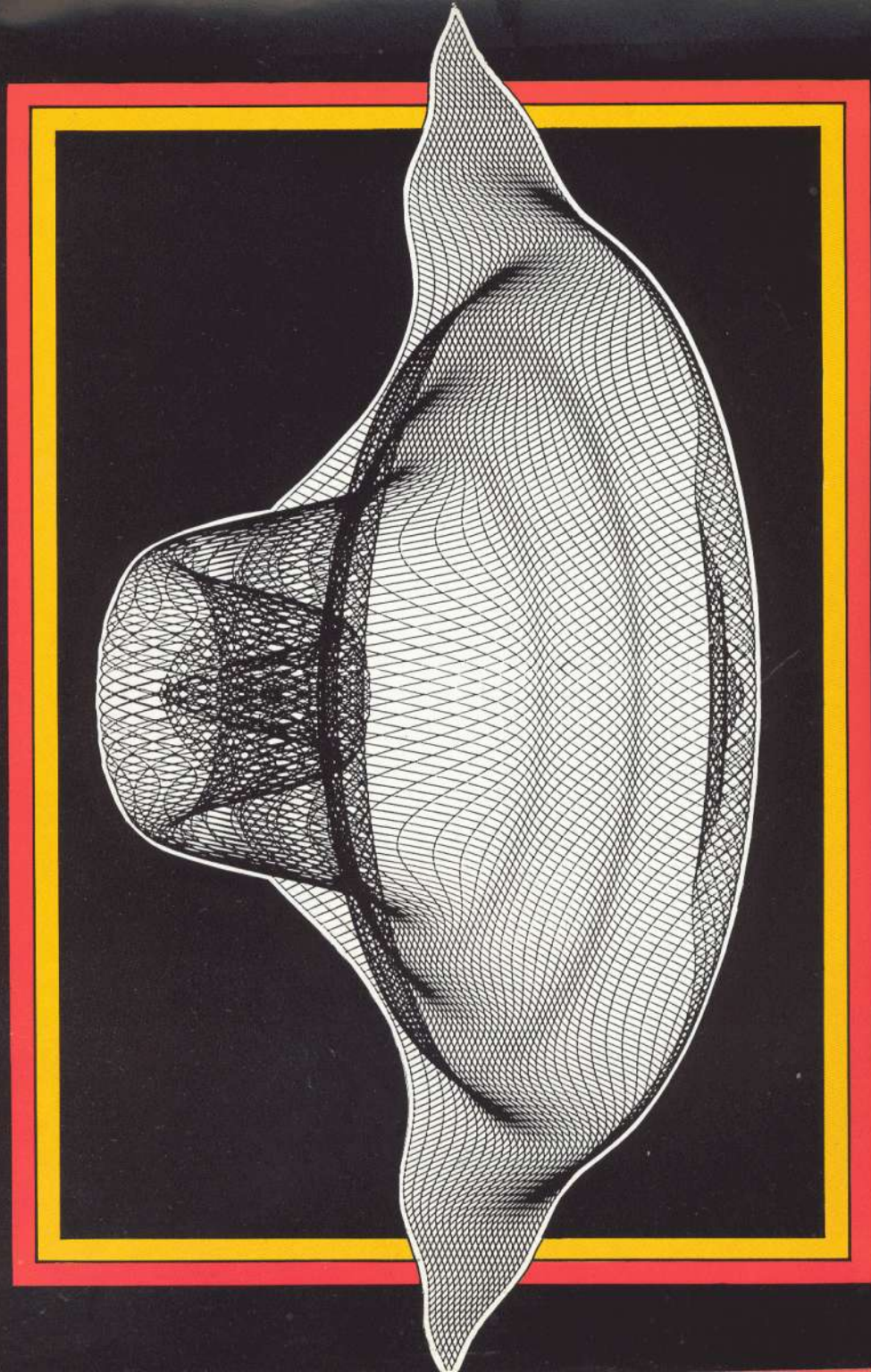
ingyen semmilyen más sajtóorgánumban nem található.

Végül a legfájóbb pont: az úgynevezett „Kazettaküldő Szolgálat”. Ez valami nagyon „magyar” dolog. Egy postafiók címén lehet rendelni kazettákat és lemezeket, amelyekben Spectrum, Commodore és IBM PC programok vannak. Nem állíthatom biztosan, hogy ezek NEM jogtiszta programok, de erre lehet következtetni. Az egyik cikkben — The Last Ninja — például leírják az általuk is forgalmazott játék „letörésének” nehézségeit, ami miatt a tőlük származó kazettákról nehézkes a betöltés. Hát hurra! Miközben a lapok — sőt ez a kiadvány is! — felhívják a figyelmet a vírusveszélyre, fő forrásként az illegális másolatokat és a „mókás kedvű” crackereket említve, itt egy ilyen akció, ami látszólag teljesen (?) legális! Kíváncsi lennék, a kiadványban felsorolt szoftverforgalmazók mit szólnának a Spectrum Világ — mert mint kiderült, rajtuk keresztül bonyolódik az „üzlet” — ajánlati listájához?

Először is etnézést, hogy a két levelet „összeháztartott”, de az éringett témák hasonlóság — úgy érzem — ezt indokolja. Sajnos az ifj. Fekete László által említett eset nem egyedi, sok ilyen és hasonló jelzést kaptunk. Amikor az Adok — veszek — cserélek — rovatot elindítottuk, célunk az volt, hogy olcsó hirdetési lehetőséget teremtsünk ahhoz — egy-egy hirdetés átlag 70–100 forintba kerül —, hogy egymástól elszigetelten működő körök, amelyek megtalálják hasonló érdeklődéstű partnereiket. Sajnos erre a csatornára ráleltek a szakma „hiénái” is; nem rendelkezünk nyomozó apparátussal, így nem tudjuk kiszűrni őket hirdetőink közül. Bizunk abban, hogy zömében a tisztességes partnerkeresők hirdetési fóruma leszünk.

A szerzői jogok lábbal tipróiról, a crackerek tevékenységéről is megvan a véleményünk, de — úgy tűnik — itt, ma Magyarországon a fellépés ellenük senkinek sem a dolga... A honi szoftvernomáliáknak természetes szülője a cserelere. Ami a Commodore Világ c. lap megjelenését illeti, szeretjük volna úgy üdvözölni, mint a palettát színesítő új laptársunkat. Erre a lap választott alapállású ismerve már kevesebb az esély. Nem tudom, a Mikrovilág mit szól hozzá, de ránk nézve sem éppen hűzelg ez az „entrée”. Kutya-kötelességen vitába szállni azal a kijelentéssel, hogy „ezek nem igazán a közönség szája íze szerint készülnek”. Hát akkor miért olvassa 17 000 ember még mindig a Mikrogrammagazint? Ebben a szakmában csak az „ismeretlen” Mikrovilág rendelkezik hasonló példányszámmal. Valami — a közönség szája íze szerint való — csak lehet bennük, nemde?

Leveleiket, észrevételeiket továbbra is várjuk, hogy profitalhassunk belőlük a lap összeállításánál.

**SOLARSOFT
PROGRAMKÖNYVTÁR**

A katalógus első része a 42. oldalon olvasható.